

T.C
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ GELİŞİM
ÖZELLİKLERİ VE SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ

Hilal KAROĞLU

Danışman

Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR

Yüksek Lisans Tezi

Burdur, 2016

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ GELİŞİM
ÖZELLİKLERİ VE SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİ

Hilal KAROĞLU

Danışman

Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR

Yüksek Lisans Tezi

Burdur, 2016

MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 05.05.2016 tarih ve 2016-139-2 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 30.05.2016 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Hilal KAROĞLU'nun "**Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Özellikleri ve Sosyal Beceri Düzeyleri**" konulu tez çalışması İlköğretim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE :Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR
(Tez Danışmanı)

ÜYE :Yrd. Doç. Dr. Kamile ÖZER AYTEKİN

ÜYE :Yrd. Doç. Dr. Özlem TAGAY

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

-Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tarih

Hilal KAROĞLU

ÖZET

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri

Hilal KAROĞLU

İnsan ilişkilerini düzenlemede sosyal etkileşimin önemli olduğu düşünüldüğünde, sosyal becerilerin kazanılmasının topluma uyum sağlanması açısından değer taşıdığı anlaşılmaktadır. Gelişimin temel ilkelerinden biri olarak, gelişim alanlarının birbirini etkilediği bilinmektedir. Çocukların genel gelişim özelliklerinin ve sosyal beceri düzeylerinin erken dönemde belirlenmesi, olası gerilik ve olumsuz durumlar için geç kalınmadan tedbir alınmasını sağlar. Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş grubu çocukların gelişim özelliklerine göre sosyal beceri ve davranışlarının nasıl olduğunu belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 yılında Bayburt il merkezindeki anaokullarında ve ilkokul bünyesindeki anasınıflarında öğrenim gören 151 çocuk oluşturmaktadır. Çocuklarla ilgili bilgiler anne, baba ya da diğer aile bireylerinden biri ile görüşülerek toplanmıştır. Araştırma verileri AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri), Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu ile toplanmıştır. Veriler SPSS programında, t-Testi, Kruskal Wallis H testi ve Tek Faktörlü ANOVA tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre gelişim özelliklerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı, cinsiyete göre ise anlamlı düzeyde farklılaşmadığı; okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin de yaş ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, gelişim durumlarına göre ise anlamlı düzeyde farklılaştığı; okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının yaş ve gelişim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı cinsiyete göre ise anlamlı düzeyde farklılaşma göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: okul öncesi, sosyal beceri, gelişim özellikleri

ABSTRACT

Development properties of preschool children and their social skill levels

Hilal KAROĞLU

When we consider that social interaction is important in the arrangement of human relations, it is understood that the acquaintance of social skills are valuable in terms of complying with the society. As one of the basic principles of development, it is known that development fields interact with each other in preschool period. If the general development characteristics and social skill levels of children are determined in early period, necessary precautions can be taken against potential retardation and negative circumstances. This research has been carried out in order to determine how are the social skills and behaviors of children who are 3-6 years old studying in preschool institutions based on their development characteristics. Working group of the research is composed of 151 children studying in nursery schools and nursery classes within primary schools in the city center of Bayburt in 2015-2016 term. Information about the children has been collected from either of their mothers, fathers or other family members. Research data has been collected by using AGTE (Ankara Development Screening Inventory), Assessment Scale for Social Skills and Scale for Preschool Social Behavior – Teacher’s Form. Data has been analyzed in SPSS program by using t-Test, Kruskal Wallis H test and One-Way Factorial ANOVA technique. As a result of the research, it has been concluded that the development characteristics of preschool children meaningfully differ based on their ages but do not meaningfully differ based on their genders; social skills of preschool children but do not meaningfully differ based on their ages and genders but meaningfully differ based on their development status; social behaviors of preschool children meaningfully differ based on their ages and development status but do not meaningfully differ based on their genders.

Keywords: Pre-school, social skill, development properties

ÖNSÖZ/ TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca beni destekleyen, çalışmanın her aşamasında ilgi, öneri ve hoşgörüsünü esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Perihan ÜNÜVAR' a sonsuz teşekkür ederim.

Tez düzeltmelerimde değerli katkı ve önerilerinden yararlandığım hocalarım Yrd.Doç.Dr. Özlem TAGAY' a, Yrd.Doç.Dr. Kamile Özer AYTEKİN' e ve Yrd.Doç.Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatı sürecimde yanımda olan, desteklerini, sevgilerini eksik etmeyen anneme, babama, kardeşlerim Ömer Faruk KAROĞLU ve Nihal KAROĞLU' na çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ/ TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER/ KISALTMALAR	vii
TABLolar/ ÇİZELGELER.....	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Problem Cümlesi	4
1.3.Alt problemler	4
1.4.Araştırmanın Amacı.....	5
1.5.Araştırmanın Önemi	5
1.6.Sınırlılıklar	6
1.7. Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1.Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1.Okul öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi.....	7
2.1.2. Okul öncesi Eğitimin Amaçları	8
2.1.3. Okul öncesi Dönem Gelişim Alan Özellikleri.....	9
2.1.3.1. Fiziksel Gelişim	9
2.1.3.2. Bilişsel Gelişim	9
2.1.3.3. Dil Gelişim	10
2.1.3.3.1.Psikolinguistik Kuram/ Doğuşancı Kuram.....	11
2.1.3.4. Ahlak Gelişimi.....	11
2.1.3.5. Duygusal Gelişim	11
2.1.3.6. Sosyal Gelişim.....	12
2.1.4.Sosyal Gelişim Kuramları.....	14
2.1.4.1.Psiko-Analitik Gelişim Kuramı.....	14

2.1.4.5.Bağlanma Kuramı	17
2.1.4.5.1.Bağlanma örüntüleri	17
2.1.4.6.Ekolojik Sistem Kuramı	18
2.1.4.7.Diğer Yaklaşımlar	18
2.1.4.7.1.Adler'in yaklaşımı.....	18
2.1.4.7.2.Helen L.Koch'un yaklaşımı.....	19
2.1.4.7.3.George Herbert Mead'in yaklaşımı	19
2.1.4.7.4.Harry Stack Sullivan'ın yaklaşımı	19
2.1.5.Sosyal Becerinin Tanımı	19
2.1.6.Sosyal Becerilerin Önemi.....	21
2.1.7.Sosyal Beceri Türleri.....	21
2.1.8.Sosyal Beceri Modelleri.....	24
2.1.8.1.Motor Sosyal Beceri Modeli.....	24
2.1.8.2.Üretici Sosyal Beceri Modeli.....	25
2.1.8.3. Üç Sistem Yaklaşımı	25
2.1.8.4.Kendini Ortaya Koyma Yaklaşımı.....	25
2.1.9.Sosyal Becerileri Değerlendirme Yöntemleri	25
2.2.İlgili Araştırmalar	27
BÖLÜM III.....	40
YÖNTEM	40
3.2.Çalışma Grubu.....	40
3.3.Veritoplama Araçları	41
3.4.1.Kişisel Bilgi Formu.....	41
3.4.2. AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri).....	41
3.4.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6) Yaş.....	42
3.4.3. Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu	43
3.4.Verilerin Toplanması	44
3.5.Verilerin Analizi	45
BÖLÜM IV	47
BULGULAR VE YORUM.....	47
BÖLÜM V	64
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	64
5.1.Tartışma-Sonuç	64
5.2.Öneriler.....	74
KAYNAKÇA.....	75

EKLER	88
EK-1.Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 Yaş).....	88
EK-2.Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu (OÖSDÖ).....	90
EK-3.Kişisel Bilgiler Formu	91
Ek-4. Tez İzin Belgesi.....	92
ÖZGEÇMİŞ SAYFASI	93

SİMGELER/ KISALTMALAR

n: Kişi sayısı

SS: Standart Sapma

t: Test değeri

p: Anlamlılık düzeyi

sd: Serbestlik derecesi

\bar{X} : Aritmetik Ortalama

AGTE: (Ankara Gelişim Tarama Envanteri)

TABLOLAR/ ÇİZELGELER

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1.Araştırmaya katılan çocukların demografik özellikleri	40
Tablo 2. Araştırma sonucunda veri toplama araçlarından elde edilen güvenilirlik	44
Tablo 3.Araştırmada görüşülen kişilerin demografik özellikleri	45
Tablo 4.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özelliklerinin betimsel özellikleri.....	47
Tablo 5. Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre gelişim alan özellikleri puanlarının betimsel sonuçları	48
Tablo 6. Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre gelişim alan özellikleri puanlarının Anova sonuçları	49
Tablo 7.Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre gelişim alan özellikleri puanlarının betimsel sonuçları	50
Tablo 8.Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre gelişim alan özellikleri puanlarının t-testi sonuçları.....	51
Tablo 9.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre gelişim alan özellikleri puanlarının betimsel sonuçları.....	52
Tablo 10.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre gelişim alan özellikleri puanlarının Kruskal Wallis testi sonuçları	52
Tablo 11.Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin betimsel özellikleri.....	54
Tablo 12.Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre sosyal beceri düzey puanlarının betimsel sonuçları	55
Tablo 13.Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre sosyal beceri düzey puanlarının Kruskal Wallis testi sonuçları.....	55
Tablo 14.Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal beceri düzey puanlarının betimsel sonuçları	56
Tablo 15.Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal beceri düzey puanlarının t-testi sonuçları.....	56
Tablo 16.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal beceri düzey puanlarının betimsel sonuçları.....	57
Tablo 17.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal beceri düzey puanlarının Kruskal Wallis testi sonuçları	58
Tablo 18. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının betimsel özellikleri.....	59

Tablo 19.Okul öncesi dönem çocukların yaşa göre sosyal davranış puanlarının betimsel sonuçları.....	59
Tablo 20.Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre sosyal davranış puanlarının Kruskal Wallis sonuçları.....	60
Tablo 21.Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal davranış puanlarının betimsel sonuçları.....	61
Tablo 22.Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal davranış puanlarının t-testi sonuçları	61
Tablo 23.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal davranış puanlarının betimsel sonuçları	62
Tablo 24.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal davranış puanlarının Kruskal Wallis testi sonuçları.....	63

BÖLÜM I

Giriş

1.1.Problem Durumu

İnsanlar diğer bireylerle etkileşim kurarak yaşamlarını sürdürür. Bireyler tarafından kabul gören davranışların gösterilmesi kişinin topluma uyumunu kolaylaştırır ve kendisini olumlu hissetmesine olanak tanır. Toplumsal yaşamda insanların sosyal ilişkileri sosyal beceri düzeyine göre seyir gösterir. Erken yaşlarda edinilen deneyimlerin bireyin ilerleyen yıllardaki davranış biçimlerini etkileyeceği düşünüldüğünden sosyal becerilerin erken yaşlarda edinilmesi okul öncesi dönem yaşlarda önem taşımaktadır.

Razon, yaşamın ilk altı yılını kapsayan okulöncesi dönemin, çocuğun bedensel, zihinsel duygusal ve sosyal gelişiminin hızlı olduğu ve kişilik yapısının biçimlenmeye başladığı, temel alışkanlıkların çocuğa kazandırıldığı önemli bir dönem olarak tanımlamaktadır (Dinç ve Gültekin, 2003). Yaşamın temelini oluşturan okul öncesi eğitimi dönemin özellikleri; zihinsel, duygusal, sosyal, fiziksel ve dil alanında gerçekleşen iç içe ve birbirine bağlı karmaşık süreçleri bilmeyi, desteklemeyi, geliştirmeyi, ihtiyaçları anlamayı ve onlara uygun eğitsel ortamı düzenleyebilmeyi gerektirmektedir (Turaşlı, 2014). Günümüzde hem akademik ortamlarda hem de günlük yaşamda başarılı olabilmek için gerekli bilişsel yetilere ve yeteneklere sahip olmanın yanı sıra çeşitli sosyal becerilere sahip olmanın gerekliliği kaçınılmaz olarak düşünülmektedir. Bu nedenle çocukların fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının da önemsenmesi ve giderilmesi gerekmektedir (Zembat, 2012).

Sosyal gelişim, bireyin doğumundan yetişkin oluncaya kadar başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği ilgi duyduğu davranışların tümüdür. Çocuğun içinde yaşadığı toplumun üyesi haline gelmesi ve toplumun bir parçası olduğunun bilincine varması, öğrenmesi kişinin sosyalleşmesidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).. Sosyal gelişim, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun olarak sorumluluklarını yerine getirme, yaşlılarıyla ve diğer insanlarla ilişki kurabilme, toplumun kurallarına, örf ve adetlerine uygun davranmayı içerir (Cirhinlioğlu, 2015). Kim ve Stevens' e göre gelenek ve görenekler sayesinde, yetişkinlere ve çocuklara toplumdaki diğer

bireylere karşı olumlu yaklaşımları öğretilir. Bu sayede insanların toplum içinde sosyalleşmelerine katkıda bulunulmuş olunur (Uzmen, 2001).

Mizaç gibi doğuştan getirilen bazı özellikler, sosyal-duygusal gelişimin seyrini etkileyen unsurlardan bir diğeridir. Bunların yanı sıra çocuğun sosyalleşme sürecinde aile üyeleriyle, akranlarla, okul ve öğretmenlerle etkileşimi ve medyayla kurulan ilişki bireyin sosyal gelişim sürecini etkileyen diğer unsurlardır (Yaşar, 2015). Yaşamın ilk yıllarında çocuğun geliştirdiği bağlanma tarzı, hem okul öncesi dönemde hem de sonrasında bireyin hem kişilik yapısında hem de sosyal-duygusal gelişiminde önemli yere sahiptir. Kişinin tüm hayatı boyunca sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen faktörlerin başında çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılayan bakım veren kişiyle kurulan bağlanma ilişkisi gelmektedir. Bireyin sosyalleşme süreci ailede başlar. Anne-babalar, çocukların sosyal becerileri edinmesinde, doğrudan veya dolaylı olarak etkindirler. Anne- babaların çocuk yetiştirme tarzları, disiplin yöntemleri, model olma ve bağlanma biçimleri, çocukların sosyal becerileri üzerinde etki yapabilmektedir. (Gülay ve Akman, 2009).

Çocuk yetiştirme stilleri, çocuğun sosyal uyum sürecinde etkilidir. En başarılı yaklaşım olan demokratik çocuk yetiştirme stili, yüksek düzeyde kabul ve karşılık vermeyi, işlevsel kontrol tekniklerini ve çocuğa uygun düzeyde özerklik vermeyi sağlar. Otoriter çocuk yetiştirme stili düşük düzeyde kabul, katılım ve özerklik tanıma ve yüksek düzeyde kontrolcü olmayla ilişkilidir. İzin verici çocuk yetiştirme stili yakın ve kabul edilebilir ancak çocuğun ihmal edilme durumu olduğundan bu stilde ebeveyn kontrolü azdır. Kademeli özerklik vermek yerine, çocuğun yeterliliği olmamasına rağmen kendi başına karar verme olanağı tanıdığından, çocuklar üzerinde davranışı etkileme becerisi konusunda yetersizdir. İhmalkâr çocuk yetiştirme tarzı ise düşük düzeyde sosyal katılımı, az kontrolle kayıtsız kalınması durumudur ve çocuklarda zayıf duygusal-öz düzenlemeye, anti-sosyal davranışlara, düşük okul başarısına neden olabilmektedir (Berk, 2013).

Temel sosyal becerilerin kazandırıldığı, akran ilişkilerinin geliştirildiği okul öncesi eğitimin kalitesiyle çocuğun topluma uyumu ve kendini ifade etme becerisi olumlu yönde gelişir (Vural, 2006). 2-6 yaş arasındaki ilk çocukluk evresinde çocuk, sosyal ilişkinin nasıl kurulduğunu, ev dışındaki insanlarla nasıl ilişki kurulup, sürdürüleceğini öğrenmeye başlar; uyum ve işbirliği geliştirir. Çocuğun diğer çocuklarla kuracağı çok sayıdaki ilişki onun sosyal gelişimini artırır. Bu nedenle anaokuluna giden çocuklar

arkadaşlarıyla daha çok sayıda ilişki kuracağından diğer çocuklara oranla daha iyi toplumsal uyum gösterirler (Yavuzer, 1987). Akran ilişkilerinin gelişmesi, sosyal gelişime hız kazandırmasının yanı sıra ilk yıllardaki sosyal gelişimin başarılı gerçekleşmesi, akran ilişkilerine olumlu biçimde yansır. Olumlu akran ilişkileri geliştiren çocuklar da akranları tarafından sevilecek ve kabul edileceklerdir (Gülay, 2010). Ayrıca çocukların akranları tarafından kabul edilip edilmeyeceğini oyun aktivitelerine ne kadar katılacağını çocukların sosyal davranışları belirler. Genellikle nazik ve iyilik yapan çocuklar daha fazla arkadaş edinirken ve sevilirken etkileşimlerinde anti-sosyal olan çocuklar bunu yapmazlar (Trawick-Smith, 2010).

2 ile 5 yaş arasındaki çocuklarda akranlarla sosyalleşmeyi çalışan Mildren Parten (1932), yaşla birlikte çocukların etkileşimsel oyunda artış tespit etmiştir. Parten, sosyal gelişimin üç aşamada ilerlediği sonucuna varmıştır. Sosyal gelişim, sosyal olmayan aktivitelerle yani amaçsız ve izleyici davranışla yani çocuğun tek başına oynayışıyla başlar. Sosyal olmayan oyun daha sonra paralel oyunla birlikte çocuğun diğer çocuklarla aynı materyallerle oynadığı, ancak davranışlarını etkilemeye çalışmadığı sınırlı bir sosyal katılım gösterir. İlişkisel oyunda çocuklar ayrı etkinliklere dahil olurlar ancak bununla birlikte oyuncak alış-verişi gerçekleştirirler. Son olarak iş birliğine dayalı oyunda çocuklar ortak hedeflere yönelirler (Berk, 2013).

Sosyal gelişimde, bireylerin duygusal yeterlilikleri etkilidir. Bunlar; öz farkındalık, özdenetim ve sosyal farkındalıktır. Öz farkındalık, çocuğun kendi düşüncelerini, duygularını, ihtiyaçlarını, fark edebilmesini ifade eder. Bunun için çocuğun kendisi hakkında gerçekçi düşünebilmesi için güçlü ve zayıf yönlerini doğru algılaması gerektir. Özdenetim, çocuğun duygularını ve davranışlarını kendi dürtülerini kontrol edebilmesi, kendisi için önemli olan kişisel ve akademik amaçlara ulaşmada organize olabildiğini ifade eder. Sosyal farkındalık ise çocuğun diğer insanların ihtiyaçlarını, duygularını anlamasını, diğer insanların bakış açılarını anlayarak değerlendirme yapabildiğini, empati kurabildiğini, diğer insanların haklarına ve insanların farklılıklarına saygı göstermesini ifade eder (Yaşar, 2015).

Sosyal beceriler, sosyal çevreye uyum sağlama ve uygun iletişim yollarını kullanarak oluşabilecek çatışmalarla başa çıkma becerileri olarak tanımlanabilir (Hilooğlu ve Cenkseven, 2010). Okulöncesi dönem gelişiminde kilit nokta taşıyan oyun, sosyal becerilerin gelişmesine olumlu katkılar sağlar. Oyun fırsatların fazla olması demek

çocukların sosyal gelişimlerinin akran ilişkisiyle gelişmesi dolayısıyla sosyal becerilerin gelişmesi demektir (Gülay ve Akman, 2009).

Sosyal beceriler bireyin kişisel yeterliliğini oluşturan önemli bir unsurdur. Bu becerilerin eksik olması durumunda bireylerin duygusal ve sosyal alanda ilişki kurmada, ilişkilerini sürdürmede, sorunlarla karşılaştıklarında bu sorunları çözümlenmede sıkıntı yaşadıkları görülmektedir (Kabasakal ve Çelik, 2010). Başarılı sosyal gelişimin sağlanması için birey kendisiyle uyumlu olmalıdır. Bu uyumun oluşmasında yaşamın ilk yıllarında çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması, sevgi, saygı ile donatılmış aile yaşantısı önemlidir. Sosyal etkileşimlerle kazanılan sosyal beceriler, sosyal gelişimi destekler. Sosyal gelişimini sağlıklı geçiren bireyler sosyal becerileri sıklıkla kullanacaktır (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal beceri yönünden yetersiz çocuklar, çevreleriyle uyumsuzluk göstermekte, arkadaşları tarafından reddedilmekte ve bu nedenle sosyalleşmede bazı zorluklar yaşamaktadırlar (Günder, 2011). Toplumsal yaşam içerisinde diğer insanlarla sosyal etkileşimler yaşanır. Sosyal hayatı düzenlemede yardımcı olan sosyal becerilerin kazanılması ve geliştirilmesi insan ilişkilerini düzenlemede ve toplumsal barışa katkı sağlayacaktır.

1.2.Problem Cümlesi

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişimsel özellikleri ve sosyal becerileri bazı değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.3.Alt problemler

- 1.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özellikleri nelerdir?
- 2.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özellikleri yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 3.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özellikleri cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 4.Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özellikleri gelişim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
- 5.Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeyleri nelerdir?
6. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeyleri yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

7.Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeyleri cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

8. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeyleri gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

9.Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışları nelerdir?

10.Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışları yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

11.Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışları cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

12.Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışları gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.4.Araştırmanın Amacı

Okul öncesi eğitim; çocukların bilişsel, dil, kişilik, psiko- motor ve öz bakım becerilerinin gelişimini desteklerken, çocukları hayata ve üst öğrenime hazırlamayı amaç edinmektedir. Bu sebeple çocukların tüm gelişim alanlarının desteklenmesi ve gelişimlerinin iyi düzeyde olması çevreleriyle daha nitelikli etkileşim kurmalarını ve topluma uyumlu bireyler olarak yetişmelerini sağlayacaktır. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş çocukların gelişim özellikleri, sosyal becerileri ve sosyal davranışlarının çeşitli özelliklerini ve bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

1.5.Araştırmanın Önemi

İnsan ilişkilerini düzenleyen, sürdüren sistemlerden birinin sosyal etkileşim olduğu düşünüldüğünde, sosyal becerilerin kazanılmasının topluma uyum için ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır. Birey, sosyal becerilerini geliştirerek bir yandan çevresindeki diğer kişilerle daha nitelikli etkileşimler geçirirken, diğer yandan da bu etkileşimlerle kendi gelişimini desteklemektedir. Etkileşim düzeyi artıçça yeni şemalar oluşmakta, daha aktif ve kompleks bir bilişsel yapıya kavuşmaktadır. Yaşamın ilk yıllarında gelişmenin ve öğrenmenin çok hızlı olması ve edinilen deneyimlerin daha sonraki öğrenmeleri etkilemesi okul öncesi yılların iyi değerlendirmesini gerektirmektedir (Dinç ve Gültekin, 2003).

Sosyal gelişimi iyi olan bir çocuğun bilişsel, dil ve kişilik gelişimlerinin de iyi olacağı bilinmektedir. Çocukların kendisini ifade edebilmesi, özgüven kazanabilmesi,

arkadaşları tarafından kabul görmesi gibi becerilerin geliştirebilmelerinde sosyal davranışları kazandırmak için onları desteklemek ve motive etmek gerekir. Çünkü, sosyal becerilerin kazanılması, öğrencinin akademik başarısına, sosyal ilişkilerine sosyal uyumlarında etkili bir faktör olmaktadır (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Genel gelişim özellikleri iyi düzeyde olan çocukların sosyal gelişim ve etkileşim düzeylerinin de iyi olması beklenir. Sosyal gelişimleri gelişmiş olan bireyler de sosyal becerileri daha çok kullanırlar. Anita ve Kreimeyer (1988)' e göre, sosyal becerilerde yetersiz olan çocuklar yaşamları boyunca kişiler arası ilişkilerinde, duygusal alanlarda, okul yaşamlarında ve mesleki başarılarında çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar (Akt, Sarı, 2007). Dolayısı ile çocukların genel gelişim özelliklerinin ve sosyal beceri düzeylerinin erken dönemde belirlenmesi, olası gerilik ve olumsuz durumlar için geç kalınmadan tedbir alınmasını sağlayacaktır. Erken müdahale ile ileriki yıllarda düzeltilmesi ya da kazandırılması çok zor olan becerilerin kısa zamanda ve etkili bir şekilde öğretilmesine olanak tanır.

1.6.Sınırlılıklar

Bu araştırma Bayburt il merkezinde 2015-2016 öğretim yılında okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş grubu çocuklarla sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Okul öncesi dönem çocuğu: Bayburt il merkezinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-6 yaş grubu çocuk

Öğretmen: Bayburt il merkezinde okul öncesi eğitim kurumlarında kadrolu çalışan öğretmen

İleri düzeyde gelişim gösteren çocuk: Ankara Gelişim Tarama Envanterinden (AGTE) aldığı genel toplam standart puanı 60 ve üzeri olan çocuklar

Normal düzeyde gelişim gösteren çocuk: Ankara Gelişim Tarama Envanterinden (AGTE) aldığı genel toplam standart puanı 41 ile 59 arası olan çocuklar

Geri düzeyde gelişim gösteren çocuk: Ankara Gelişim Tarama Envanterinden (AGTE) aldığı genel toplam standart puanı 40 ve altı olan çocuklar

BÖLÜM II

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde okul öncesi dönem çocukların gelişim alan özellikleri, sosyal beceri ve davranışlarına yönelik olarak yapılan araştırmalara ve kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1.Kuramsal Çerçeve

2.1.1.Okul öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi

Alan yazın incelendiğinde Okul öncesi eğitimin çeşitli tanımlarına rastlanmaktadır. MEB (2012) okul öncesi eğitim, doğumdan zorunlu eğitim yaşına kadar olan süreçte çocukların sağlıklı şekilde fiziksel, duygusal, dil, sosyal ve zihinsel yönden gelişimlerini sağlayan olumlu kişiliğin oluşturulduğu ebeveyn ve eğitimcilerin etkin olduğu sistemli bir eğitim şeklinde tanımlamaktadır. Okul öncesi eğitimi Akduman (2015) ise çocukların bireysel özelliklerine ve gelişim düzeylerine uygun gelişimlerini desteklemeye yönelik, onlara zengin uyarıcı çevre olanakları sağlayan ve onları toplumun kültürel değerleri ve özellikleri doğrultusunda iyi biçimde yönlendiren, çocukları ilköğretime hazırlayan sistemli ve bilinçli bir eğitim süreci olarak tanımlar. Bir diğer tanıma göre ise okul öncesi eğitim, çocuğun doğumundan altı yaşına kadar olan zaman dilimi içinde tüm gelişim alanlarını (bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimleri ile öz bakım becerilerini) desteklemeye yönelik, gelişimsel özelliklerine ve bireysel farklılıklarına uygun, mevcut potansiyelini ortaya çıkarmasını amaçlayan, ilköğretimin gerektirdiği yeterliliklere ulaşmasını sağlayan, sistemli ve planlı bir eğitim sürecidir (Turaşlı, 2014). Kısaca okul öncesi eğitim, çocukların gelişim özelliklerini destekleyen, potansiyeli ortaya çıkaran ve onları üst öğrenim kurumuna hazırlayan planlı eğitim sürecidir.

Okul öncesi eğitim önemlidir ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Çünkü 0-6 yaş dönem, insan yaşamının en kritik dönemlerinden biridir. Yapılan araştırmalar okulöncesi eğitime yapılan yatırımların olumlu dönütler verdiğini göstermektedir. Okul öncesi eğitimi alan bireyler bir sonraki eğitim kademesine daha kolay uyum sağlamaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği sunmakta, özel eğitime muhtaç çocukların erken teşhis edilmelerine katkıda bulunmakta ve çocukla ilgili birçok bilgi ve beceri yetişkinlere kazandırılarak bilinçli toplum yetiştirmeyi sağlamaktadır (Koçyiğit, 2012).

Okul öncesi dönem, gelişim ve öğrenmenin en yoğun yaşandığı, kazanılan deneyimlerin daha sonraki yıllara temel oluşturduğu dönemdir. Gelişim alanlarının büyük çoğunluğu ilk altı yılda tamamlandığından bu dönemde gelişim alanlarının desteklenmemesi durumunda ileriki yıllarda telafisi mümkün olmayacak sonuçlar doğurabilir (Kartal, 2007).

Okul öncesi eğitim kurumları, çocukları eğitsel ve sağlıklı bir ortamda bir araya getirerek yaşadığı toplumun kültürel değerlerini özümsemesine yardımcı olur ve çocuk uygun davranışları bu ortamda daha kolay kazanır. Okul öncesi eğitim kurumlarının en önemli işlevlerinden biri, çocukların sosyal davranışlar yönünden daha uyumlu bir kişilik geliştirmelerine yardım eden sağlıklı, uyarıcı bir ortam hazırlamak ve sosyal yönden gelişmelerini sağlamaktır (Dinç,2002).

Okul öncesi eğitim, okul öncesi eğitim kurumlarında sistemli, programlı ve uzman rehberliğinde gerçekleşir. Okul öncesi kurumlarının en önemli yararlarından biri, bu kurumların, çocuklara uzman eleman rehberliğinde, sosyal deneyim fırsatları hazırlamaları ve çocukların sorunlarını çeşitli tekniklerle ortaya koyarak, bunlara çözüm aramalarıdır (Yavuzer, 1987). Okul öncesi dönem çocukların merak, soru sorma ve keşfetme çabalarının en yoğun yaşandığı bu dönemde normal yaşamda çocukların girişimci davranışları Okul öncesi eğitim ortamlarında amaçlı, planlı ve sistematik bir şekilde gerekli çevre ve materyaller aracılığıyla sağlanmış olur (Koçyiğit, 2012).

2.1.2. Okul öncesi Eğitimin Amaçları

Okul öncesi eğitimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

- 1.Çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
- 2.Onları ilkokula hazırlamak,
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak,
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (Meb, 2013).

2.1.3. Okul öncesi Dönem Gelişim Alan Özellikleri

2.1.3.1. Fiziksel Gelişim

Yaşamın ilk iki yılını refleks tepkiler ve ilkel hareketler dönemi oluşturur. Bebekler, öncelikle ellerini, kollarını ve bacaklarını hareket ettirmeyi öğrenir. 1-2. ayda yüzüstü yatarken başını yukarı kaldırabilir, 3.ayda uzatılan nesnelere ulaşabilir. 5-6. ayda destekle oturabilir, destekle kaldırıldığında oturur duruma gelir (Ünver, 2013). 7.ayın sonunda sırtüstü pozisyondan yüzüstü pozisyona geçebilir. 8.ayda bebeğin dik oturma çabaları görülür. Bu hareketin başlamasıyla bebek, bedenin üst kısmında kontrol sağlamış olur. 9. ve 10. aylarda bebekler eşyaları tutarak veya duvara dayanarak dik olarak ayakta durabilir (Arı, 2006). 3-4 yaşındaki bir çocuk vücudunun üst kısmını esneterek zıplayabilir, 4-5 yaşındaki bir çocuk vücudunu kontrol edip ağırlığını öne vererek elindeki topu karşıya fırlatabilir (Şahin, 2013).

Erken çocukluk dönemi boyunca çocuklar, bisiklete binme, top oyunları, paten kayma gibi daha çok buldukları kültürün etkisiyle oluşan motor hareketlere yönelirler. Bu dönemdeki hareketler daha kontrollü ve koordineli olmaktadır (Veziroğlu, 2012). Erken çocukluk döneminde solunum ve dolaşım sisteminin kapasitesindeki artış nedeni ile dayanıklılık artar. Bağışıklık sistemi gelişir. Erkekler kızlara göre daha uzun ve daha ağırdır ancak kızların ince motor kaslarının gelişimi daha önde olduğu için düğme ilikleme, makas kullanma gibi işlerde erkeklere göre daha başarılıdır (Erkan, 2009).

2.1.3.2. Bilişsel Gelişim

Piaget (1896)-1980) çocukların kendi gelişimlerinin aktif birer parçaları olduğunu vurgulayarak bilgi kazanımının yapısal doğasına işaret etmiştir. Piaget' ye göre bilişsel gelişim, çocuğun çevresiyle etkileşimi sonucunda, bilişsel yapıların karşılıklı değişimi ile gerçekleşir (Özbay, 2009). Piaget, bilişsel gelişimi dört temel evreye ayırmıştır. Bunlar sırasıyla duyuşal-motor, işlem öncesi, somut işlemler ve soyut işlemler dönemleridir. Piaget'e göre çocuk, bir dönemde kazanması gereken tüm şema ailesine sahip olup, gerekli biliş yapılarını oluşturduğunda o dönemdeki gelişimini tamamlamaktadır (Senemoğlu, 2013). Çocuğun bir evreden diğerine başarı ile geçişi özümleme ve uyma süreçleri ile gerçekleşmektedir. Özümleme, bireyin kendisinde var olan bilişsel yapılarla (şemalar) çevresine uyumunu sağlayan bilişsel bir süreç iken uyma mevcut şemayı yeni durumlara, objelere ve olaylara göre yeniden düzenleme sürecidir. (Gander ve Gardiner, 2010). Bebeklik evresini kapsayan duyuşal-motor dönemdeki bilgi ve bilişsel gelişim, hareket ve duyular yoluyla kazanılır. Sezgisel ve işlem öncesi dönemde olan okul öncesi çocukları

sembolleri içeren içsel düşünmeyi kullanabilmektedir fakat öğrenmeleri hala algılarına fiziksel ipuçlarına dayanmaktadır. Piaget'nin somut işlemler döneminde olan ilköğretim çağı çocukların öğrenmeleri daha da içselleşmiş ve soyut hale gelmiştir fakat hala somut nesnelere yardımına ihtiyaç duyar. Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde oluşan soyut işlemler döneminde; düşünme somut nesnelere olmadan tamamen soyut ve anlık fiziksel dünyaya bağlı olmadan gerçekleşir (Buldu, 2013). Bruner'e göre bilişsel gelişim, çocuğun çevresindeki nesnelere ilgili yaşantıyı onlara dokunarak, vurarak, ısırarak, hareket ettirerek çevreyi eylemlerle anladığı *eylemsel dönem*, çocukların algıların esiri olduğu, nesneyi olayı durumu nasıl algılayarsa zihinlerinde o şekilde canlandırdıkları *imgesel dönem* ve çocuğun dil, mantık, mantık, matematik, müzik vb. alanların sembollerini kullanarak iletişim kurdukları *sembolik dönem* den oluşur (Senemoğlu, 2013).

2.1.3.3. Dil Gelişim

Charlesworth' e (1993) göre, çocuklar dili doğduğu andan itibaren doğal yollardan öğrenirler. Dili, iletişim ve düşünme aracı olarak kullanabilmesi dile ait sembolleri öğrenmesine, zihninde depolayarak gerektiği durumlarda kullanabilmesine bağlıdır. Hemen her çocuk, bilişsel gelişimin erken döneminde, karmaşık, derin ve soyut dil sistemini anlama ve konuşmada belli aşamaları basitten karmaşığa doğru yol izleyerek edinirler. Bütün çocukların dil edinim süreci ilk önce bireysel seslerle başlar daha sonra anlam, heceler, tek sözcüklü cümle, iki sözcüklü cümle, üç veya daha fazla sözcüklü cümle daha sonra karmaşık cümle şeklinde devam eder (Temel, Bekir ve Yazıcı, 2014).

Bebekler iki ay civarında ünlü sesler çıkarmaya başlar. Bu "oo" tipi bir ses olduğundan, cıvılda olarak isimlendirilir. Sonrasında, bu seslere ünsüz sesler eklenmeye başlanır ve 6 ay civarında agulama başlar, bebekler ünlü-ünsüz birliklerini tekrar ederler, bunlar genellikle "bababababa" ya da "nananana" gibi uzun kelimelerdir (Berk, 2013). 12.ayda çocuk, belirli bir durumda, belirli kişi veya nesneye karşı anlamlı sözcükleri kullanır, yetişkinlerin belli kişi ve nesnelere için kullandığı sözcükleri aklında tutar (Yavuzer, 1997). İki yaşındaki çocuklar, özne, nesne, eylem üçlüsünden oluşan cümleler kurmaya; "telgraf konuşması" olarak adlandırılan bu dönemde çocuklar düşünce ve isteklerini 2-3 sözcükle ifade ederler (Arı, 2006). Üç yaş çocuğunun ifade edici sözcük dağarcığında 900-1000 sözcük yer alır ve 3-4 sözcüklü cümleler oluşturur. Cümlelerinde özne ve eylem yer almakla birlikte basit cümle yapılarını kullanıp var olan durum hakkında konuşur (Akoğlu ve Turan, 2015). Altı yaş çocuğu, dilin temel gramer kurallarının çoğunu öğrenmiş olur.

Bu dönemde çocukların cümleleri daha uzun ve daha karmaşıktır. Geçmiş, gelecek ve şimdiki zamanı kullanabilirler (Cirhinlioğlu, 2015).

2.1.3.3.1. Psikolinguistik Kuram/ Doğuşancı Kuram

Dilbilimci Noam Chomsky (1968)'e göre bütün çocuklar doğuştan dili öğrenme yetisine sahip olarak doğar. Dili edinme becerisi çocuğun doğduğunda beyinde var olan yetidir. Kurama göre, normal olarak doğan ve gelişen bir çocuk dünyadaki bütün dilleri öğrenebilmektedir. Psikolinguistik kuram, çocuğun biyolojik yapısına birinci derecede önem vermektedir. Çevre koşulları çocuğun hangi dili hangi sözcükleri kullanacağını belirler. Ancak dilin öğrenme sürecini bu koşullarla açıklamak mümkün değildir (Temel, Bekir ve Yazıcı, 2014).

2.1.3.4. Ahlak Gelişimi

Sigmund Freud, kişilik ve ahlak gelişimi arasında paralellik olduğunu ve büyük çoğunluğunun ilk altı yılda tamamlandığını belirtir. Freud, ahlak gelişimini id-ego-süperego ilişkilerindeki dengeye bağlar. Özellikle süperegoyu kişiliğin ahlaki yönünü oluşturduğunu, ahlaki gelişimin psikoseksüel evrelerden geçerek geliştiğini belirtir (Aytar, 2013).

Piaget, ahlaki akıl yürütmenin ilk çocuklukla ergenlik arasında gitgide anlamlı biçimde değiştiği, değişimlerin düzenli ve kestirilebilir olduğu sonucuna varmıştır. Birinci evre olan ahlaki gerçekçilik, kuralların değişmez, sabit, uyulması zorunlu olduğu inancıyla belirginlik kazanır; kuralları çiğnemek ya da değiştirmek yanlıştır, kurallara uymak doğrudur. Yaklaşık iki-yedi yaşlar arasındaki bu evredeki çocuklar çoğu kez kuralları tam olarak anlamazlar (Gander ve Gardiner, 2010). Ahlaki özerklik döneminde, çocuğun sosyal dünyası giderek artan akran gruplarıyla genişlemiştir. Çocuğun sürekli diğer çocuklarla etkileşimde bulunması ve işbirliği yapması, kurallar hakkındaki fikirlerinin değişmesine zemin oluşturur ve ahlak ilkeleri değişmeye başlar (Senemoğlu, 2013).

2.1.3.5. Duygusal Gelişim

Yeni doğmuş bebeğin heyecansal tepkileri farklılaşmamıştır. Hazzın en açık seçik belirtilerinden olan "gülümseme" ve "gülme" 2. aylarda ortaya çıkar. Bu dönemde bebekler yüksek sesten, fiziksel desteğin kaybolmasından, hayvandan, karanlık odadan, yüksek yerden, yalnız kalmadan, acı duymadan, ani yer değiştirmeden ya da yabancı kişi, yer ve objelerle karşılaşmadan korkarlar (Yavuzer, 1987).

Okul öncesi dönemde, özellikle 2-5 yaşları arasında çocukların korkularında farklılaşma ve artmalar görülür. Bu dönemde en sık rastlanan korkular arasında

hırsız, hayali yaratıklar, köpek, karanlık, motor gürültüsü, şimşek, ani ses ve yalnız kalma korkuları sayılabilir (Yavuzer, 1987).

Dört-altı yaş çocuğun duygusal gelişiminde çocuk, hoşlanmadığı veya kaygı yaratan durumlarda ağlamanın dışında tepkiler verir. Hoşlanmadığı durumlardan kaçma, saklanma, direnç gösterme gibi davranışlar gösterir. Diğer insanların duygularını mutsuz, üzgün vb olduğunu anlar (Cirhinlioğlu, 2015).

2.1.3.6. Sosyal Gelişim

Sosyalleşme, bireyin, grubun kurallarına ve değerlerine uyduğu ve onları benimsediği, yaşam boyu devam eden süreçtir. Bu süreçte diğer insanlarla olan ilişkileri ve diğer çevre faktörleri sosyal uyumda önemli rol oynar (Yavuzer, 1987). Okul öncesi dönem, sosyal gelişimin başladığı, geliştiği bir dönemdir. Sosyalleşme süreci anne ve babadan gelen tek yönlü mesajların çocuklar tarafından içselleştirilmesiyle başlamaktadır (Gülay, 2010). Çocuklar ilk ilişkilerini kurdukları yetişkinlere bağımlı ve deneyimsizdirler. Çocuklar neyi kabul edip neyi etmeyeceklerini yaşadıkları deneyimler sonucunda verdikleri kararlar neticesinde öğrenirler. Bu dönemde edinilen deneyimler yaşam boyu karşılaşılabilecek sosyal ilişkilerin temelini oluşturur (Şengül ve Yükselen, 2015). İlk çocukluk dönemindeki çocukların toplumsallaşma yolunda gelişim gösterebilmeleri,

- Sosyal kabul için ne denli arzulu olduklarına,
- Kendi davranışlarını nasıl geliştirebilecekleri hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmamalarına,
- Davranışlarıyla sosyal kabul arasında ilişki kurabilecek düzeyde zihinsel yeteneğe sahip olup olmamalarına bağlıdır (Yavuzer, 1987).

Çocuğun yaşı ilerledikçe okul yaşantısı başlamakta ve akran ilişkileri gelişmeye başlamaktadır. Erwin'e göre (2000), akran ilişkilerinin yedi önemli işlevi vardır.

- İçsel bir arkadaşlık motivasyonunun karşılanması,
- Sosyal beceriler için bir eğitim zemini olması,
- Mahremiyette çocuğa güven vermesi
- Çocukların sosyal bilgi alış verişine girip bilgilerini sınamalarına olanak tanınması
- Sosyal bilişsel gelişmeyi kışkırtması
- Yol arkadaşlığı ve sosyal destek sağlaması ve
- Duygusal tampon işlevi görmesidir (Uz Baş, 2003)

Görüldüğü üzere akran ilişkileri sosyal düşünme ve sosyal becerileri geliştirme sürecinde etkili olmaktadır.

Bebeğin ihtiyaçlarının zamanında annesi tarafından duyarlı bir yaklaşımla karşılanması, bebeğin sosyal gelişiminin temelini oluşturur (Gülay ve Akman, 2009). Watson'a göre, bebeklerin rastlantısal ilişkileri ilk sosyal etkileşim olan bağlanma sürecini başlatır (Arı, 2006). Bebeklik dönemindeki güvenli bağlanma, sonraki yıllarda ebeveyn-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkiler (Berk, 2013). Bebek, 3 ay dolaylarında insanla nesne arasındaki farkı görerek farklı tepkiler göstermeye başlar, insan sesini duyduklarında başlarını o yöne doğru çevirirler. 4-5 aylık olduklarında diğer bebekleri fark ederler, onlara gülerler ve ağladıklarında onlara ilgi gösterirler. 8-9 aylıkken diğer insanlardan duyduğu sesleri, davranışları taklit etmeye çalışır. 10-12 aylıkken aynada gördükleri kişinin başka insan olduğunu düşünerek öper (Yavuzer, 1987).

Çocukların çevreyi keşfetme isteklerinin yanı sıra bağımsızlığını ortaya koyma davranışları da arttırdığı, daha girişimci ve daha aktif oldukları yaş iki yaştır (Gülay ve Akman, 2009). "Serkeşlik evresi" diye adlandırılan 2,5 yaş dolaylarında çocuk, büyüklerin sözünü dinlemez, tersini yapar, dengesiz, olumsuz, kararsız davranışlar sergiler, eylemleri kısıtlandığında öfkelenir, çevresinden yardım istemez ve tek başına başarmaya çalışır (Yavuzer, 1987).

Çocuklar dil gelişimlerine paralel olarak üç yaşından itibaren arkadaş edinmeye ve onlarla sosyal ilişkiler kurmaya başlarlar (Günder, 2011). Bu dönemde çocuk, diğer arkadaşlarıyla oyun oynamaktan hoşlanır ancak işbirliği ve paylaşma becerisi gelişmemiştir. Çevredeki diğer insanların farkına varır, çevre ile etkileşimlerinde beğenilmek istemesi, sözel olarak kendini ifade etmeye başlaması gibi özellikleri çocuğun toplumsal yaşama katılmaya başladığını gösterir (Gülay ve Akman, 2009).

Oyun becerisinin geliştiği dört yaş döneminde çocuk kendini ifade etme, diğer çocukların farkında olma, liderlik becerisini ve grup oyunlarına katılma isteğini geliştirir. Rol oynama, sıra bekleme, paylaşma, kurallara uyma becerileri de gelişir (Gülay ve Akman, 2009). Dört yaş grubu çocukları artık cinsiyetlerine uygun rol üstlenebilir ve bundan hoşlanır. Oyunlarda çocukların anne-baba rolüne girdikleri ve bu rollere uygun davranışlar gösterdikleri gözlemlenebilir (Şen, 2007).

Beş yaş çocuğu, kendinden küçük çocuklara özenli yaklaşması, diğer çocuklarla oyun oynamanın gelişmesi, sorumluluk almaya istekli olması çocuğun sosyal olgunluğuna bağlı olarak sosyal yeterliliğin geliştiğini gösterir (Gülay ve Akman,

2009). 5 yaşındaki çocuk, oyununu bir sonraki güne taşıyabilir, sosyal kuralların nedenlerini anlamaya başlar, kendi haklarını korur, diğer insanların farklı bakış açıları olabileceğini kavrar ve görev anlayışı gelişir (Cirhinlioğlu, 2015).

Altı yaşındaki çocuk, diğer kişilerden yardım almadan kişisel bakım ihtiyaçlarını karşılar, grup içinde işbirliği yapar, paylaşmayı sırasını beklemeyi bilir, kendinden beklenen rollerin neler olduğunu anlar ve yerine getirir, kuralları anlar ve uyar, başkalarının haklarına saygı göstermeyi öğrenir (Cirhinlioğlu, 2015).

2.1.4.Sosyal Gelişim Kuramları

2.1.4.1.Psiko-Analitik Gelişim Kuramı

Freud'a göre davranış, birbiriyle etkileşim halindeki id, ego ve süper egonun ürünüdür. İd, ego ve süper ego kişiliğin temel unsurlarıdır ve bilinçli, bilinçsiz tüm duygusal durumumuzu ve davranışlarımızı etkiler (Arı, 2006). İd, haz ilkesi gereğince anında tatmin bekler (Miller, 2008). Ego, id'i denetimi altında tutmaya çalışarak gerçek ilkesine göre çalışır. Freud, toplumun inandığı, "doğru" ve "yanlış" kararlarının kaynağını oluşturan kısma süper ego (üst ben) adını verir (Şahin, 2009).

0-1 yaş arasındaki bebeklik dönemini kapsayan oral dönemde temel haz kaynağı emmedir. Bebekler oral dönemde dış dünyayı tanımak, yaşamda kalabilmek, kendileriyle iletişime geçmek için ağızını kullanır. Freud'a göre, anne ya da anne yerine geçen yetişkin tarafından çocuğun memeden erken kesilmesi ya da aksine uzun emzirilmesi, onun bu döneme bağımlı olmasına neden olur. 1-3 yaşlarını kapsayan anal dönemde, çocuk ilk defa kendi denetimine, kendi isteğine bağlı olarak gerçekleştirebileceği dışkının tutulması ya da boşaltılması üzerinde denetim sağlar. Eğer tuvalet eğitimi sert bir biçimde, vaktinden önce verilir ya da anne-baba tarafından aşırı derecede vurgulanırsa dışkı boşaltımı büyük bir anksiyete kaynağı haline gelebilir. 3-6 yaş aralığını kapsayan fallik dönemde çocuklar genital organlarından zevk aldıklarını fark ederler. Bu evrede cinsel dürtüler diğer cinsiyetten anne-babaya yöneltilmiştir. Erkek çocuklarda bu durumda Oedipus kompleksi, kız çocuklarda ise Elektra kompleksi görülür. Çocuk anne-babasına benzemeye çalışarak ve onun inançlarını, değerlerini, ilgilerini ve tutumlarını içselleştirerek onunla güçlü bir bağ gerçekleştirir. Bu karmaşada erkek çocuklar annenin sevgisini kazanmak için babayı, kız çocuklar babanın sevgisini kazanmak için anneyi rakip olarak görürler (Senemoğlu, 2013; Arı, 2006; Miller, 2008; Özgün, 2015).

2.1.4.2.Psiko-Sosyal Gelişim Kuramı

Erikson, kişinin benliğinin oluşması, kimlik arayışı, diğer insanlarla olan ilişkiler ve yaşam boyu devam eden kültürün etkisini vurguladığı psiko-sosyal gelişim kuramında, bireyin her bir evrede gelişim krizleriyle karşılaştığını ileri sürer. Ona göre bireyin bir aşamada karşılaştığı krizi çözmesi, kişinin kendini ve toplumunu anlamasında güçlü etkiye sahiptir (Woolfolk Hoy, 2015).

Erikson, yaşamın ilk yıllarında insanların, anne-babaya, kendilerine ve çevrelerine karşı temel bir güven duygusu ya da temel bir güvensizlik duygusundan kaynaklanan bunalımla karşılaştıklarını varsaymaktadır. Anne ya da bakıcı, bebeğin beslenme, dokunma gereksinimleri ile duygusal ihtiyaçlarını gidermek durumundadır. İhtiyaçları karşılanmazsa güvensizlik oluşur. On ikinci aydan üç yaşına kadar süren bağımsızlığa karşı utanma ve şüphecilik döneminde, çocuklar tümüyle başkalarına bağımlı kalmak istemez; kendi çevrelerini kontrol etmek, güçlerini göstermek isterler. Eğer anne-babalar çocuklarına kendi yetenekleri çerçevesinde kendi davranışlarını yönetme olanağı verir ve rehberlik yaparsa, çocuklar sağlıklı bir özerklik duygusu geliştireceklerdir. Üç ile altı yaşları arasındaki girişimciliğe karşı suçluluk döneminde, çocuklar yeni geliştirdikleri bağımsızlık duygusunu kullanarak, çevreyi araştırmaya, dili kullanmaya, bilişsel ve sosyal yeteneklerini test etmeye çalışırlar. Yeni görevleri başarmaya, akranlar ile yeni aktivitelere girmeye ve yetişkinlerin yardımı ile neler yapabileceklerini keşfetmeye heveslidir. Ayrıca vicdan gelişiminde büyük adımlar atar. Eğer ev yaşamları bu davranışları özendiren, sorgulama, deneme ve yanılmalara olanak sağlayan bir anne-baba üslubu ile nitelik kazanıyorsa girişkenlik duygusu gelişimini sürdürecektir (Senemoğlu, 2013; Gander ve Gardiner, 2010; Miller, 2008; Berk, 2013).

2.1.4.3.Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı

Sosyal bilişsel öğrenme kuramı, davranışların gelişiminde çevrenin ve zihinsel faktörlerin etkili olduğunu savunmaktadır (Gülay ve Akman, 2009). Sosyal öğrenme kuramında, öğrenmenin gerçekleşmesi için bireyin doğrudan yaşantı geçirmesine gerek yoktur. Birey başkalarının yaşantılarını gözlemleyerek de dolaylı öğrenme yoluyla pek çok davranışı kazanabilir (Kalkan, 2009). Bandura' nın geliştirdiği sosyal öğrenme kuramına göre, sergilenmesi istenilen davranışlar yetişkinler tarafından modellenir çocuklar bunları taklit eder. Eğer çocukların veya yetişkinlerin model aldıkları davranışlar ödüllendirilirse davranış sıklıkla tekrarlanır (Trawick-Smith, 2010 s.41). Sosyal bilişsel öğrenme kuramında bireyler, öz yeterlilik ve öz düzenleme iki

önemli özelliği kazanmış olurlar. Bandura' ya göre öz yeterlilik bireyin belirli bir performansı sergilemede başarılı olabilme kapasitesine ilişkin kendi öz yargısı iken, öz düzenleme bireylerin kendi davranışlarını kontrol edebilmelerini ifade eder (Gültekin, 2011).

Bandura'ya göre gözlem yoluyla öğrenmede dört süreç bulunmaktadır:

Dikkat Etme Süreci: Birey öğrenmeyi gerçekleştirebilmesi için modelin sergilediği davranışa dikkat edip, davranışı doğru biçimde algılamalıdır.

Hatırda Tutma Süreci: Modelin davranışını tekrarlayabilmek için davranışın hatırlanması gerekir. Bilgiyi hatırlama, modelin davranışlarının kodlanmasını ve düzenlenmesini gerektirir.

Davranışı Meydana Getirme Süreci: Model alınan davranış zihindeki kodlamaya uygun olarak performansa dönüştürülür.

Güdülenme Süreci: Öğrenilenleri performansa dönüştürmeye yarayan süreçtir. Birey, modelin pekiştirilen davranışlarını sergilediğinde kendi davranışının da pekiştirileceğini düşünür (Senemoğlu, 2013; Woolfolk Hoy, 2015; Erdamar, 2013).

Sosyal bilişsel öğrenme kuramcılarının göre çevresel koşullar ve kişisel özelliklerin her ikisi de öğrenme ve davranışı etkiler. Bu nedenle öğretimde, öğrenmeyi sağlayacak en iyi sınıf ortamının dışında öğrencinin akademik başarısını arttırmak için kişisel özellikleri beslenmelidir. Öğrenme yaşantısının dikkat çekici olması, öğrencinin davranışı model almasını etkilediğinden öğretmenler ve anne babalar onların model almalarını istedikleri davranışları dikkat çekici duruma getirmelidir (Gültekin, 2011).

2.1.4.4.Sosyo-Kültürel Kuram

Vygotsky, çocuğun gelişiminde sosyal çevrenin önemli yeri olduğunu, çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, becerilerin, tutumların kaynağını sosyal çevresinin belirlediğini ileri sürer. Çocuğun içinde bulunduğu kültür, yaşadığı çevre ve yetişkinlerle paylaşılan sosyal süreçler bilişsel gelişimini etkiler (Senemoğlu, 2013).

Vygotsky' ye göre çocuğun karşılaştığı problemi çözmesi için ipuçlarına, bazı yapılarla, hatırlatıcılara, detayları hatırlamak için yardıma ihtiyacı vardır. Yakınsal gelişim alanı, çocuğun kimseden yardım almaksızın, bağımsız problem çözmesini

gösteren şu anki gelişim seviyesiyle, yetişkin rehberliğinde veya daha yetenekli akranların yönlendirmesiyle başarabileceği gelişim düzeyi arasındaki farktır (Woolfolk-Hoy, 2015; Senemoğlu, 2013; Özbay, 2009).

2.1.4.5.Bağlanma Kuramı

Bowlby, yaşamın ilk yıllarında bebek ve bakıcı arasındaki ilişkinin önemli olduğunu belirtir. Yaşamın ilk yıllarında anne ya da bakıcı ile kurulan yakın, sıcak ilişki ilerleyen yıllarda diğer insanlara güven duymasına, dış dünyaya karşı genel algısına etki eder (Gülay ve Akman, 2009). Bowlby, bebekte ağlama, gülümseme, ses çıkarma gibi davranışları bağlanma davranışı olarak belirtir ve bu davranışlarla bebeğin amacının annenin ilgisini çekmek olduğunu ileri sürer. Ağlama, gözle izleme, gülümseme, seslenme gibi davranışlar çocuk-anne yaklaşımının belirtilerini oluşturur (Aytar, 2013).

Bowlby'e göre bağlanma dört aşamada gerçekleşir. Bağlanma öncesi aşamada (doğumdan 6 aya kadar) bebekler, annelerin kokusunu, sesini, yüzünü ayırt eder ancak henüz anneye bağlılık söz konusu değildir ve tanıdık olmayan yetişkinlere bırakılmaya tepki göstermezler. Bağlanmanın oluşum aşamasında (6 haftadan 6-8 aya kadar) bebekler, tanıdık bakım verene yabancından farklı tepki gösterirler. Bebekler, kendi davranışlarına bakım verenin karşılık vermesiyle güven duygusunu geliştirmeye başlar. Bağlılık aşamasında (6-8 aydan 18-24 aya kadar) bebekler güvendikleri bakım verenden veya ebeveynlerden ayrıldıklarında üzüldür ve ayrılık kaygısı sergilerler. Karşılıklı ilişki oluşturma aşamasında (18 ay- 2 yaş ve sonrası) bebekler, ebeveynlerin geliş gidişlerin sebeplerini anlamaya başlar dolayısıyla ayrılığa daha az tepki gösterir (Berk, 2013).

2.1.4.5.1.Bağlanma örüntüleri

Mary Ainsworth, yabancı durum sürecinde bebeğin annesini güvenli bir üs olarak kullanıp kullanmadığını ve annesinden kısa süreliğine ayrılıp tekrar kavuştuğunda nasıl tepkiler verdiğini incelemiştir (Özgün, 2015). Ainsworth yaptığı çalışmalar sonucunda üç bağlanma biçimi ortaya koymuştur. Annesine *güvenli bağlanan bebekler*, ortamda rahat ve girişkendirler. Üzgün olduklarında annelerin yaklaşımı onları kısa sürede rahatlatır. *Gerilimli-kaçınmacı bebekler*, annelerinden uzak durup çevrelerindeki diğer nesnelere, oyuncaklarla ilgilenirler. *Gerilimli-karşı koyucu bebekler*, rahat değildir. Anneleri olmadığında ağlama, öfke nöbeti gibi aşırı duygusal tepkiler gösterirler (Gülay ve Akman, 2009).

2.1.4.6.Ekolojik Sistem Kuramı

Ekolojik Sistem Kuramı, kişinin toplumdaki sosyal sistemlerle olan ilişkisini inceler. Kuram, bireysel, çevresel unsurları, bu unsurlar arasındaki etkileşimi ve zamana ait koşulları ele alır (Gülay, 2010). Bronfenbrenner kuramında çocuğun çevresinin önemini vurgulayarak çevreye daha çok dikkat çekmiştir. Gelişime sosyokültürel açıdan yaklaşan kuramda beş ekolojik sistem bulunmaktadır: *Mikrosistem*, kişisel yaşamı temsil eder. Çocuğun okulu, ailesi, akran grubu bu sistemde çocuğu etkileyen önemli unsurlardır. *Mezosistem*, (orta sistem) küçük sistem ile dış sistem arasındaki ilişkileri içerir. Okul-aile etkileşimi, aile-komşu ilişkisi örnek verilebilir. *Ekzosistem* (dış sistem) bireyselliğin aktif rol oynamadığı sosyal ortamlardaki deneyimlerin bireyi nasıl etkilediğini açıklar. Anne-babanın ruh hali, stres düzeyi, geliri, zamanı, iş ortamları, sosyal ve tıbbi hizmetler bu sistemin unsurlarıdır. *Makrosistem* (büyük sistem) kültür içinde yer alan adetler, gelenekler gibi bireysel davranışları, tutumları içerir. *Tarihsel sistem*, çevresel olayların ve sosyo tarihsel koşulların yaşam boyunca geçirdiği dönüşümlerin örneklerini içermektedir (Miller, 2008 ve Gülay, 2010).

Bronfenbrenner ve Morris'e (2006) göre, tüm bu sistemlerin merkezinde çocuk bulunur. Çocuğun biyolojik özellikleri, fiziksel yapısı, zihinsel kapasitesi ve sosyo-duygusal özellikleri (mizaç ve kişilik gibi), çocuğun ne gibi etkileşimler yaşayacağını çerçevesini belirler. Çocukların zihinsel ve sosyo-duygusal özellikleri, bireyler arası farklılıkları oluşturur (Özgün, 2015).

2.1.4.7.Diğer Yaklaşımlar

2.1.4.7.1.Adler'in yaklaşımı

Adler (1929) bebeğin ruhsal ve fiziksel durumunun çok önemli olduğunu, çocuğun sosyal gelişimini belirleyici olanın yaşadığı ilk deneyimlerin olmadığını, bu deneyimlere yüklediği anlamlar olduğunu ifade eder. Çocuk beş yaşına geldiğinde yaşamına verdiği anlamı ve dünya ile kurduğu ilişkiyi netleştirmiş ve hayat amacını tayin etmiştir. Çocuk yaşadığı deneyimlerden nasıl yararlanacağını kendisi belirler. Bu aşamadan sonra seçim yapma şansı artık kalmamıştır. Bireyin hayatına ve düşüncelerine yön veren hayat amacı ve hayat tarzıdır ve sosyal gelişimini etkileyen unsur çevresinden çok, çevreye yüklediği yorumlama biçimidir. Adler bireyin gelişimini etkileyen üç çevre tipini sıralamıştır. Bunlar ciddi organ eksiklikleri, çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi ve ihmale maruz kalmasıdır. Adler ayrıca çocuğun ailedeki doğum sırasının çocuğun gelişiminin sonuçlarını etkileyen bir diğer önemli faktör olduğuna vurgu yapmıştır (Akt. Uysal, 2014)

2.1.4.7.2.Helen L.Koch'un yaklaşımı

Koch, gözleme dayalı araştırmaları sonucunda, sınıf ortamında çocuğun kendini sosyal grubun bir üyesi olarak algılamasının oyun davranışlarını ve sınıfa katılımını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Koch, okul öncesi dönemde popülerliği “sosyal etkililik, sosyallik” olarak tanımlar (Gülay, 2010).

2.1.4.7.3.George Herbert Mead'in yaklaşımı

Yapısalcı yaklaşımı savunan Mead'in yaklaşımında, zihin, benlik ve toplum temel kavramlardır. Ona göre zihin sosyal etkileşimlerle ve dil becerileri ile şekillenir. Mead, insanın sosyal varlık oluşuna dikkat çekmiştir. Sosyal varlık olma, sosyal yapıların parçası olmasının dışında, sosyal gelişimin diğer gelişim alanları üzerindeki etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda zihin, benlik, dil becerileri doğrultusunda sosyal gelişime çok yönlü bakış açısı getirmiştir (Gülay, 2010).

2.1.4.7.4.Harry Stack Sullivan'ın yaklaşımı

Sullivan, kişiler arası ilişkilerin psikolojik sağlık üzerindeki etkisine dikkat çekmiştir. Ona göre yalnızlık, bireyin yaşayabileceği en acı deneyimdir. Sullivan yaklaşımında, çocukluk dönemindeki akran ve arkadaşlık ilişkilerine odaklanmıştır. Okul öncesi dönemde, sonraki yıllardaki akran ilişkilerinin temellerini atıldığını ifade ederek; akran ilişkilerinde akran kabulünü arttıracak olumlu sosyal davranışların çocuktaki kaygıyı azaltacağını ve kendilik kavramına olumlu katkılar sağlayacağına dikkat çekmiştir (Gülay, 2010). Olumlu ve olumsuz gösterilen tepkilerden oluşan sosyal davranış kavramından farklı olarak olumlu sosyal etkileşimleri temel alan sosyal beceri kavramı kullanılmaktadır.

2.1.5.Sosyal Becerinin Tanımı

Duffy 'e göre (1998) insanlar ihtiyaçlarını, duygularını, düşüncelerini belirtmek için diğer insanlarla etkileşim halindedir. İnsanların diğer kişilerle olumlu ilişkiler kurabilmesi için sosyal kabulü olan becerileri sergilemeleri gerekmektedir. Bu becerilerin tamamı sosyal beceri olarak tanımlanır (Özdemir, 2012). Başkalarından olumlu tepkiler getirecek ve olumsuz tepkilerin gelmesini önleyecek diğer insanlarla etkileşimi mümkün kılan, sosyal açıdan kabul edilebilir, çevrede etki bırakan, sosyal içeriğe göre değişebilen hem gözlenebilir hem gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal

öğeleri içeren öğrenebilir davranışlardır (Yüksel, 1999). Sosyal beceriler, sosyal çevreye uyum sağlama ve uygun iletişim yollarını kullanarak oluşabilecek çatışmalarla başa çıkma becerileri olarak tanımlanabilir (Hilooğlu ve Cenkseven, 2010). Sosyal beceriler, sosyal kabulü olan, yetersizliğinde olumsuz sonuçlara neden olan, gözlenebilir, öğrenilmiş davranışlardır (Erbay, 2008). Sosyal beceriler, insanların diğer insanlarla etkileşimde bulunmasını sağlayan, sosyal olarak kabul görmeyen davranışlardan kaçınıp sosyal açıdan kabul gören öğrenilmiş davranışlardır. Bir sosyal becerinin sergilenmesi, birden fazla davranışta bulunmayı gerektirebilmekte, bu davranışlar sosyal davranışlar olarak adlandırılmaktadır (Elliott ve Gresham, 1987; Rutherford, Mathur, Sarup, Quinn ve Mary, 1998). Shapiro' ya (2004) göre sosyal beceriler; konuşma becerileri, mizah, arkadaş edinme, bir grup içindeki işlevsellik olmak üzere dört gruptan meydana gelmektedir.

1. Konuşma becerileri: Çocuklar sosyal iletişim becerilerini ilk önce aileleriyle yaptıkları konuşmalardan öğrenirler. Konuşma becerileri çocukların bireylerle olduğu kadar gruplarla da sosyal ilişkiler kurmasına yardımcı olur.

2. Mizah: Mizah önemli bir sosyal beceridir. Mizah yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da en değerli kişilik özelliklerinden biridir. Yapılan çalışmalar, mizah duygusundan yoksun çocukların yaşlıları tarafından daha az sevildiği, komik bilinen çocukların ise arkadaşları arasında daha gözde olduğu görüntüsünü desteklemektedir.

3. Arkadaş Edinme: "En iyi arkadaş" a sahip olmak hem ergenlik çağında hem de yetişkin bir insan olduğunda, çocuğun ilişkilerini etkileyebilecek bir öneme sahiptir.

4. Bir Grup İçindeki İşlevsellik: Çocuk bireysel arkadaşlar edinmeyi öğrendikten sonra, kendi cinsinden bir yaşıt grubunda yer alma ve etkinliklerine katılma yetisi, sağlam sosyal ilişkiler kurması için gereken ikinci dayanak noktasıdır (Erten, 2012)

Cartledge ve Milburn (1983) 'e göre sosyal beceri tanımların çoğundaki ortak noktalar şunlardır: (1) başkalarının olumlu tepkiler vermesini sağlayacak ve olumsuz

tepkileri engelleyecek, başkalarıyla etkileşimi mümkün kılacak, sosyal olarak kabul edilebilir olan öğrenilmiş davranışlar olarak sosyal beceriler, (2) çevrede etki bırakan, hedefe yönelik davranışlar olarak sosyal beceriler, (3) duruma özgü ve sosyal içeriğe göre değişen sosyal beceriler ve (4) hem belirli gözlenebilir davranışlar, hem de gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal ögeler içeren davranışlar olarak sosyal becerilerdir (Yüksel, 1999 ve Bacanlı, 2014).

2.1.6.Sosyal Becerilerin Önemi

İnsanlar günlük yaşamlarını diğer kişilerle sosyal ilişkiler kurarak geçirirler. Sosyal ilişkilerin gelişimini belirleyen en önemli etkenlerden biri sosyal becerilerdir. Sosyal becerilere sahip olma, sağlıklı ilişkiler kurmayı kolaylaştırır. Çocukluk yılları birçok becerinin kazanılmasında olduğu gibi sosyal becerilerin kazanılmasında da önemli yıllardır (Uz Baş, 2003). Sağlıklı sosyal gelişim, çocukların hem akranlarıyla hem de yaşlılarıyla kurdukları bağlara bağlıdır. Çocukların empati, güven, sabır gibi duygularını geliştirdikleri olumlu ilişkiler sayesinde, yaşlılarıyla ve yetişkinlerle birlikte çalışma gibi becerileri gelişir (Blake, Bird ve Gerlach, 2007).

Sosyal becerilerin edinim eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Çünkü sekiz yaştan önce prososyal (olumlu sosyal) davranışları geliştiremeyen çocuklar daha sonraki müdahalelere daha direçli olmaktadır (Lane, Menzies, Barton-Arwood, Doukas ve Munton, 2005). Matson ve Ollendick (1988) ' e göre sosyal becerisi bulunan çocuk çevresine kolay uyum sağlar, çatışma durumunda sözel veya fiziksel saldırganlığa başvurmaz. Sosyal becerisi az olan çocuklar ise akranlar arasında popüler değildir, arkadaşları ile kavga etmek gibi davranış problemleri mevcuttur. Sosyal becerileri yetersiz olan çocukların uyum problemleri ilerleyen yıllarda artmasıyla yetişkinlikte uyumları azalmaktadır (Uysal, 2014). Sosyal becerilerde yetersiz olan çocuklar kişilerarası ilişkilerde, akademik çalışmalarda ve sosyal duygusal alanlarda sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için çocukların sosyal beceri düzeylerinin artırılıp, toplumla bütünleşmesinin sağlanması gerekir (Avcioğlu, 2003).

2.1.7.Sosyal Beceri Türleri

Çocuklar, Okul öncesi eğitim kurumuna gelmeden önce birçok sosyal beceriyi ailelerinden ve diğer yetişkinlerden öğrenirler. Okula başladıkları zaman öğrenmiş oldukları sosyal davranışın, okulda farklılaşabileceğini görürler. Çocuk hem okulda

sosyal kabul gören davranışları hem de akranlarıyla ve diğer yetişkinlerle etkili iletişim kurma yollarını öğrenir (Senemoğlu, 1994).

Elliot ve Gresham (1987), çocukların sosyal becerilerinin üç kategoride sınıflandırılabilirliğine değinmiştir. Bunlar, (a) bir çocuğun sosyal becerikliliğinin akranlarınca kabul görüp görmemesine göre etiketlendiği akran kabulü tanımı, (b) herhangi birinin sosyal davranışlarında ceza durumlarının yüksek olasılığı olan spesifik davranışların sergilendiği davranışsal sosyal beceri tanımı ve (c) sosyal becerilerin, çocuğun önemli sosyal sonuçlara ilişkin tutumlarını kestirmeye yardımcı olan, belli durumlarda sergiledikleri davranışlar olarak ele alındığı sosyal geçerlik tanımıdır.

Calderelle ve Merrell (1997) sosyal becerilerin beş boyutta olduğunu belirtmişlerdir:

Akranlarla ilişkili beceriler: Arkadaşlarını takdir etme, ihtiyaç duyduğu anda arkadaşlarından yardım isteme veya onlara yardım etme, arkadaşlarını oyuna davet etme, konuşma, tartışma vb. arkadaşlık ilişkilerini olumlu yönde geliştiren sosyal becerilerdir.

Kendini kontrol etme becerileri: Kızgınlığını kontrol etme, kurallara uyma, problem ortaya çıktığında sakin olma, başkaları ile uzlaşma ve eleştirileri kabul etme gibi kendini kontrol etmesini sağlayan sosyal beceriler bulunmaktadır.

Akademik beceriler: Bağımsız olarak çalışma, verilen yönergeleri yerine getirme, boş zamanlarını uygun bir şekilde kullanma ve ihtiyaç duyduğunda yardım isteme gibi bireylerin başarılı olmalarını sağlayan sosyal becerilerdir.

Uyum becerileri: Yönergelere uyma, kurallara uyma, eşyalarını paylaşma, sorumluluklarını yerine getirme gibi başkalarının bireyden beklediklerini yerine getirme davranışları yer almaktadır.

Atılganlık becerileri: Başkaları ile konuşmak için girişimde bulunma, oyun oynamak için arkadaşlarını davet etme, yeni insanlara kendini tanıtmaya, duygularını ifade etme gibi sosyal beceriler yer almaktadır.

Sargent (1991) sosyal becerileri dört gruba ayırmıştır:

- Kişiler arası başlangıç davranışları (Konuşmayı başlatma gibi)
- Kişiler arası tepkiler (İltifata karşılık verme gibi)
- Kişisel sosyal davranışlar (Kişilerarası anlaşmazlıklarla baş etme gibi)
- Belli ortamlarda ortaya konulan davranışlar, beceriler (Okuldaki davranışlar, iş yerindeki davranışlar, aile içindeki davranışlar, toplum içindeki davranışlar) (Akt. Gülay ve Akman, 2009).

Akkök (1996), sosyal becerileri altı grupta toplamıştır:

1. İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri: Dinleme, konuşmayı başlatma ve sürdürme, teşekkür etme, kendini takdim etme, iltifat etme, yardım isteme, özür dileme, ikna etme.
2. Grupla Bir İş Yürütme Becerileri: Başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma, sorumluluk alma.
3. Duygulara Yönelik Beceriler: Kendi duygularını anlama, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, karşı tarafın kızgınlığı ile baş etme, olumlu duygularını ifade etme, korku ile baş etme.
4. Saldırgan Davranışlarla Baş Etmeye Yönelik Beceriler: İzin isteme, paylaşma, diğerlerine yardım etme, korku ile baş etme.
5. Stres Durumuyla Başa Çıkma Becerileri: Başarısız olunan durumla baş etme, grup baskısıyla baş etme, yalnız bırakılma ile baş etme.
6. Problem Çözme ve Plan Yapma Becerileri: Çevreden bilgi toplama, amaç oluşturma, işe yoğunlaşma şeklindedir (Akt, Durdu, 2013).

Hargie (1986), sosyal becerilerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- Sosyal beceriler amaç yönelimlidir. Birey istenilen sonuca varmak için bu becerilerden yararlanabilir.
- Sosyal beceriler karşılıklıdır. Ortak bir amaca yönelik olarak bireylerin her davranışı birbiriyle ilişkilidir.
- Sosyal beceriler duruma göre uygunluk gösterir. Sosyal becerilerini gösteren birey, içinde bulunduğu sosyal durumlardaki ihtiyaçlarına göre kendisini uydurabilir
- Bireyin davranışları bir bütünün parçaları olarak değerlendirilebilir. Sosyal beceri tepkileri hiyerarşik bir düzen içindedir.
- Sosyal beceriler öğrenilen davranışları içerir. Gösterilen davranış formları genel olarak bireyin öğrendiği davranışlarıdır.
- Sosyal beceriler birey tarafından kontrol edilen davranışlardır (Akt. Seven, 2008).

Sosyal beceri özellikleri ve çeşitleri bulunmakla beraber Okul öncesi dönemde kazandırılması gereken sosyal becerilere ilişkin görüşler de mevcuttur. Arslan (2007)' a göre:

Kurallara Uyma: Bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmesi için gerekli en temel davranışlardan biridir. Birey, toplum kurallarına uyum sağlayabildiği sürece toplumun bir üyesi olabilmekte, aksi halde toplum, kurallara uymayan bireyleri dışlamakta yalnızlığa itmektedir.

İşbirliği Yapma: İşbirliği yapma davranışını kazanan çocuk, topluma daha kolay uyum sağlar ve gelecekte toplumda üstleneceği görev ve sorumlulukları etkili biçimde yerine getirebilir.

Alınan Kararlara Katılma: Demokrasi ile yönetilen toplumlarda en gerekli ve en temel davranışlardan biri alınan karara katılmadır.

Paylaşma: Çocuk paylaşma kavramını, "ben ve diğerleri" nin aynı tür istek ve arzularını kabullenmeye başladığında anlayacaktır.

Sorumluluk Üstlenme: Üst düzeydeki sosyal davranışlardan biridir. Çocuğun yetişkin desteğine daha az ihtiyaç duyması, sorumluluk üstlenmeye hazır olmasından dolayı beş yaş civarında bu davranışı kazanmaya başlar. (Akt, Arslan, 2007).

Curtis Okul öncesi dönem çocukların sahip olması gereken sosyal becerileri üç grup altında toplamıştır. Bunlar:

1. Dostluk kurma: Sosyal etkileşimin temellerini anlamayı sağlayabilecek yakın ilişkiler kurma.
2. İşbirliği yapma ve gruptaki çatışmaları çözümüleme
3. Empatik becerileri kazanma : Karşısındakine şefkatli olma, özen gösterme ve sevgi duyma (Akt, Senemoğlu, 1994).

Okul öncesi dönemde kazandırılacak sosyal becerilerle ilgili olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, 36-72 aylık çocuklar için düzenlenen Okul öncesi eğitim programında; sırasını bekleme, başkalarına hizmet etme, başkalarını incitmeden hakkını arayabilme, başka insanların duygularını dikkate alarak sevinç ve kızgınlıklarını ifade edebilme, isteklerini erteleyebilme becerilerinin; eğitim programında yer alan sosyal ve duygusal hedefler çerçevesinde çocuklara kazandırılması gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2006).

2.1.8.Sosyal Beceri Modelleri

2.1.8.1.Motor Sosyal Beceri Modeli

Argyle (1967), sosyal becerinin bir motor beceri olduğunu belirtir ve sosyal beceri ile motor beceri arasında benzerlik kurarak desteklemektedir. Hem sosyal beceride

hem de motor beceride, performansın belli *amaçları* alt amaçları vardır. Her iki beceri *ipuçlarının seçici algılanmasına*, toplanan bilgilerin uygun eylem planına dönüştürüldüğü *merkezi çeviri sürecine*, beynin merkezinde geliştirilen eylem planlarının davranışa dönüştürüldüğü *motor tepkilere, geribildirim ve doğrulayıcı eylemle* davranışlara karar vermeye ve tepkilerin uygun görülürken başka zaman uygunsuz olabileceği *tepkilerin zamanlamasına* dayanır (Bacanlı, 2014).

2.1.8.2. Üretici Sosyal Beceri Modeli

Trower (1982), dış gözlem yapan bireyler becerikli, durum-yönelimli, yani kendi ayarlaması yüksek; iç gözlem yapan bireyler beceriksiz, kendine-yönelik, yani kendi ayarlaması düşük bireylerdir. Sosyal beceri bilişsel bir özelliktir ve kendini ayarlama sosyal beceridir. Trower, sosyal beceri kavramında; 1.(iç ve dış olayları) gözleme yeteneği, 2. (gözlenen) performans yeteneği, 3.hedefler ve sonuçlar 4. bilişsel temeller ve mantıksal fonksiyonlar olmak üzere dört temel değişken üzerinde durur (Bacanlı, 2014).

2.1.8.3. Üç Sistem Yaklaşımı

McFall (1982), kendi yaklaşımını fizyolojik, bilişsel ve açık motor davranış sistemlerden oluşturur. Fizyolojik beceriler, algısal süreçleri ve otonom düzenleme ve kontrolleri içerir. Bilişsel beceriler bilgi işleme açısından kavramsallaştırılmış ve gelen uyarıcı bilgilerin davranışsal programlara dönüştürülmesini ifade eder. Motor beceriler ise sözel ve sözel olmayan davranışlarla ilgilidir. Bu modelde alma, algılama ve yorumlama kod çözme becerilerini; tepki araştırması, tepki takımı, tepki seçimi, repertuar araştırması ve kullanışlılık değerlendirmesi karar becerilerini; yürütme ve kendini gözleme kodlama becerilerini oluşturur (Bacanlı, 2014)

2.1.8.4. Kendini Ortaya Koyma Yaklaşımı

Leary (1982), sosyal anksiyete için geliştirdiği modeli sosyal beceriler için de kullanmıştır. Sosyal kaygılar, beklentilerden oluşur. Bu beklentiler kendini ortaya koyma ile ilgili yeterlik beklentisi ve kendini ortaya koyma ile ilgili sonuç beklentisidir. Bu yaklaşıma göre kendini ortaya koyma ile ilgili sonuç beklentisi (kendini ortaya koyduğunda istediği sonucu elde edip edemeyeceği ile beklentilerini) sosyal açıdan endişeli olma eğilimindeki bireylerde düşüktür (Bacanlı, 2014).

2.1.9. Sosyal Becerileri Değerlendirme Yöntemleri

Sosyal becerileri ölçmede kullanılacak araçların seçimi amaca uygun olmalıdır. Çocuğun sosyal problemlerini belirlemek için mi, problem oluşumunu anlamak için

mi yoksa yapılan müdahalelerin etkisini belirlemek için mi kullanıldığı belirlenmelidir (Spence, 2003). Elliot ve Gresham (1987), çocuk ve ergenlerin sosyal becerilerinin değerlendirilmesinde kullanılan yöntemleri altı başlık altında toplamıştır. Bunlar, (a) diğerleri tarafından yapılan derecelendirmeler, (b) sosyometrik teknikler, (c) kendini anlatma ölçekleri, (d) davranışsal rol-oynama ölçümleri, (e) davranışsal görüşmeler ve (f) doğal gözlemlerdir.

Bullock (1988), sosyal yeterliliğin değerlendirilmesinde, sosyometrik derecelemeler, resim isimlendirme teknikleri, öğretmenlerce yapılan yapılandırılmamış gözlemler ve informal soru listelerini önermektedir.

Sosyal becerilerin ölçülmesinde veriler birden fazla ortamdan (ev, okul, oyun alanı v.b.) ve birden fazla kaynaktan (akran, ebeveyn, öğretmen gibi) elde edilmelidir. Mülakat, doğrudan davranış gözlemi, davranış değerlendirme ölçekleri, kullanılacak yöntemlerdendir (Spence, 2003).

McFall'a (1982) göre sosyal becerileri değerlendirmede dört yöntem vardır. Bunlar; a) Kağıt-kalemle kendini değerlendirme b) Davranışsal rol oynama c) Yarı doğal performansın gözlenmesi d) Başkalarının önemli değerlendirmeleridir. Sosyal becerilerin değerlendirilmesinde kullanılan en yaygın yöntem kişilerin kağıt-kalem yöntemiyle kendilerini değerlendirmelerini istemektir. Rol oynama yöntemiyle bireyin gerçek yaşama benzeyen durumlarda ortaya çıkardığını varsaydığı davranışlarla ilgili çıkarımlar yapar. Gösterilen her bir beceri açısından, bireyler uzman bir kişi tarafından değerlendirilir. Yarı doğal yöntem, bireyin sosyal beceri düzeyini değerlendirmek için kullanılabilir. Araştırmacılar bireyin kişisel özelliğinin geçerli bir yansıması olduğuna inanırlar, bu özellik bütün kişilerarası ilişkilerde tutarlı ve tahmin edilebilir kişisel performansı gösterir. Bireyin çevresindeki kişilerin, kişinin günlük davranışlarındaki sosyal becerilerini değerlendirmelerini istemek diğer bir yöntemdir (Uzamaz, 2000).

Bacanlı (2014), sosyal becerinin ölçülmesinde kullanılan teknikleri dört gruba ayırmıştır.

1. *Davranışsal görüşme*: Bireysel görüşme ve bu yolla kişinin geçmişi hakkında bilgi edinilmesini ifade eden bu yöntem için klinik yöntem ve vaka incelenmesi terimleri de kullanılmaktadır.
2. *Kendini rapor ölçümleri*: Sosyal beceri, sosyal anksiyete, sosyal etkileşim veya iletişim becerileri, rasyonel düşünceler vb. için geliştirilen çeşitli ölçekler bu gruba girer.

3. *Davranışsal gözlem*: Bu yöntem uzman, öğretmen, anne-baba gibi değerlendirecek olan kişiyi çeşitli ortam ve durumlarda gözleyebilen kişilerin kişi hakkındaki rapor ve yargıları ifade eder.
4. *Diğer teknikler*: Bu grup, gruplandırılmayan tekniklerdir. İlk akla gelen teknik sosyometridir

2.2.İlgili Araştırmalar

Langlois ve Downs (1980), kız çocuklarının, erkek çocuklardan daha fazla annelerinin sosyal beceri davranışlarına benzer davranışlar sergilediklerini saptamışlardır.

Argyle (1981), becerilerin sosyal durumlara göre farklılaştığını belirlemiştir. Sosyal becerilerin ait olduğu sosyoekonomik düzeye ve kültüre göre değiştiğini vurgulamaktadır (Özabacı, 2006).

Brody ve Shaffer'ın (1982), ergenlerle yaptığı bir araştırmada, anne çocuk ilişkisinin, çocuğun akran ilişkilerine, sosyal becerilerine önemli katkıları olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Araştırma bulgularına göre; anne-çocuk arasındaki olumlu etkileşim çocuğun sosyometri puanlarını arttırmakta, bu çocuklar akranları tarafından sevilmeğe, empati düzeyleri artmakta ve akranları arasında popüler olmaktadır.

Parker ve Asher (1987), sosyal beceri eksikliği ya da yetersizliğinin çocukları okul başarısızlığı, saldırganlık, suça eğilim ve çeşitli psikolojik bozukluklar gibi kısa ve uzun süreli birçok sonuca götürebileceğini ifade etmiştir.

Elliot ve Busse (1991), çocuklukta sergilenen sosyal beceri eksikliklerinin ergenlikteki düşük sosyal uyum, olumsuz tepki verme, düşük akademik performans, sosyal ve duygusal yetersizlikler şeklinde kendini gösterdiğini ifade etmişlerdir.

Çağdaş (1997) tarafından gerçekleştirilen "İletişim Dilinin 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Gelişimine Etkileri " başlıklı çalışmada, anne-çocuk iletişim dili eğitiminin çocukların işbirliği ve sosyal ilişkilerini etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Araştırma sonucunda verilen bu eğitim sonucunda deneme grubundaki annelerin çocuklarının, kontrol grubundaki annelerin çocuklarına göre işbirliği ve sosyal ilişkilerle ilgili davranışlarında önemli düzeyde artış olduğu gözlemlenmiştir.

Johnson, Iransmith, Snow ve Poteat (2000)'a göre akran ilişkileri çocuklara yeni becerileri öğretmek ve mevcut olanları düzeltmek için bir fırsat sunar ve çocuklar akranlarının tepkilerinden eylemlerini düzeltmenin önemini çabucak öğrenirler.

Kocayörük (2000) drama ile eğitim programının, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemiştir. Deney grubuna drama etkinlikleriyle belirlenmiş temel sosyal beceriler verilmiş, analizler sonucunda drama ile yapılan eğitim programının öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin gelişmesinde etkili olduğu bulunmuştur.

Atılğan (2001) Okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin farklı değişkenler açısından sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırmasını yapmıştır. Araştırma sonucunda; okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin, özel veya resmi ilköğretim okullarına devam etme durumuna cinsiyet değişkenine, anne-baba mesleğine göre öğrencilerin bireysel ve sosyal beceri özellikleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Webster-Stratton, Reid ve Hammond (2001), Sosyal Beceri ve Problem Çözme Programı'na katılan 4-8 yaş çocuklarının saldırgan davranışlar sergileme durumlarındaki değişimi incelemek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada bir yıl boyunca Sosyal Beceri ve Problem Çözme Programı uygulanmış. Sonuç olarak programa katılan çocukların; dışa yönelim problem davranışlarında azalma, daha az saldırgan davranışlar sergileme, akranlarıyla daha fazla prososyal davranışlar sergileme ve zorluklarla başa çıkma becerilerinde pozitif yönde farklılık olduğu saptanmıştır.

Dinç (2002) anaokuluna devam eden 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişim düzeylerinin ortanın üstünde olduğu; 5 yaş çocuklarının 4 yaş çocuklarına göre, kız çocuklarının erkeklere göre, anaokuluna iki yıl devam edenlerin 1 yıl devam eden çocuklara göre sosyal gelişim düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerden elde edilen veriler, anaokuluna devam eden çocukların başlangıçta gösterdiği sosyal davranışları ile anaokulu eğitimi sonrası sosyal davranışları arasında olumlu yönde farklılıklar olduğu görüşünde birleşmişlerdir.

Erdoğan (2002) yaptığı çalışmada 12-14 yaş arasındaki çocukların sosyal beceri düzeyleri ile cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve yaş gibi değişkenlerle farklılaşp farklılaşmadığına bakmıştır. Olumlu sosyal davranışların yaşa, cinsiyete ve sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı sonucunu elde etmiştir.

Winsler ve Wallace (2002) , 47 okul öncesi çocuğu ile yaptıkları araştırmada öğretmen ve ebeveynlerin, çocukların sınıf ortamındaki gözlemleri arasındaki görüş birliğini değerlendirmişlerdir. Sonuçlar, görüş birliğinin sosyal beceriler için zayıf, dışsallaştırılmış problemler için ise orta düzeyde olduğunu göstermiştir. Bu çalışma farklı ortamlarda ölçme yapılmasının gereğine işaret etmektedir. Çünkü çocuklar farklı ortamlarda değişken olabilmektedir.

Avcioğlu (2003), Okul öncesi dönemdeki çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi adlı araştırmasında ana sınıfına devam eden 4-6 grubu çocuklara işbirlikçi öğrenme yöntemine dayalı sosyal beceri eğitimi programı uygulamıştır. Çalışmanın sonucunda, iş birlikçi öğrenme yöntemi doğrultusunda geliştirilmiş olan sosyal beceri öğretim programının, öğrencilerin hedef sosyal becerileri öğrenmelerinde etkili olduğu bulunmuştur.

Uz Baş (2003) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri ve okul uyumları ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda; öğrencilerin sosyal beceri ve okul uyumları ile depresyon arasında negatif anlamlı ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin sosyal beceri ve okul uyumlarının, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, ebeveynin birliktelik durumu ve kardeş sıralamasına göre anlamlı olarak farklılaştığını, öğrencilerin gerek sosyal beceri ve okul uyumları, gerekse depresyon düzeyleri ile akademik başarıları arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulmuştur.

Özbek (2003) okul öncesi eğitim kurumlarında; ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerilerini, grupla iş yapabilme becerilerini, duygulara yönelik becerilerini, stres durumuyla başa çıkma becerilerini, plan yapma ve problem çözme becerilerini ve özdenetimi koruma becerilerini edinen çocukların ilköğretim birinci sınıfta sosyal gelişimlerinin daha ileri düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kara (2003) ilköğretim okullarında görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ve öğrencileriyle çalıştığı araştırması sonucunda, öğrencilerin sahip oldukları sosyal becerilerde önce aile sonra öğretmen en etkili kişiler olarak bulunmuştur. Öğretmen ve öğrenci algılarına göre sosyal becerilerin kazandırılmasını etkileyen faktörlerin: öğretmen, aile, arkadaşlar, televizyon, kitaplar, okul alanı, bireysel ve toplu etkinlikler, sosyal bilgiler dersi, fen bilgisi ve Türkçe dersi olduğu saptanmıştır.

Hasdemir (2005) sosyal beceri eğitimi programının lise öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisini incelemek için 9.sınıf öğrencileriyle çalışmıştır. Çalışmasında

deney grubuna, araştırmacı tarafından geliştirilen ve bilişsel-davranışçı yaklaşımı temel alan sosyal beceri eğitim programı uygulamıştır. Araştırma sonucu deney grubundaki öğrencilerin utangaçlık düzeylerinde gözlenen azalma yönündeki önemli farklılığın uygulanan sosyal beceri eğitimi programından kaynaklandığını göstermiştir.

Walker (2005) okul öncesi dönemdeki çocukların, akran ilişkili sosyal yeterlik ve bilişsel gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde edilen bulgulara göre, bilişsel gelişim puanlamasında kız çocuklar erkek çocuklardan, dört-beş yaş grubu çocuklar ise üç-dört yaş grubu çocuklardan daha yüksek puan almışlardır. Çocukların sosyal yeterlikleri cinsiyet ve yaşa göre incelendiğinde, büyük erkeklerin küçük erkeklere göre daha uyumsuz, saldırgan ve yıkıcı davranışlar sergilemeye daha çok yatkın olduğu ve daha az utangaç ve çekingen davranışlar gösterdiği, kızlarda ise bu farkın belirgin olmadığı görülmüştür. Kızlarda bilişsel yetenek ve uyumlu davranışlar arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu kızların daha uyumlu davranışlar sergilemeye yatkın oldukları belirlenmiştir. Erkeklerde de bilişsel yetenek ve uyumsuz, saldırgan ve yıkıcı davranışlar arasında anlamlı pozitif bir ilişki görülrken, bilişsel yetenek ile utangaç ve çekingen davranışlar arasında negatif bir ilişki saptanmıştır.

Kasuto (2005), yaptđı araştırmasında anneleri reddetme davranışı gösteren 4–6 yaş çocuklarının bilişsel ve sosyal gelişimlerinin, anneleri kabul etme davranışı gösteren çocuklara oranla daha düşük olduğunu göstermektedir.

Sucuoğlu ve Özokçu (2005) ilkokul sınıflarına devam eden kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerini akranlarıyla karşılaştırarak araştırdıkları çalışmalarında, kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerileri ile akademik yeterliliklerinin akranlarından az, problem davranışlarının ise akranlarından fazla olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Kapıkıran Acun, İvrendi ve Adak (2006) okul öncesi kurumuna devam eden çocukların sosyal becerilerini bazı değişkenlere göre incelemişlerdir. Araştırma sonucunda; dört yaşındaki çocukların sosyal becerilerinin beş ve altı yaşındaki çocuklardan anlamlı düzeyde düşük olduğu, gruplar arasındaki farkın iletişim ve uyumsuzluk alt testlerinde anlamlı olduğu, çekingenlik alt boyutunda farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Uyumsuzluk alt testinde kızların uyum düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Anne ve babası ile birlikte yaşayan çocukların iletişim alt testinden aldıkları puan ortalamalarının, yalnız anneleri ile

yaşayan çocukların aldıkları puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek olduğu, ilk kez anaokuluna giden çocukların sosyal beceri puan ortalamalarının, ikinci kez gidenlere göre anlamlı düzeyde düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Seven (2006) altı yaş çocukların sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, çocukların sosyal beceri düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulgusunu elde etmiştir.

Özabacı (2006) çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çocukların sosyal beceri düzeyleri ile ebeveynlerin sosyal beceri (kendini ifade etme, kendine güven, arkadaşlarca kabul görme, aile fertleri ve diğer bireyler tarafından kabul görme, sosyal bağımsızlık, destekleyici sosyal çevre) düzeyleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Vural (2006) okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katımlı sosyal beceri eğitim programının, çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisini incelediği araştırmasında, programa katılan çocukların kişiler arası becerilerinin, sözel açıklama becerilerinin, dinleme becerilerinin ve kendini kontrol etme becerilerinin arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Denham, Hatfield, Smethurst, Tan ve Tribe (2006) 7-11 yaşlarında 45 erkek 23 kız çocuğuyla çalıştığı araştırmalarında, sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerine etkisini incelemiştir. Eğitim yılı boyunca çocuklara iki farklı eğitim uygulanmıştır. Eğitimin biri akran ilişkileri eğitimi, diğeri sosyal beceri eğitimidir. Araştırma sonuçlarına göre, eğitime katılan her iki grubun sosyal beceri ve sosyal katılımlarını pozitif yönde etkilediği ayrıca eğitime katılan çocukların cinsiyetine göre anlamlı fark olmadığı bulunmuştur.

Fox ve Lentini (2006) sınıf ortamında kullanılacak teknikler olarak model olma, kuklalarla model olma, şarkı söyleme, akranlardan yardım alma, parmak oyunları, oyun oynama, hikaye kitapları, cesaretlendirme, anlksal olaylardan faydalanma olabileceğini ifade ederler. Bu tekniklerin çocuklarda sosyal becerileri etkilediğini belirtir.

Altay (2007) araştırmasında, demokratik ebeveyne sahip çocukların sosyal yeterlilik boyutunda akranlarla olan negatif ilişkilerden aldıkları puanların, izin verici ebeveyne sahip çocukların aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dervişoğlu (2007) araştırmasında, ailelerin gelir seviyesi düştükçe çocukların sosyal beceri düzeylerinin düştüğünü, anne ve babaların eğitim seviyeleri yükseldikçe, çocukların da sosyal beceri düzeylerinin yükseldiğini tespit etmiştir.

Kurt (2007) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımlı eğitim programının etkisini incelediği araştırmasında, çocukların sosyal uyum ve becerilerinin desteklendiği eğitim programları sosyal uyum ve becerileri destekleyen çeşitli etkinliklerle güçlendirilerek çocukların sosyal becerileri tanıma, kazanma, uygulama yetileri kazanabileceği sonucuna varmıştır.

Çelik (2007) sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum becerilerine etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, kız öğrencilerin sosyal becerileri erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca anne eğitim seviyesinin artması çocukların sosyal beceri ve uyumlarının artmasında etkili olmuş, annesi çalışmayan öğrencilerin, annesi çalışan öğrencilere göre sosyal becerilerinin gelişmiş olduğu bulunmuştur.

Eminoğlu (2007) dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çocukların sosyal davranışları incelendiğinde, hem işbirliği hem de sosyal ilişkileri boyutlarında; yaşa, cinsiyete, kardeş sayısına, okul dışında ilgilendiğinde etkinliğe, okul öncesi eğitim kurumuna başlamadan önce bakımını üstlenen kişiye göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını; Okul öncesi eğitim kurumuna devam süresinin sosyal ilişkiler boyutunda anlamlı fark olduğu saptanmıştır. Çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiye bakıldığında; annelere ait fiziksel cezalandırma ve duygusal cezalandırma ile çocukların sosyal ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Babaların ilgi ve şefkat gösterme boyutu ile çocukların işbirliği davranış arasında ters yönlü, standartların belirginliği boyutu ile çocukların sosyal ilişkiler boyutunda aynı yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Dereli (2008), anasınıfına giden 6 yaş grubu “Çocuklarına uygulanan çocuklar için sosyal beceri eğitim programının” çocukların sosyal problem çözme ve duygularını anlama becerilerine etkisini incelediği araştırmasında, çocuklar için sosyal beceri eğitimi programına katılan çocukların sosyal problem çözme becerileri ve duyguları anlama becerileri önemli derecede yüksek bulunmuştur.

Dermez (2008), araştırmasında ilköğretim 4.ve 5.sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin; eve alınan süreli yayın, evde alınan kararlarda çocuğun fikrinin

alınması açısından anlamlı; cinsiyet ve babanın eğitim durumu açısından kısmen anlamlı farklılıklar oluşturduğu; annenin eğitim durumu, anne babanın çalışıp çalışmaması açısından ise farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Aslan (2008) yaptığı deneysel çalışmada “Drama Temelli Sosyal Beceri Eğitimi”nin 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler (olumlu ilişkiler sürdürme, grupla ilişkiler sürdürme) ve işbirliği davranışlarının gelişimi konusunda deney grubu çocuklarının sosyal beceri sergileme düzeylerinde olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Çünkü drama, grupla birlikte olma, işbirliği yapma, paylaşma ve başkalarının haklarına saygı duyma gibi kavramları temel almaktadır.

Öztürk (2008) araştırmasında Okul öncesi eğitim alan, okul öncesi eğitime 2 yıl ve daha fazla devam eden ilköğretim 1. ve 3.sınıf öğrencilerinin temel sosyal beceri ve bilişsel beceri puanları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yükselgün (2008) ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin internet kullanım durumlarına göre saldırganlık ve sosyal beceri düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, internet kullanım düzeyi gelişmiş çocukların, sosyal beceri düzeylerinin de geliştiğine ancak çocukların çoğu boş zamanlarını internet başında geçirmelerinin sosyal beceri düzeyleri üzerinde olumsuz etkisi olduğuna ulaşmıştır.

Yıldırım (2008) okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimlerine, yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-babanın eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu faktörlerinin etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların dil gelişimlerine anne-baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, ailenin gelir durumu ve yaş faktörlerinin etki ettiği; cinsiyet faktörünün ise etki etmediğine ulaşmıştır.

Erbay (2008) okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerin sosyal becerilerinin; okul öncesi eğitim kurumunun türüne, baba eğitim durumuna, cinsiyete, kardeşe sahip olma durumuna, anne çalışma durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Okul öncesi eğitim alma durumuna, okul öncesi eğitime başlama yaşına, anne eğitim durumuna ve ailenin yetiştirme tutumuna göre ise öğrencilerin sosyal becerilerinin farklılaştığını belirlemiştir.

Gültekin (2008) kız çocuklarının hem sosyal beceri toplam puanları hem de işbirliği, atılganlık, öz-kontrol alt boyutları, puanları erkek çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Tek çocuk olanlarla kardeşi olanlar arasında, işbirliği, atılganlık, sorumluluk, kendini kontrol alt boyutları ve sosyal beceri toplam puanı açısından anlamlı bir farklılığa ise rastlanmamıştır.

Muskett (2008) araştırmasında, sosyal beceri eğitiminin etkilerinin, değerlendirmeyi kimin yaptığına göre farklılaşacağını belirtmiştir. İlkokul çocukları sosyal beceri eğitiminin okulda sosyal becerilerini arttırdığını ifade etmiştir, ebeveynler ise çocukların sosyal becerilerinin azaldığını ifade etmiştir.

Çimen (2009) Okul Öncesi Eğitimi Programındaki sosyal becerilere yönelik amaç ve kazanımlar doğrultusunda hazırlanan etkinliklerin okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal becerileri öğrenmelerinde etkili olduğunu; altı yaş grubu çocukların sosyal beceri düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığını bulmuştur.

Şen (2009) 3-6 yaş grubu çocuklarının sosyal davranışlarını bazı değişkenler açısından incelediği çalışmasında, çocukların olumlu sosyal davranışları ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık olduğu, olumlu sosyal davranışların cinsiyete göre kızlar lehine sonuçlandığı bulgusunu elde etmiştir.

Çalık, Özbay, Özer, Kurt ve Kandemir (2009) ilköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre inceledikleri çalışmalarında; okul ikliminin olumlu olması, öğrencinin cinsiyetinin erkek olması ve özgeci yardım davranışları göstermesi durumunda öğrencinin zorba olarak sınıflandırılma olasılığını azalttığını belirtmişlerdir.

Durualp (2009) anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisini incelemiştir. Araştırmada deney grubundaki çocuklara okul öncesi eğitim programlarına ek olarak sekiz hafta süreyle haftada üç kez Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi Programı uygulanmış, sonuçta ise çocukların sosyal uyum ve becerileri puanlarında farklılık olduğu belirlenmiştir.

Oğurlu (2010) üstün zekâlı ve yeteneklilerde sosyal uyum ve arkadaşlık ilişkilerini derlediği çalışması sonucunda, araştırmalar üstün zekâlı ve yetenekli çocukların sosyal uyum konusunda ciddi problem yaşamadıkları ve en azından diğer çocuklar kadar uyumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra üstün zekâlı ve yetenekli

çocukların arkadaşlık ilişkilerinde beklentileri normal yaşitlarına göre daha farklı olduğu kabul edilmektedir.

Erler (2011) ebeveynlerin reddedici tutumlarının, çocukların sosyal becerileri üzerinde etkisi olduğunu belirlemiştir. Çocuğuna karşı sıcak, sevgi dolu, ilgili, kabullenici tutumlar sergileyen annelerin çocuklarının iş birliğine daha yatkın, kendini daha iyi ifade eden, atılgan davranışlar sergileyen, kendini kontrol etme yetisi gelişmiş, sorumluluk alabilen ve daha az problem davranışlar sergileyen dolayısıyla sosyal becerileri daha gelişmiş bireyler olduklarını tespit etmiştir.

Günindi (2011) okul öncesi dönemdeki çocukların bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam etmelerine göre, sosyal becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığını ortaya çıkarmak amacıyla araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, iki grup arasında sosyal beceri davranışları açısından anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır.

Can Yaşar (2011) anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal uyum ve becerilerini incelemiştir. Annelerin görüşlerinden elde ettiği bulgulara göre, okul öncesi eğitime devam etme süresi ile çocukların sosyal uyum puanlarında anlamlı bir fark olmadığını, öğretmen görüşlerine göre ise iki yıl ya da daha fazla okul öncesine devam eden çocukların sosyal uyum puanları lehine anlamlı bir fark olduğunu belirlemiştir.

Özdemir (2012), çocukların devam ettiği kurum türlerinin (özel ya da resmi) sosyal işbirliği ve sosyal etkileşim boyutlarında etkili olduğu, çocukların cinsiyetlerinin sosyal beceriler boyutunda önemli bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özbey (2012) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri ve problem davranışlarının ev ve okul ortamına göre değerlendirilmesi amacıyla çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda; çocukların sosyal becerilerini okul ortamına kıyasla ev ortamında daha fazla gösterdikleri; çocukların ev ortamında okul ortamından daha fazla problem davranış sergiledikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2012), 12-14 yaş arası ergenlerin odaklanmış dikkat ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda; odaklanmış dikkat ile olumlu/olumsuz davranışlar arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüş ve cinsiyetler arasında hem sosyal davranış hem de dikkat becerileri yönünden kızlar lehine anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında hem ekonomik düzeyin

hem de cinsiyetin sosyal beceriler ile dikkat üzerinde etkisi olduğu sonucuna varmıştır.

Ayvalı (2012) 4. ve 5. sınıfa giden çocuklarla çalıştığı araştırmasında, benlik saygısıyla sosyal uyum arasında anlamlı bir ilişki bulmuş; anne-babanın eğitim durumu arttıkça benlik saygısı ve sosyal uyum düzeyleri de artmış, ayrıca kız çocukların benlik algısı ve sosyal uyum düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Aykır ve Tekinarslan (2012) 4-6 yaş arasındaki zihinsel yetersizliği olan ve olmayan çocukların sosyal becerilerini ve problem davranışlarını karşılaştırmalı olarak incelemek amacı ile araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda; zihinsel yetersizliği olan çocukların zihinsel yetersizliği olmayan çocuklara göre sosyal beceri düzeylerinin düşük; problem davranışların yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zihinsel yetersizliği olan ve olmayan çocukların yaşına göre sosyal beceri ve problem davranışlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, her iki grubun da cinsiyet değişkenine göre sosyal beceri ve problem davranışların farklılaşmadığı ulaşılan diğer bulgulardır.

Erten (2012) okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi izlediği çalışmasında, eğitim-öğretim yılı boyunca, olumlu sosyal değişkeninin okula uyum düzeyini en yüksek düzeyde yordayan değişken olduğunu bulmuştur.

Ogelman, Seçer, Alabay ve Uçar (2012) okul öncesi 5-6 yaş çocukların bilişsel gelişimlerinin sosyal becerilerine etkisini inceledikleri çalışmada, çocukların bilişsel gelişimlerinin, sosyal becerilerini etkileyen önemli bir değişken olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çocukların bilişsel gelişimleri ile sosyal becerileri (kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, kendini kontrol etme becerileri, sözel açıklama becerileri, sonuçları kabul etme becerileri ve dinleme becerileri) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Ergin (2012) 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerinde yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu; cinsiyet değişkenine göre ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasında doğrusal bir ilişkinin olması edinilen diğer sonuçtur.

Avcioğlu (2012), zihinsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri kazandırmada ve becerileri genellemeye işbirliğine dayalı öğrenme ortamında drama yöntemin etkili olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda zihinsel yetersizliği olan çocukların kendini tanıtmaya becerisini kazandıkları ve bu davranışlarını akranlarına serbest oyun etkinliklerinde genelleyebildikleri sonucuna ulaşmıştır.

Büyüktaşkapu (2012), 1-3 yaş arasındaki çocukların en çok ince motor gelişimlerinde yetersizlik olduğunu, kaba motor, dil-bilişsel ve sosyal beceri-özbakım alanlarında ise yarıdan fazlasının gelişiminin yetersiz olduğunu bulmuştur. Ayrıca annelerin özyeterlilik algıları ile çocukların sosyal beceri-özbakım gelişimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit etmiştir.

Koşay (2013) çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalmakta olan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, cinsiyet, yaş, sınıf, çocuğun yaşam alanı, korunma altına alınma nedeni, kardeş sayısı, ebeveyninin birliktelik durumu değişkenlerine göre çocukların sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmıştır. Çocuğun kurumda kalma süresi, korunma altına alınma yaşı, annenin ve babanın yaşam durumu değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmadığı gözlenmiştir. Ailesiyle yaşayan çocukların çocuk evlerinde kalan çocuklara göre sosyal becerileri daha gelişmiş olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Neslitürk (2013), annelere verilen Anne Değerler Eğitimi Programı (ADEP)'nin 5- 6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının işbirliği, kendini ifade etme, sorumluluk, empati, grupta birlikte hareket etme ve kendini kontrol etme ile ilgili sosyal becerilerini anlamlı düzeyde arttırmada etkili olduğu gözlenmiştir.

Doğru, Kayılı, Alabay, Kuşçu ve Sarıkaya (2013), ailesinde engelli birey bulunan ve bir eğitim kurumuna devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarının farklı değişkenler açısından inceledikleri araştırmalarında ailesinde engelli birey bulunan ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş arası 43 çocukla çalışmışlardır. Araştırma sonucunda; ailesinde engelli birey bulunan beş-altı yaş çocukların sosyal becerileri ve problem davranışları, engelli bireyin engel türüne göre farklılaşma göstermiştir; cinsiyet, kardeş sayısı ve engelli bireyin doğum sırası değişkenlerine göre bir farklılık gözlenmemiştir.

Tatlı (2014), araştırmasında; kız çocukların sosyal beceri düzeylerinin, erkek çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu, kardeşi olmayan çocukların kardeşi

olanlara göre sosyal açıdan daha bağımsız oldukları, okul öncesi eğitime devam süresinin artmasının çocuğun sosyal bağımsızlık ve kabul becerisini olumlu yönde etkilediğini saptanmıştır. Ayrıca araştırma sonucunda, 31-36 yaş aralığında annelere sahip çocukların sosyal işbirliği kurma açısından daha başarılı oldukları, babanın yaşının artmasının çocuğun sosyal işbirliği gelişimine olumlu katkı sağladığı, hem anne hem de babalarda eğitim düzeyinin artmasının çocuğun sosyal beceri düzeyini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Babası memur olan çocukların sosyal etkileşim ve sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu, ailelerin sosyoekonomik durumuna göre üst grupta yer alan çocukların alt gruptakilere oranla daha yüksek sosyal bağımsızlık ve kabul becerileri ile sosyal beceriye sahip oldukları sonucu elde edilmiştir.

Öztürker (2014) 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeciliği arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmasında; cinsiyetin, anne çalışma durumunun ve kardeş sayısının olumlu sosyal davranışlarla ilişkili olduğunu belirtilmesine rağmen okul türü ve anne eğitim düzeyi ile olumlu sosyal davranış ilişkili bulunmamıştır. Cinsiyeti kız olanların, annesi çalışanların ve kardeş sayısı fazla olan çocukların daha sıklıkla olumlu sosyal davranış sergilediği belirlenmiştir.

Koçak, Ergin ve Yalçın (2014) 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanım düzeylerini etkileyen faktörleri belirlemek için araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda, 60-72 aylık çocuklarının dil gelişim düzeylerine yaş, cinsiyet, aile öğrenim durumu ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenlerinin anlamlı farklılaşma yarattığı, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerinin ise anlamlı bir farklılaşma yaratmadığı sonucu elde edilmiştir.

Cartıllı ve Bedel (2015) sosyal problem çözme beceri eğitiminin annelerin sosyal problem çözme ve anne çocuk ilişkisi düzeylerine etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmalarında; sosyal problem çözme beceri eğitiminin, annelerin yapıcı ve işlevsel sorun çözme beceri düzeylerinin ve çocuklarıyla kurdukları ilişkilerin artmasında anlamlı düzeyde etkisinin bulunduğu belirlenmiştir.

Koçak, Pınarcık ve Ergin (2015) altı yaş grubu çocuklarıyla yaptıkları araştırmada, çocukların bilişsel yetenekleri ile sosyal becerileri arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve bilişsel gelişimin sosyal becerileri yordamada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların bilişsel gelişim değerlendirme formundan aldıkları puanlar arttıkça sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin alt boyutlarından kişiler arası beceriler, kendini kontrol etme becerileri, sözel açıklama

becerileri ve dinleme becerileri alt ölçeklerinden elde ettikleri puanlar da artış göstermektedir.

BÖLÜM III

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde; çalışmanın modeli, çalışma grubunun özellikleri, veri toplama araçlarının özellikleri, verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama (survey) araştırmaları, bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalardır. Betimsel araştırmalar, verilen durumu olabildiğince tam ve dikkatli şekilde tanımlarlar (Büyüköztürk vd, 2014). Bu araştırmada; okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 3-6 yaş grubu çocukların genel gelişim düzeyleri, sosyal becerileri ve davranışlarının belirlendiği ve çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğine bakılan tarama modelinde betimsel bir çalışmadır.

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 eğitim öğretim yılında Bayburt il merkezinde okul öncesi eğitime devam eden 151 çocuk oluşturmaktadır. Çocuklarla ilgili bilgiler anne, baba ya da diğer aile bireylerinden biri ile görüşülerek elde edilmiştir. Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya katılan çocukların demografik özellikleri

Özellikler (n=151)	f	%
Cinsiyet		
Kız	69	45,7
Erkek	82	54,3
Yaş		
36-48 aylık	31	20,5
49-60 aylık	45	29,8
61-72 aylık	75	49,7
Kardeş sayısı		
1	31	20,5
2	85	56,3
3	35	23,2
Gelişim durumu		
Geri	45	29,8
Normal	93	61,6
İleri	13	8,6

Araştırmaya katılan 151 çocuğun 69'u kız (% 45,7) ve 82'si erkektir (% 54,3). Araştırmaya katılan çocukların yaş durumuna göre dağılımı incelendiğinde; çocukların 31 (% 20,5)'inin 36-48 aylık, 45 (% 29,8)'inin 49-60 aylık ve 75 (% 49,7)'inin 61-72 aylık olduğu Tablo1'de görülmektedir. Çalışma grubu çocukların % 20,5'i bir, % 56,3'ü iki, % 23,2'si üçten fazla kardeşe sahiptir.

Her bir çocuğun AGTE dil-bilişsel, ince motor, kaba motor, sosyal-öz bakım alt boyutlarından aldıkları puan ve toplam gelişim puanları hesaplanmıştır. AGTE' den aldığı toplam standart puanı 60 ve üzeri olan çocuklar, ileri düzeyde gelişim gösteren çocukları; AGTE' den aldığı toplam standart puanı 41 ile 59 arası olan çocuklar, normal düzeyde gelişim gösteren çocukları; AGTE' den aldığı toplam standart puanı 40 ve altı olan çocuklar, geri düzeyde gelişim gösteren çocukları ifade eder. Çalışma grubunun %29,8'i geri düzey,%61,6'sı normal düzey ve % 8,6'sı da ileri düzeyde gelişim gösteren çocuklardan oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada çocukların ve görüşülen kişilerin özelliklerini belirlemek için Kişisel Bilgi Formu A (çocuklar için) ve Kişisel Bilgi Formu B (görüşülen yakın için) araştırmacı tarafından hazırlanmış ve uzman görüşü alınarak kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu A dört madde, Kişisel Bilgi Formu B ise 2 maddeden oluşmaktadır.

3.4.2. AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri)

Araştırmaya katılan çocukların genel gelişimlerini değerlendirmek için Savaşır, Sezgin ve Erol (1995) tarafından geliştirilen Ankara Gelişim Tarama Envanteri kullanılmıştır. AGTE annelerin dışında çocuğun gelişimini yakından izleyen babalar ya da bakıcılar tarafından yanıtlanarak kullanılabilir. (AGTE)' nin uygulanması çocuğun takvim yaşı ve becerilerine bağlı olarak 30-45 dakika sürmektedir. Envanter, çeşitli yaş gruplarına göre düzenlenen ve "Evet, Hayır, Bilmiyorum" şeklinde yanıtlanan 154 maddeden oluşmaktadır. AGTE' nin iç tutarlılığı üç farklı yaş aralığındaki (0-12 ay, 13-44 ay, 45-72 aylar) çocukların genel gelişim puanları üzerinden Cronbach's Alpha katsayıları hesaplanmış ve üç farklı yaş aralığında iç tutarlılığın (Cronbach's Alpha katsayısı: 0.80-0.99) oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Test-tekrar test güvenilirlik sonuçlarına bakıldığında, her bir yaş aralığı için iç tutarlılığın; 0.99,0.98 ve 0.88 olduğu bulunmuştur. AGTE; Dil-Bilişsel,

İnce-Motor, Kaba Motor ve Sosyal Beceri-Öz bakım olmak üzere dört gelişim alanından oluşmakta ve toplam gelişim puanı elde edilmektedir.

Dil bilişsel alt ölçek basit ses ve sözel davranışlar ve karmaşık dil ifadeleri ile dili anlama ve açık olarak ifade edebilme, basit problemleri çözme, sayı-zaman kavramı gibi becerileri içeren 65 maddeden oluşmaktadır. 0-12,13-44,45-72 aylar için bu alt test üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha Katsayıları sırasıyla .93,.95,.84 olarak bulunmuştur.

İnce motor boyut, 26 maddeden oluşmakta; basit göz-el koordinasyonu, karmaşık ince-motor davranışlar gibi görsel motor becerileri kapsamaktadır. 0-12,13-44,45-72 aylar için bu alt test üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha Katsayıları sırasıyla .92,.80,.64 olarak bulunmuştur.

Kaba motor boyut, hareket ve hareketle ilişkili kuvvet, denge koordinasyonunu içeren 24 maddeden oluşmaktadır. 0-12,13-44,45-72 aylar için bu alt test üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha Katsayıları ilk iki yaş grubu için yüksektir sırasıyla .91, ve .80 olmakla birlikte büyük yaş grubu için düşüktür.

Sosyal beceri-öz bakım boyutu; yeme, içme, tuvalet temizliği ve giyinme gibi öz bakım alışkanlıkları ile özerklik, sosyal etkileşim ve insiyatif gibi özellikleri yansıtan 39 maddeden oluşmaktadır. 0-12,13-44,45-72 aylar için bu alt test üzerinden hesaplanan Cronbach Alpha Katsayıları sırasıyla .92,.85, ve .37 olarak bulunmuştur.

3.4.2. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6) Yaş

Avcioğlu (2003) tarafından geliştirilen Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 Yaş) beşli dereceleme şeklinde oluşturulmuş likert tipli bir ölçektir. Ölçekte beceriler 9 kategori altında toplanmıştır ve 62 maddeden oluşmaktadır. Bunlar; Kişiler Arası Beceriler (KB) , Kızgınlık Davranışlarını Kontrol Etme Becerileri (KDKEB), Akran Baskısı ile Başa Çıkma Becerileri (ABBÇB), Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB), Sözel Açıklama Becerileri (SAB) , Sonuçları Kabul Etme Becerileri (SKEB), Dinleme Becerileri (DB), Amaç Oluşturma Becerileri (AOB) ve Görevleri Tamamlama Becerileridir (GTB) . Maddelerin tamamı olumlu yönde düzenlenmiştir. Maddelere verilen tepkiler “her zaman yapar”, “çok sık yapar”, “genellikle yapar”, “çok az yapar” ve “hiçbir zaman yapmaz” şeklinde derecelendirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için yapılan iç tutarlılık Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı.98, iki yarım

güvenirlik katsayısı .89 ve test-tekrar test güvenirlik katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

3.4.3. Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu

Nicki R. Crick, Juan F.Casas ve Monique Mosher tarafından 1997 yılında geliştirilen, geçerlik ve güvenirlik çalışması Karakuş (2008) tarafından gerçekleştirilen Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu 19 madde 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Crick ve diğerleri (1997), ölçeğin iç güvenirliğini (iç tutarlılığı), Cronbach Alpha.87 olarak bulmuşlardır. Sırasıyla Cronbach Alpha katsayıları şu şekildedir; İlişkisel Saldırganlık .96, Fiziksel Saldırganlık .94, Olumlu Sosyal Davranış .88 ve Depresif Duygular .87 olarak bulunmuştur.

Karakuş (2008) tarafından; uyarılama, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda; tüm ölçeğin (Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu) iç güvenirliği, Cronbach Alpha yöntemiyle hesaplanmış ve 19 madde ve 4 alt boyuttan oluşan ölçeğin Cronbach Alpha' sı .87 olarak bulunmuştur.

Fiziksel saldırganlık boyutu; akranlarına tekme atar ya da vurur, akranlarını, onlara vurmakla veya onları dövmekle tehdit eder, diğer çocukları iter veya dürter, isteklerini elde etmek için akranlarını, onlara zarar vermekle tehdit eder, diğer çocuklara çimdikleyerek zarar verir ve üzgün olduğunda akranlarının eşyalarına zarar verir gibi 6 maddeden oluşur. Bu alt boyutun iç güvenirlik katsayısı. 89 olarak bulunmuştur.

İlişkisel saldırganlık boyutu; bir akranı onun söylediğini yapmadığı sürece onu oyuna almamakla tehdit eder, akranlarına istediklerini yapmadıkça onlarla oynamayacağını ya da arkadaş olmayacağını söyler, akranlarına istediklerini yapmadıkları takdirde doğum günü partisine davet etmeyeceğini söyler, bir akranına kızdığında onu oyun grubundan dışlar ve diğer çocukların bir akranını sevmemesi için uğraşır gibi 6 maddeden oluşur. Bu alt boyutun iç güvenirlik katsayısı. 83 olarak bulunmuştur.

Olumlu sosyal davranış boyutu; akranlarına yardım eder, diğer çocuklara iyi davranır veya güzel şeyler söyler, paylaşmasını bilir ve sırasını bekler ve akranlarına karşı naziktir gibi 4 maddeden oluşur. Bu alt boyutun iç güvenirlik katsayısı.88 olarak bulunmuştur.

Depresif duygular boyutu; diğer çocuklara pek gülmez, üzgün görünür, okulda iyi vakit geçirmez (okulda eğleniyormuş gibi görünmez) gibi 3 maddeden oluşur. Bu alt boyutun iç güvenirlik katsayısı.0,67 olarak bulunmuştur. Araştırmada kullanılan ölçeklerin bu araştırma için elde edilen güvenirlik bilgileri Tablo 2' de verilmiştir

Tablo 2.

Araştırma sonucunda veri toplama araçlarından elde edilen güvenirlik

	Ölçek boyutları	Ölçek Güvenirlik	Bu araştırmadan elde edilen güvenirlik
	Toplam Güvenirlik	.98	.96
Sosyal Becerileri	Kişilerarası beceriler	.94	.91
Değerlendirme	Kendini Kontrol Etme Becerisi	.89	.87
Ölçeği	Sözel Açıklama Becerisi	.93	.91
	Dinleme Becerisi	.91	.89
	Toplam Güvenirlik	.87	.88
Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği	Fiziksel Saldırganlık	.89	.86
	İlişkisel Saldırganlık	.83	.82
	Olumlu Sosyal	.88	.92
	Depresif Duygular	.67	.83

Araştırmada kullanılan Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği' nin toplam güvenirliklerin. 98 ile .88 olduğu Tablo 3'de görülmektedir. Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin bu araştırma için alt boyut güvenirliklerin 96 ile 89 arasında değiştiği; en yüksek güvenirliğin sözel açıklama becerisi ile kişilerarası beceriler alt boyutlarında, en düşük güvenirliğin ise kendini kontrol etme becerisi alt boyutunda olduğu görülmektedir. Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeğinin bu araştırma için alt boyut güvenirliklerin 82 ile 92 arasında değiştiği, en yüksek güvenirliğin olumlu sosyal davranış alt boyutunda, en düşük güvenirliğin ise ilişkisel saldırganlık alt boyutunda olduğu görülmektedir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri AGTE (Ankara Gelişim Tarama Envanteri), Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 yaş) ve Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu kullanılarak toplanmıştır. İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama için gerekli izin alınmıştır (Ek 1). Okullara gidip araştırmanın uygulanacağı çocukların

öğretmenleriyle görüşmeler yapılarak, hangi ölçeklerin nasıl doldurması gerektiği konusunda gerekli bilgiler verilmiştir. Öğretmen ve araştırmacı tarafından kararlaştırılan tarihlerde gidip formlar alınmıştır. AGTE ise araştırmacı tarafından çocukların anne, baba veya çocuğu yakından tanıyan kişiyle görüşmeler yapılarak doldurulmuştur. Görüşülen kişilerin özellikleri Tablo 3' te verilmiştir.

Tablo 3.

Araştırmada görüşülen kişilerin demografik özellikleri

Görüşülen kişi (n=151)	f	%
Anne	120	79,5
Baba	28	18,5
Diğer	3	2,0
Görüşülen kişi eğitim durumu		
Okur-yazar değil	1	0,7
İlkokul	46	30,5
Ortaokul	24	15,9
Lise	36	23,8
Lisans	40	26,5
Lisansüstü	4	2,6

Araştırmaya katılan 151 kişinin 120 (% 79,5)'si çocukların annesini, 28 (% 18,5)'i çocukların babasını ve 3 (% 2) sinin diğer yakınlarıdır. Araştırmada görüşülen kişilerin eğitim durumlarına bakıldığında; 1 (% 0,7)'inin okuryazar olmadığı, 46 (% 30,5)'sının ilkokul, 24 (%15,9)' ünün ortaokul, 36 (% 23,8)' sının lise, 40 (% 26,5)' inin lisans ve 4 (% 2,6)'ünün lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS (Statistical Packages for The Social Science) veri programı aracılığıyla yapılmıştır. Uygulanacak analiz yöntemi için normallik testleri yapılmış ve bu doğrultuda veri analiz işlemleri gerçekleştirilmiştir. Çocukların yaşlarına göre gelişim özelliklerinin farklılaşıp farklılaşmadığına bakmak için Tek Yönlü Anova yapılmıştır. Tek faktörlü (yönlü) Anova, ilişkisiz ya da daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanır (Büyüköztürk, 2015). Çocukların gelişim özelliklerinin cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakabilmek için Bağımsız Gruplar t –testi yapılmıştır. İki bağımsız örneklemde elde edilen ortalamalar arasındaki farkın manidarlığını test etmek için kullanılan t -testi deneysel desenlerde ve karşılaştırmalı tarama desenlerinde iki gruba ait ortalamaların karşılaştırılmasında kullanılır (Büyüköztürk vd, 2014).

Çocukların gelişim özelliklerinin gelişim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakabilmek için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Kruskal Wallis tekniği ilişkisiz iki ya da daha çok örneklem ortalamasının birbirlerinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test eder (Büyüköztürk,2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerilerinin yaşa ve gelişim durumuna göre anlamlı farklılık olup olmadığına bakabilmek için Kruskal Wallis H testi, cinsiyete göre anlamlı farklılık olup olmadığına bakabilmek için Bağımsız Gruplar t-testi yapılmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının yaş ve gelişim durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine bakabilmek için Kruskal Wallis H testi, cinsiyete göre anlamlı farklılık olup olmadığına bakabilmek için ise Bağımsız Gruplar t-testi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemine göre okul öncesi dönem çocukların gelişim alan özellikleri incelenmiştir. Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler analiz edilmiş ve okul öncesi dönem çocukların gelişim alan özelliklerine ilişkin veriler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özelliklerinin betimsel özellikleri

AGTE	n	Ortalama	Minimum	Maksimum	Standart Sapma	Toplam
Dil-bilişsel	151	57,38	45,00	65,00	3,49	8665,00
İnce motor	151	23,19	18,00	32,00	1,76	3502,00
Kaba motor	151	23,96	23,00	34,00	0,88	3619,00
Sosyal –öz bakım	151	38,06	34,00	41,00	1,15	5748,00
Toplam	151	142,54	124,00	155,00	5,26	21525,00

Çalışma grubunda yer alan çocukların (151 çocuk); AGTE (Ankara Gelişimsel Tarama Envanteri) dil- bilişsel gelişim alt boyutundan aldıkları toplam puanlarının 45 ile 65 arasında değiştiği ve ortalamalarının 57,38 olduğu; ince motor gelişim alt boyutundan aldıkları toplam puanların 18 ile 32 arasında değiştiği ve ortalamalarının 23,19 olduğu; kaba motor gelişim alt boyutundan aldıkları toplam puanların 23 ile 34 arasında değiştiği ve ortalamalarının 23,96 olduğu; sosyal-öz bakım gelişim alt boyutundan aldıkları toplam puanlarının 34 ile 41 arasında değiştiği ve ortalamaların 38,06 olduğu; toplam gelişim puanlarının 124 ile 155 arasında değiştiği ve ortalamalarının 142,54 olduğu Tablo 4'te görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemine uygun olarak okul öncesi dönem çocukların gelişim alan özelliklerinin yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özelliklerinin yaşa göre değişip değişmediğine bakabilmek için ANOVA yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5 ve Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5.

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre gelişim alan özellikleri puanlarının betimsel sonuçları

AGTE	36-48 Aylık			49-60 Aylık			61-72 aylık		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Dil-bilişsel	31	54,64	4,06	45	56,84	3,21	75	58,84	2,54
İnce motor	31	21,70	1,77	45	23,06	1,19	75	23,88	1,67
Kaba motor	31	23,70	0,46	45	23,93	0,33	75	24,09	1,17
Sosyal-öz bakım	31	37,67	1,55	45	37,91	1,14	75	38,32	0,90
Toplam	31	137,80	6,35	45	141,97	4,21	75	144,85	3,78

Okul öncesi dönem 61-72 aylık çocukların, 49-60 ve 36-48 ay çocuklarına; 49-60 aylık çocukların 36-48 aylık çocuklara göre dil-bilişsel, ince motor, kaba motor, sosyal-öz bakım ve AGTE toplam gelişim alt boyutlarında aldıkları puan ortalamalarının yüksek olduğu Tablo 5'te görülmektedir. (Dil-Bilişsel gelişim puanları: 54,64<56,84<58,54; İnce Motor gelişim puanları: 21,70<23,06<23,88; Kaba motor gelişim puanı:23,70<23,93<24,09; Sosyal öz-bakım gelişim puanı 37,67<37,91<38,32 ve Toplam gelişim puan ortalamaları 137,80<141,97<144,85).

Okul öncesi dönem çocukların, yaşları arttıkça AGTE toplam puan ve alt boyut puanlarının da arttığı Tablo 5'te görülmektedir. Gelişimlerin yaşa bağlı olarak ve sıralı şekilde devam ettiği görülmüştür. Senemoğlu (2013), gelişimin ileriye doğru ve birikimli bir süreç olduğunu ve gelişimin her aşamasının, kendinden öncekine dayalı, kendinden sonraki aşamaya hazırlayıcı olduğunu vurgulamaktadır. Tablo 5'te okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına bağlı olarak çeşitli gelişim alanlarında gelişim özelliklerinin arttığı görülmüştür. Bu artışın anlamlı olup olmadığına Anova testi ile bakılmış; farkın anlamlı çıkması halinde farkın kaynağını belirlemek için Post Hoc testlerinden Sheffe kullanılmıştır.

Tablo 6.

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre gelişim alan özellikleri puanlarının Anova sonuçları

AGTE	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamli fark
Dil-bilişsel	Gruplar arası	404,63	2	202,31	20,95	,00	3-1 3-2 2-1
	Grup içi	1429,08	148	9,65			
	Toplam	1833,72	150				
İnce-motor	Gruplar arası	104,32	2	52,16	21,14	,00	3-1 3-2 2-1
	Grup içi	365,10	148	2,46			
	Toplam	469,43	150				
Kaba-motor	Gruplar arası	3,30	2	1,65	2,15	,12	Fark yok
	Grup içi	113,53	148	,76			
	Toplam	116,83	150				
Sosyal-öz bakım	Gruplar arası	10,59	2	5,30	4,11	,01	3-1
	Grup içi	190,73	148	1,28			
	Toplam	201,33	150				
Toplam	Gruplar arası	1110,17	2	555,08	26,90	,00	3-1 3-2 2-1
	Grup içi	3053,20	148	20,63			
	Toplam	4163,37	150				
p<0.05	1: (36-48 ay)		2: (49-60 ay)		3: (61-72 ay)		

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların dil-bilişsel gelişim puanlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı Tablo 6'da görülmektedir ($F=20,952$, $p<0.05$). Yapılan Post Hoc test sonuçlarına göre bu anlamlı farklılık; 61-72 aylık çocuklar ile 49-60 ve 36-48 aylık çocuklar arasında 61-72 aylık çocuklar lehinedir. 49-60 aylık çocuklar ile 36-48 aylık çocuklar arasında ise 49-60 aylık çocuklar lehinedir. Bir başka deyişle çocukların yaşı artıkça dil-bilişsel gelişim puanları da anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ince motor gelişim puanlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F=21,144$, $p<0.05$). Yapılan Post Hoc test sonuçlarına göre bu anlamlı farklılık; 61-72 aylık çocuklar ile 49-60 ve 36-48 aylık çocuklar arasında 61-72 aylık çocuklar lehinedir. 49-60 aylık çocuklar ile 36-48 aylık çocuklar arasında ise 49-60 aylık çocuklar lehinedir. Bir başka deyişle çocukların yaşı artıkça ince motor gelişim puanları da anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaba motor gelişim puanlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F=2,15$, $p>0.05$). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal -öz bakım gelişim puanlarının yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. ($F=4,11$, $p<0.05$) yapılan Post Hoc test

sonuçlarına göre bu anlamlı farklılık; 61-72 aylık çocuklar ile 36-48 aylık çocuklar arasında 61-72 aylık çocuklar lehinedir.

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların AGTE toplam gelişim puanlarının yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($F=26,907$, $p<0.05$). Yapılan Post Hoc test sonuçlarına göre bu anlamlı farklılık; 61-72 aylık çocuklar ile 49-60 ve 36-48 aylık çocuklar arasında 61-72 aylık çocuklar lehinedir. 49-60 aylık çocuklar ile 36-48 aylık çocuklar arasında ise 49-60 aylık çocuklar lehinedir. Bir başka deyişle çocukları yaşı arttıkça toplam gelişim puanları da anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Çocukların yaşa bağlı olarak; dil-bilişsel, ince-motor, sosyal-öz bakım ve toplam gelişim puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşıyor olması büyüme ve olgunlaşmanın bir sonucu olabilir. Yaşa bağlı ve olgunlaşmanın bir sonucu olarak pek çok beceride gelişim gösteren çocuklar bu becerilerini sergiledikçe de gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar. Çocukların yaşları arttıkça, akranlarıyla ve çevresindeki diğer bireylerle daha çok etkileşime girmiş olmaları ve daha zengin deneyimler geçirmiş olmaları bu farklılığın oluşmasında etkin olmuş olabilir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi gereğince, okul öncesi dönem çocukların gelişim alan özelliklerinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özelliklerinin cinsiyete göre değişip değişmediğine bakabilmek için bağımsız gruplar T-testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 7 ve Tablo 8 de verilmiştir.

Tablo 7.

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre gelişim alan özellikleri puanlarının betimsel sonuçları

AGTE	Kız			Erkek		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Dil-Bilişsel	69	57,37	3,51	82	57,39	3,50
İnce Motor	69	23,27	1,55	82	23,12	1,93
Kaba Motor	69	23,88	,32	82	24,03	1,15
Sosyal-Öz Bakım	69	38,11	1,13	82	38,02	1,18
Toplam	69	142,84	5,16	82	142,30	5,37

Okul öncesi eğitime devam eden kız çocukların ince-motor, sosyal-öz bakım ve toplam gelişim alanlarında ortalama puanlarının erkek çocuklara göre çok az yüksek

olduğu; (İnce motor gelişim puanları: 23,12<23,27; Sosyal-öz bakım gelişim puanları: 38,02<38,11; AGTE toplam puan ortalamaları 142,30<142,84) erkek çocukların ise dil-bilişsel ve kaba-motor gelişim ortalama puanlarının kız çocuklara göre çok az farkla yüksek olduğu (Dil-bilişsel gelişim puanı: 57,37<57,39; Kaba motor gelişim puanı: 23,88<24,03) Tablo 7'de görülmektedir.

Tablo 8.

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre gelişim alan özellikleri puanlarının t-testi sonuçları

AGTE	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Dil-bilişsel	Kız	69	57,37	3,51	149	,02	,98
	Erkek	82	57,39	3,50			
İnce-motor	Kız	69	23,27	1,55	149	,53	,59
	Erkek	82	23,12	1,93			
Kaba-motor	Kız	69	23,88	,32	149	1,05	,25
	Erkek	82	24,03	1,15			
Sosyal-öz bakım	Kız	69	38,11	1,13	149	,48	,62
	Erkek	82	38,02	1,18			
Toplam	Kız	69	142,84	5,16	149	,62	,53
	Erkek	82	142,30	5,37			

Çalışma grubunda yer alan çocukların; dil-bilişsel, kaba motor, ince-motor, sosyal-özbakım gelişim alt boyut puanlarının ve AGTE toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı Tablo 8'de görülmektedir. Puanlarda anlamlı farklılığın olmamasında, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olarak yazılı ve görsel basında yer alan bilgilendirmelerin ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileşim olması gösterilebilir.

Günümüzde çalışan kadın sayısının artması ile birlikte toplumsal cinsiyet rollerinde de değişimin yaşandığı görülüyor. Daha önceki yıllarda kadınsı işler olarak görülen pek çok işin artık her iki cinsiyetten bireyler tarafından yapıldığı ve toplumsal cinsiyet rollerinin değiştiği gözlemlenmektedir. Toplumsal olarak yaşanan bu değişim çocuk yetiştirme tutumlarını da etkilemiş, kız ve erkek çocukların benzer tutum ve davranışlarla yetiştirilmesine ve benzer becerilere sahip olmalarına neden olmuş olabilir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi gereğince okul öncesi dönem çocukların gelişim durumuna göre gelişim alan özelliklerinin anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumlarının gelişim özelliklerine göre değişip değişmediğine bakabilmek için Kruskal Wallis H testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 9 ve Tablo 10 da verilmiştir.

Tablo 9.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre gelişim alan özellikleri puanlarının betimsel sonuçları

AGTE	Geri			Normal			İleri		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Dil-bilişsel	45	55,06	3,31	93	57,94	2,89	13	61,38	2,87
AGTE	Geri			Normal			İleri		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
İnce motor	45	22,42	1,35	93	23,35	1,82	13	24,69	1,43
Kaba motor	45	23,80	,40	93	24,05	1,07	13	23,92	,27
Sosyal-öz bakım	45	37,55	1,19	93	38,16	1,07	13	39,15	,55
Toplam	45	139,08	4,56	93	143,30	4,50	13	149,15	4,31

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumu ilerledikçe AGTE toplam gelişim puan, sosyal-öz bakım, ince motor gelişim ve dil-bilişsel gelişim alt boyut puan ortalamaları arasındaki farkın çok az olduğu Tablo 9'da görülmektedir. (Dil-bilişsel gelişim puanları: 55,06<57,94<61,38; İnce motor gelişim puanları: 22,42<23,35<24,69; Sosyal-özbakım puanı: 37,55<38,16<39,15 ve Toplam puan ortalamaları 139,08<143,30<149,15). Gelişim puanları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığına Kruskal Wallis testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre gelişim alan özellikleri puanlarının Kruskal Wallis testi sonuçları

AGTE	Gelişim	n	Sıra ort.	sd	\bar{x}	p	Anlamlı fark
Dil-bilişsel	Geri	45	45,86				3-1
	Normal	93	84,03	2	39,93	,00	3-2
	İleri	13	122,92				2-1
İnce-motor	Geri	45	54,49				3-1
	Normal	93	81,02	2	23,32	,00	3-2
	İleri	13	114,58				2-1
Kaba-motor	Geri	45	68,10				
	Normal	93	79,65	2	6,73	,03	2-1
	İleri	13	77,27				
Sosyal-öz bakım	Geri	45	55,47				3-1
	Normal	93	79,71	2	27,36	,00	3-2
	İleri	13	120,54				2-1
Toplam	Geri	45	44,04				3-1
	Normal	93	84,37	2	45,17	,00	3-2
	İleri	13	126,73				2-1
p<0.05	1: (Geri)		2: (Normal)		3: (İleri)		

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların gelişim durumlarına göre AGTE toplam puan ve AGTE tüm alt gelişim boyutlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı Tablo10' da görülmektedir. Çocukların dil-bilişsel gelişim puanları gelişim durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($\chi^2 (2, 151) = 39,93, p < .05$). Bu anlamlı farklılık; gelişimi ileri olan çocuklarla gelişimi geri ve normal olan çocuklar arasında, gelişimi ileri olan çocuklar lehinedir. Ayrıca; gelişimi normal olan çocuklarla, gelişimi geri olan çocuklar arasında da gelişimi normal olan çocuklar lehine bir farklılaşma söz konusudur. Yani çocukların gelişim durumu ilerledikçe dil-bilişsel gelişim puanı anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

İnce-motor gelişim boyutunda puanların gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2 (2, 151) = 23,32, p < .05$). Bu anlamlı farklılık gelişimi ileri olan çocuklarla gelişimi geri ve normal olan çocuklar arasında, gelişimi ileri olan çocuklar lehinedir. Ayrıca gelişimi normal olan çocuklarla gelişimi geri olan çocuklar arasında da gelişimi normal olan çocuklar lehine olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle ince-motor gelişim puanı çocukların gelişim durumu ilerledikçe anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Kaba-motor gelişim boyutunun çocukların gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2 (2, 151) = 6,73, p < .05$). Bu anlamlı farklılık gelişimi normal olan çocuklar ile gelişimi geri olan çocuklar arasında, gelişimi normal olan çocuklar lehine olarak belirlenmiştir.

Sosyal-öz bakım gelişim alt boyutunun çocukların gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2 (2, 151) = 27,36, p < .05$). Bu anlamlı farklılık gelişimi ileri olan çocuklarla gelişimi geri ve normal olan çocuklar arasında, gelişimi ileri olan çocuklar lehine; gelişimi normal olan çocuklarla gelişimi geri olan çocuklar arasında gelişimi normal olan çocuklar lehinedir. Yani çocukların gelişim durumu ilerledikçe sosyal-öz bakım gelişim puanı anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

AGTE toplam gelişim puanının çocukların gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı Tablo 9'da görülmektedir ($\chi^2 (2, 151) = 45,17, p < .05$). Bu anlamlı farklılık; gelişimi ileri olan çocuklar ile gelişimi geri ve gelişimi normal olan çocuklar arasında gelişimi ileri olan çocuklar lehine iken gelişimi normal olan çocuklar ile gelişimi geri olan çocuklar arasında gelişimi normal olan çocuklar lehinedir. Bir başka ifadeyle,

çocukların gelişim durumunun ilerlemesiyle toplam gelişim puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Çocukların genel gelişim puanlarının gelişim durumuna göre farklılaşması beklenen bir durumdur. Gelişim durumu geri olan çocukların zihinsel faaliyetlerinin zayıf olması bilişsel gelişim ve dolayısıyla dil gelişimini etkileyebilecek bir durumdur.

Araştırmanın beşinci alt problemi gereğince okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeyleri incelenmiştir. Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler analiz edilmiş ve okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerine ilişkin bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11.
Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin betimsel özellikleri

Sosyal Beceri	n	Ortalama	Minimum	Maksimum	Standart Sapma	Toplam
Kişilerarası beceriler	151	51,49	39	65	7,25	7776
Kendini kontrol etme	151	38,92	30	50	5,48	5877
Sözel açıklama	151	26,92	21	35	4,66	4066
Dinleme	151	20,38	15	25	3,47	3078
Toplam	151	137,72	105	175	18,49	20797

Çalışma grubunda yer alan çocukların (151 çocuk); Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği kişilerarası beceriler alt boyutundan aldıkları toplam puanların 39 ile 65 arasında değiştiği ve ortalamalarının 51,49 olduğu Tablo 11 de görülmektedir. Kendini kontrol etme becerisi alt boyutundan alınan toplam puanlar 30 ile 50 arasında değişmektedir ve ortalaması 38,92'dir. Sözel açıklama becerisi alt boyutundan alınan toplam puanlar 21 ile 35 arasında değişmektedir ve ortalamaları 26,92'dir. Dinleme becerisi alt boyutundan aldıkları toplam puanların 15 ile 25 arasında değiştiği ve ortalamalarının 20,38 olduğu Tablo 11'de görülmektedir.

Araştırmanın altıncı alt problemi gereğince okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına bakabilmek için Kruskal Wallis H testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 12 ve Tablo 13 de verilmiştir.

Tablo 12.

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre sosyal beceri düzey puanlarının betimsel sonuçları

Sosyal Beceri	36-48 Aylık			49-60 Aylık			61-72 Aylık		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Kişiler arası Beceriler	31	51,16	6,56	45	50,20	6,83	75	52,41	7,7
Kendini kontrol etme	31	39,29	5,02	45	38,73	5,01	75	38,88	5,96
Sözel açıklama	31	28,54	4,38	45	26,53	4,46	75	26,49	4,79
Dinleme	31	20,41	3,18	45	20,20	3,60	75	20,48	3,47
Toplam	31	139,41	18,1	45	135,66	17,5	75	138,26	19,3

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre sosyal beceri puanları arasındaki farkın düşük olduğu Tablo 12’de görülmektedir. Kişiler arası beceriler alt boyutunda en düşük ortalama puana 49-60 aylık çocukların sahip olduğu; kendini kontrol etme becerisi alt boyutunda tüm yaş gruplarında puanların birbirine çok yakın olduğu; sözel açıklama becerisi alt boyutunda puanların birbirine yakın olmakla beraber en yüksek ortalama puana 36-48 aylık çocukların sahip olduğu; dinleme becerisi alt boyutunda ise puanların birbirine çok yakın olduğu Tablo 12’de görülmektedir. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13.

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre sosyal beceri düzey puanlarının Kruskal Wallis sonuçları

Sosyal Beceri	Aylık	n	Sıra ort.	sd	χ^2	p
Kişiler arası beceriler	36-48	31	74,19	2	2,05	,35
	49-60	45	69,21			
	61-72	75	80,82			
Kendini kontrol etme	36-48	31	79,47	2	,25	,88
	49-60	45	74,69			
	61-72	75	75,35			
Sözel açıklama	36-48	31	91,74	2	5,15	,07
	49-60	45	72,77			
	61-72	75	71,43			
Dinleme	36-48	31	76,98	2	,15	,92
	49-60	45	73,90			
	61-72	75	76,85			
Toplam	36-48	31	79,47	2	,48	,78
	49-60	45	72,57			
	61-72	75	76,63			

Çalışma grubunda yer alan çocuklarının yaşlarına göre toplam sosyal beceri düzey puanlarının ve alt boyut beceri puanlarının farklılaşmadığı Tablo 13'te görülmektedir. Bir başka ifade ile çocuklar 3-6 yaşları arasında sosyal beceriler bakımından farklılaşmamaktadırlar.

Araştırmanın yedinci alt problemi gereğince, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaçla bağımsız gruplar t-testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 14 ve Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 14.

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal beceri düzey puanlarının betimsel sonuçları

Sosyal Beceri	Kız			Erkek		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Kişilerarası beceriler	69	50,68	7,07	82	52,18	7,37
Kendini kontrol etme	69	38,69	5,28	82	39,10	5,66
Sözel açıklama	69	26,78	4,44	82	27,04	4,8
Dinleme	69	20,02	3,50	82	20,68	3,44
Toplam	69	136,18	17,98	82	139,02	18,49

Çalışma grubundaki çocukların sosyal becerileri toplam puanları ve alt boyut puanları incelendiğinde; erkek çocukların puan ortalamalarının kız çocukların puan ortalamalarından yüksek olduğu Tablo 13'te görülmektedir. (Kişilerarası beceri puanı: 50,68<52,18; Kendini Kontrol Etme beceri puanı: 38,69<39,10; Sözel Açıklama Beceri puanı: 26,78<27,04; Dinleme Beceri puanı: 20,02<20,68 ve toplam puan: 136,18<139,02). Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15.

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal beceri düzey puanlarının t-testi sonuçları

Sosyal Beceri	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Kişilerarası beceriler	Kız	69	50,68	7,07	149	1,27	,20
	Erkek	82	52,18	7,37			
Kendini kontrol etme	Kız	69	38,69	5,28	149	,46	,64
	Erkek	82	39,10	5,66			
Sözel açıklama	Kız	69	26,78	4,44	149	,34	,72
	Erkek	82	27,04	4,86			
Dinleme	Kız	69	20,02	3,50	149	1,15	,25
	Erkek	82	20,68	3,44			
Toplam	Kız	69	136,18	17,98	149	,93	,35
	Erkek	82	139,02	18,92			

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre sosyal beceri toplam puanlarının ve alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı Tablo 15'te görülmektedir. Cinsiyete göre farklılaşma olmamasının sebebi günümüzde çocuk yetiştirmede cinsiyete göre farklı davranışlar verilmemesinden ve okul öncesi dönemde henüz cinsiyete göre farklılaşmış eylemlerin sınırlı olmasından kaynaklanmış olabilir.

Araştırmanın sekizinci alt problemi gereğince okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin gelişim durumuna göre değişip değişmediğine bakabilmek için Kruskal Wallis H testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 16 ve Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 16.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal beceri düzey puanlarının betimsel sonuçları

Sosyal Beceri	Geri			Normal			İleri		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Kişilerarası beceriler	45	49,06	6,81	93	52,30	7,29	13	54,15	6,70
Kendini kontrol etme	45	37,46	5,01	93	39,39	5,46	13	40,53	6,47
Sözel açıklama	45	25,75	3,68	93	27,39	4,94	13	27,61	5,20
Dinleme	45	19,26	3,09	93	20,90	3,51	13	20,53	3,79
Toplam	45	131,55	16,22	93	140,00	18,49	13	142,84	18,97

Çalışma grubunda yer alan çocukların; sosyal becerilerinin gelişim durumlarına paralel olarak artış Tablo 16'da görülmektedir. (Kişilerarası beceri alt boyut ortalama puanı: 49,06<52,30<54,15; Kendini kontrol etme becerisi alt boyut ortalama puanı: 37,46<39,39<40,53; Sözel açıklama becerisi alt boyut ortalama puanı: 25,75<27,39<27,61; Toplam beceri ortalama puanı: 131,55<140,00<142,84). Bu artışların anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı test edilmiş ve sonuçlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal beceri düzey puanlarının Kruskal Wallis H testi sonuçları

Sosyal Beceri	Gelişim	n	Sıra ort.	sd	χ^2	p	Anlamli fark
Kişilerarası beceriler	Geri	45	60,96	2	8,48	,01	3-1
	Normal	93	80,91				2-1
	İleri	13	92,96				
Kendini kontrol etme	Geri	45	64,49	2	4,66	,09	Fark yok
	Normal	93	80,18				
	İleri	13	85,96				
Sözel açıklama	Geri	45	65,59	2	3,70	,15	Fark yok
	Normal	93	80,20				
	İleri	13	81,96				
Dinleme	Geri	45	62,11	2	6,84	,03	2-1
	Normal	93	82,63				
	İleri	13	76,62				
Toplam	Geri	45	61,14	2	7,72	,02	3-1
	Normal	93	81,40				2-1
	İleri	13	88,77				
p<0.05	1: (Geri)		2: (Normal)		3: (İleri)		

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların gelişim durumlarına göre sosyal becerilerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı Tablo 17'de görülmektedir. Kişilerarası beceriler alt boyutunda çocukların gelişim durumuna göre anlamlı bir farklılaşma olduğu ($\chi^2 (2,151) = 8,48, p < .05$) görülmektedir. Bu anlamlı farklılık gelişimi ileri olan çocuklar ile gelişimi geri olan çocuklar arasında gelişimi ileri olan çocuklar lehinedir. Bu boyutta ayrıca, gelişimi normal olan çocuklar ile gelişimi geri olan çocuklar arasında gelişimi normal olan çocuklar lehine bir farklılaşma olduğu da Tablo 17'de görülmektedir.

Dinleme becerisi alt boyut puanlarının çocukların gelişim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ($\chi^2 (2,151) = 6,84, p < .05$) görülmektedir. Bu anlamlı farklılık gelişimi normal olan çocuklar ile gelişimi geri olan çocuklar arasında gelişimi normal olan çocuklar lehinedir.

Çocukların genel sosyal becerilerinin çocukların gelişim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ($\chi^2 (2,151) = 7,72 p < .05$) görülmektedir. Bu anlamlı farklılık, gelişimi ileri olan çocuklar ile gelişimi geri olan çocuklar arasında gelişimi ileri olan çocuklar lehinedir. Gelişimi normal olan çocuklar ile gelişimi geri olan çocuklar arasında ise gelişimi normal olan çocuklar lehine olduğu Tablo 17 de görülmektedir.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi gereğince okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışları incelenmiştir. Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler analiz

edilmiş ve okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarına ilişkin bilgiler Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18.

Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının betimsel özellikleri

Sosyal Davranış	n	Ortalama	Minimum	Maksimum	Standart Sapma
Fiziksel Saldırganlık	151	8,71	6,00	22,00	3,68
İlişkisel Saldırganlık	151	8,81	6,00	18,00	3,41
Olumlu Sosyal Davranış	151	14,89	4,00	20,00	4,13
Depresif Duygular	151	4,37	3,00	12,00	2,18

Çalışma grubunda yer alan çocukların (151 çocuk); Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği fiziksel saldırganlık alt boyutundan aldıkları toplam puanların 6 ile 22 arasında değiştiği ve ortalamalarının 8,71 olduğu Tablo 18'de görülmektedir. Çocukların ilişkisel saldırganlık boyutundan aldıkları toplam puanın 6 ile 18 arasında değiştiği ve ortalamalarının 8,81 olduğu; olumlu sosyal davranış alt boyutundan aldıkları toplam puanların 4 ile 20 arasında değiştiği ve ortalama puanlarının 14,89 olduğu; depresif duygular alt boyutundan aldıkları toplam puanların 3 ile 12 arasında değiştiği ve ortalamalarının 4,37 olduğu Tablo 18'de görülmektedir.

Araştırmanın onuncu alt problemi gereğince, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu amaçla Kruskal Wallis H testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 19'da ve Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 19.

Okul öncesi dönem çocukların yaşa göre sosyal davranış puanlarının betimsel sonuçları

Sosyal Davranış	36-48 Aylık			49-60 Aylık			61-72 Aylık		
	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS	N	\bar{X}	SS
Fiziksel Saldırganlık	31	10,41	4,50	45	8,42	3,41	75	8,18	3,29
İlişkisel Saldırganlık	31	9,25	3,10	45	9,33	3,61	75	8,32	3,38
Olumlu Sosyal Davranış	31	14,64	4,61	45	14,64	4,20	75	15,14	3,92
Depresif Duygular	31	3,96	1,79	45	5,68	2,76	75	3,76	1,51

Okul öncesi dönem çocuklarının olumsuz özellik gösteren sosyal davranışlardan; fiziksel saldırganlık ve ilişkisel saldırganlıklarının yaşa bağlı olarak azaldığı Tablo 19 da görülmektedir. Olumlu sosyal davranış puanlarının ise çocukların yaşına bağlı olarak arttığı görülmektedir. Yaşa bağlı olarak sosyal davranış puanlarında görülen farklılığın anlamlı olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 20 de verilmiştir.

Tablo 20.

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşa göre sosyal davranış puanlarının Kruskal Wallis sonuçları

Sosyal Davranış	Aylık	n	Sıra ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
Fiziksel Saldırganlık	36-48	31	95,74	2	9,23	,01	1-3 1-2
	49-60	45	72,49				
	61-72	75	69,95				
İlişkisel Saldırganlık	36-48	31	85,95	2	4,34	,11	Fark yok
	49-60	45	80,57				
	61-72	75	69,15				
Olumlu Sosyal Davranış	36-48	31	75,95	2	,50	,77	Fark yok
	49-60	45	72,39				
	61-72	75	78,19				
Depresif Duygular	36-48	31	69,94	2	20,43	,00	2-1 2-3
	49-60	45	97,44				
	61-72	75	65,65				
p<0.05	1: (36-48 ay)		2: (49-60 ay)		3: (61-72 ay)		

Çalışma grubunda yer alan çocukların yaşlarına göre fiziksel saldırganlık ve depresif duygular alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı Tablo 20'de görülmektedir. Fiziksel saldırganlık alt boyutunda çocukların yaşlarına göre anlamlı farklılık ($\chi^2 (2,151) = 9,23, p<.05$); 36-48 aylık çocuklar ile 61-72 aylık çocuklar arasında 36-48 aylık çocuklar lehine iken 49-60 aylık çocuklar ile 36-48 aylık çocuklar arasında 36-48 aylık çocuklar lehinedir. Depresif duygular alt boyut puanlarının çocukların yaşlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2 (2,151) = 20,43, p<.05$). Bu anlamlı farklılık; 36-48 aylık çocuklar ile 49-60 aylık çocuklar arasında 49-60 aylık çocuklar lehine iken; 61-72 aylık çocuklar ile 49-60 aylık çocuklar arasında da, 49-60 aylık çocuklar lehinedir.

Okul öncesi dönem çocukların ilişkisel saldırganlık alt boyut puanlarının ve olumlu sosyal davranış puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı da Tablo 20'de görülmektedir. Yaşanılan deneyimler, paylaşımlar, zengin uyarıcılar çocukların sosyal deneyimlerini zenginleştirir. Yaşın artmasıyla birlikte deneyimlerin daha

karmaşıklılaştığı bilinmektedir. Çocuk, yaşın artmasıyla diğer insanlarla olan ilişkilerinde ve problem çözmede farklı sosyal davranışlar sergileyebilmektedir. Sosyal davranış puanlarında ve bazı alt boyutlarda yaşa bağlı olarak ortaya çıkmış olan bu farklılaşmalar bundan kaynaklanmış olabilir.

Araştırmanın on birinci alt problemi gereğince, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının cinsiyete göre değişip değişmediğine bakabilmek için bağımsız gruplar t-testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 21 ve Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 21.

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal davranış puanlarının betimsel sonuçları

Sosyal Davranış	Kız			Erkek		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Fiziksel Saldırganlık	69	8,26	3,59	82	9,09	3,74
İlişkisel Saldırganlık	69	8,73	3,38	82	8,87	3,46
Olumlu Sosyal Davranış	69	15,27	4,39	82	14,57	3,90
Depresif Duygular	69	4,72	2,43	82	4,08	1,90

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre sosyal davranış puanlarına ilişkin Tablo 21 incelendiğinde; erkek çocuklarının fiziksel ve ilişkisel saldırganlık puanlarının kız çocukların puanlarından yüksek olduğu, olumlu sosyal davranış ve depresif duygular boyutunda ise kız çocukların puanlarının daha yüksek olduğu Tablo 21’de görülmektedir. Cinsiyete göre sosyal davranış puanları arasında oluşan farkın anlamlı olup olmadığına t testi ile bakılmış ve sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22.

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyete göre sosyal davranış puanlarının t-testi sonuçları

Sosyal Davranış	Cinsiyet	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Fiziksel Saldırganlık	Kız	69	8,26	3,59	149	1,39	,16
	Erkek	82	9,09	3,74			
İlişkisel Saldırganlık	Kız	69	8,73	3,38	149	0,24	,80
	Erkek	82	8,87	3,46			
Olumlu Sosyal Davranış	Kız	69	15,27	4,39	149	1,03	,30
	Erkek	82	14,57	3,90			
Depresif Duygular	Kız	69	4,72	2,43	149	1,80	,07
	Erkek	82	4,08	1,90			

Okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre sosyal davranış alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı Tablo 22'de görülmektedir. Cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda anlamlı farklılığın oluşmamasında değişen çocuk yetiştirme stilleri etkili olmuş olabilir. Ayrıca geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin günümüzde değişime uğraması da kız ve erkek çocuklardan beklenen davranışları birbirine yaklaştırmıştır. Benzer davranış ve becerilerle yetişen çocukların sosyal davranışlarının da benzer özellik göstermesi beklenir.

Araştırmanın on ikinci alt problemi gereğince, öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının gelişim durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışlarının gelişim durumlarına göre değişip değişmediğine bakabilmek için Kruskal Wallis H testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 23 ve Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 23.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal davranış puanlarının betimsel sonuçları

Sosyal Davranış	Geri			Normal			İleri		
	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss	n	\bar{X}	ss
Fiziksel Saldırganlık	45	9,97	3,98	93	8,37	3,56	13	6,77	1,92
İlişkisel Saldırganlık	45	9,71	3,50	93	8,47	3,34	13	8,15	3,26
Olumlu Sosyal Davranış	45	14,00	3,74	93	14,99	4,33	13	17,31	2,98
Depresif Duygular	45	4,58	2,11	93	4,41	2,26	13	4,46	1,66

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre, olumsuz davranışları içeren alt boyutlarda (fiziksel saldırganlık ve ilişkisel saldırganlık) gelişim durumu arttıkça sosyal davranış alt boyut puanlarının azaldığı Tablo 23'te görülmektedir.

Olumlu sosyal davranış alt boyutunda ise gelişim durumuna paralel olarak arttığı görülmektedir. Bu artışların anlamlı olup olmadığı Kruskal Wallis H ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumuna göre sosyal davranış puanlarının Kruskal Wallis testi sonuçları

Sosyal Davranış	Gelişim Durumu	n	Sıra ort.	sd	χ^2	p	Anlamli fark
Fiziksel Saldırganlık	Geri	45	90,56	2	11,50	,00	2-3
	Normal	93	72,53				1-3
	İleri	13	50,42				1-2
İlişkisel Saldırganlık	Geri	45	89,36	2	6,77	,03	1-2
	Normal	93	70,97				
	İleri	13	65,77				
Olumlu Sosyal Davranış	Geri	45	64,96	2	7,72	,02	3-1
	Normal	93	77,71				
	İleri	13	102,00				
Depresif Duygular	Geri	45	81,79	2	5,17	,07	Fark yok
	Normal	93	76,22				
	İleri	13	54,42				
p<0.05	1: (Geri)	2: (Normal)		3: (İleri)			

Okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının gelişim durumlarına göre, fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve olumlu sosyal davranış alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı; depresif duygular alt boyut puanlarının farklılaşmadığı Tablo 24'te görülmektedir. Fiziksel saldırganlık alt boyutunda gelişim durumlarına göre oluşan anlamlı farklılık ($\chi^2 (2,151) = 11,50, p<.05$); gelişim durumu geri olan çocuklar ile normal ve ileri olanlar arasında gelişim durumu geri olanlar lehinedir. Gelişim durumu normal olan çocuklar ile ileri olan çocuklar arasında ise gelişim durumu normal olanlar lehinedir. Bir başka ifade ile gelişim açısında geri olan çocuklar anlamlı derecede daha saldırganlardır

İlişkisel saldırganlık alt boyut puanlarının gelişim duruma göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2 (2,151) = 6,77, p<.05$). Bu anlamlı farklılık; gelişim durumu geri olan çocuklar ile gelişim durumu normal olan çocuklar arasında gelişim durumu geri olan çocuklar lehinedir. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların gelişim durumlarına göre olumlu sosyal davranış alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($\chi^2 (2,151) = 7,72, p<.05$). Bu anlamlı farklılık; gelişim durumu ileri olan çocuklar ile gelişim durumu geri olan çocuklar arasında, gelişim durumu ileri olan çocuklar lehinedir.

BÖLÜM V

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular, alanda yapılmış diğer araştırmalar ve kuramsal bilgilerle tartışılarak ulaşılan sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma-Sonuç

Bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş çocuklarının gelişim özelliklerini belirlemek ve çeşitli özelliklerine göre gelişimlerinin, sosyal beceri düzeylerinin ve sosyal davranışlarının nasıl olduğunu belirlemektir. Bu amaçla yapılan analiz uygulamalarında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinden okul öncesi dönem çocuklarının gelişim alan özelliklerinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşının artmasıyla dil-bilişsel, ince-motor, sosyal-öz bakım ve toplam gelişim puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı; kaba motor gelişim puanlarının ise anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusu elde edilmiştir.

Çocukların yaşa bağlı olarak; dil-bilişsel, ince-motor, sosyal- öz bakım ve toplam gelişim puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşıyor olması büyüme ve olgunlaşmanın bir sonucu olabilir. Yaşa bağlı ve olgunlaşmanın bir sonucu olarak pek çok beceride gelişim gösteren çocuklar bu becerilerini sergiledikçe de gelişimlerine katkı sağlamaktadırlar. Çocukların yaşları arttıkça, akranlarıyla ve çevresindeki diğer bireylerle daha çok etkileşime girmiş olmaları ve daha zengin deneyimler geçirmiş olmaları bu farklılığın oluşmasında etkin olmuş olabilir.

Ergin (2012), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş çocukların dil gelişimi düzeylerinin yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaştığı; çocukların dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasında anlamlı düzeyde doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Koçak, Ergin ve Yalçın (2014) 5-6 yaş çocuklarının, Yıldırım (2008) 4-5 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerine yaş değişkeninin anlamlı farklılaşma yarattığı sonucuna ulaşmışlardır. Walker (2005)' in çalışmasında bilişsel gelişim yaşa bağlı olarak arttığı sonucu elde edilmiş, Walker' ın bulguları ile bu araştırmanın bulgusu paralellik göstermektedir. Köksal-Akyol ve Körükçü (2003)

bilişsel gelişimin birdenbire olmadığı, yıllar ilerledikçe geliştiği sonucuna ulaşmışlardır. Gülay ve Akman (2009)'a göre okul öncesi dönem tüm gelişim alanlarının hızla geliştiği kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuğa kazandırılması amaçlanan psiko-motor, sosyal-duygusal, dil, bilişsel ve öz bakım alanlarındaki becerileri birbirinden ayrı görmek, ya da bir alanı diğer gelişim alanından değerli görmek doğru bir yaklaşım değildir.

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocukların gelişim alan özelliklerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve anlamlı bir farklılık oluşmadığı bulgusu elde edilmiştir. Benzer şekilde; Ergin (2012) 5-6 yaş grubu çocuklarda ve Yıldırım (2008) 4-5 yaş çocuklarda dil gelişim düzeyinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusunu elde etmişlerdir. Akman, Üstün ve Güler (2003) altı yaş çocukların bilimin temel süreçlerini kullanmalarında cinsiyete göre anlamlı farklılık oluşmadığı yönünde elde ettikleri bulgular bu araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Walker (2005) ise, bilişsel gelişim puanlamasında kız çocukların erkek çocuklardan daha yüksek puan aldığı sonucuna ulaşmıştır. Koçak, Ergin ve Yalçın (2014) ise, 60-72 aylık çocukların dil gelişim düzeylerinde cinsiyet değişkeninin farklılık yarattığı onucuna ulaşmışlardır.

Bu araştırmada kız ve erkek çocukların gelişim alanlarındaki puan ortalamaları birbirine çok yakın bulunmuştur. Gelişim puan ortalamalarının birbirine çok yakın olmasının sebebi, ebeveynlerin günümüzde kız-erkek çocuğu yetiştirmedeki takındıkları benzer tutumlar olabilir.

Günümüzde çalışan kadın sayısının artması ile birlikte toplumsal cinsiyet rollerinde de değişimin yaşandığı görülüyor. Daha önceki yıllarda kadınsı işler olarak görülen pek çok işin artık her iki cinsiyetten bireyler tarafından yapıldığı ve toplumsal cinsiyet rollerinin değiştiği gözlemlenmektedir. Toplumsal olarak yaşanan bu değişim çocuk yetiştirme tutumlarını da etkilemiş, kız ve erkek çocukların benzer tutum ve davranışlarla yetiştirilmesine ve benzer becerilere sahip olmalarına neden olmuş olabilir. Bu nedenle de cinsiyete bağlı olarak gelişim özelliklerinde bir farklılaşma olmamış olabilir.

Bu araştırmada, çocukların gelişim durumlarına göre AGTE toplam puanlarının ve tüm alt boyut puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu elde edilmiştir. Araştırmalar, özel yetenekli çocukların fiziksel ve zihinsel yeteneklerinin erken göstergelerine dikkat çekmektedir (Gross, 1999). Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocuklar fiziksel, duygusal ve sosyal ve entelektüel gelişimlerinin yanı sıra ahlaki

gelişimleri konusunda da yaşitlarına göre üstünlük gösterirler (Hökeleli ve Gündüz, 2004). Üstün yetenekli çocukların hareket becerilerinin erken geliştiğine dair bulgular olup, yaşitlarına göre daha erken yürüdükleri, tırmandıkları (7-10 ay arası), desteksiz oturdukları (4 ay), iki tekerlekli bisiklet kullandıklarına (3 yaş) dair kayıtlar mevcuttur (Baykoç Dönmez ve Kurt, 2007).

Leffert, Siperstein ve Milikan (2000) zihinsel geriliği olan çocukların sosyal çatışmaları çözmek için sosyal stratejilerin kullanımını çeşitlendirmede, uygun sosyal strateji seçiminde çoklu ipuçlarını seçmede zorlandıklarını tespit etmişlerdir. Gross (1999) tarafından yapılan bir araştırmada zeka bölümü 160 ve üstü olan çocukların cümle kurarak konuşma yaşının 16.ay olduğu ortaya konmuştur. Harrison (1995)'un yaptığı araştırmada, üstün yetenekli çocukların konuşmaya erken başlamasının yanı sıra her yaşta kelime hazinelerinin diğer yaşitlarına göre hayli geniş olduğu, özellikle soyut kelimeleri anlamlı ve yerinde kullanmada üstünlük gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır (Akt. Dağlıoğlu, 2015). Yılmaz (2004) üstün yetenekli ve zekalı çocukla yaptığı vak'a çalışması sonucunda; çocuğun kişiler arası ilişkilerinde ve sorunları çözme konusundaki olumlu ve yapıcı özellikleriyle yaşitlarından hatta yetiştikten daha üstün becerilere sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dil, matematik, psiko-motor, sosyal ve benlik alanlarında, yaşitlarına göre çok ileri düzeydeki becerilerini kullanması, sağlıklı bir psiko-sosyal gelişim gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Metin ve Işıtan (2011)' a göre, zihinsel engelli çocukların yaklaşık yarısında motor gelişimde gerilik gözlenir. Zihinsel engelli çocuklar kavramı, bilgiyi, beceriyi yaşitlarına benzer stratejilerle ancak zihinsel işlevlerdeki yetersizlik nedeniyle onlardan daha yavaş ve zor öğrenirler. Zihinsel engelli çocukların öğrenme, dil ve konuşma becerilerindeki sınırlılıklar duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini güçleştirir. Kendisine söylenenler anlayamama ve söylemek istediklerini anlatamama çocuklarda inatçılık ve hırçınlık davranışlarının ortaya çıkmasına neden olur (Elibol, 2015).

Çocukların genel gelişim puanlarının gelişim durumuna göre farklılaşması beklenen bir durumdur. Gelişim durumu geri olan çocukların zihinsel faaliyetlerinin zayıf olması bilişsel gelişim ve dolayısıyla dil gelişimini etkileyebilecek bir durumdur. İletişim becerisi yetersiz olan çocuk diğer insanlarla etkileşime girmek istemeyebilir. Bu durumun çocukların sosyal becerilerinin olumsuz etkilenmesine neden

olabilmektedir. Değişik gelişim alanlarının birbirini etkilediği bilgisi gelişim ilkelerinden biridir. Bu araştırmadan elde edilen, gelişim durumu olumluya doğru gittikçe çocukların çeşitli gelişimsel davranış ve becerilerinin arttığı bulgusu literatürle ve gelişim kuramlarıyla örtüşmektedir.

Bu araştırmada elde edilen bir diğer bulgu, okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre sosyal beceri puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusudur. Aykır ve Tekinarslan (2012) zihinsel yetersizliği olan ve olmayan çocukların yaşlarına göre sosyal beceri düzeylerinde anlamlı farklılaşma olmadığı ancak yetersizliği olmayan çocukların yaşlarının artışıyla birlikte problem davranışlarında azalma görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmanın bulguları, Aykır ve Tekinarslan (2014)' in bulgularıyla paralellik göstermektedir. Tekinarslan Çiftçi, Sazak Pınar ve Sucuoğlu (2012) ise zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin sosyal becerilerin yaş artışıyla birlikte anlamlı düzeyde arttığı, problem davranışların öğrencilerin yaşlarına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Bu araştırma Bayburt ilindeki okulöncesi dönem çocuklarıyla yürütülmüştür. Kırsal alanlarda çocukların nüfus kayıtlarının günü gününe tutulmadığına ilişkin kayıtlar mevcuttur. 2008 yılında yapılan Nüfus ve Sağlık Araştırmasına göre ülkemizde beş yaşından küçük çocukların %6'sının nüfus kaydı bulunmuyor. Bu oran, 2003 yılında % 16 idi. Beş yaşından küçük olup nüfus kaydı bulunmayan çocukların oranı kırsal kesimlerde %8, Doğu illerinde %11 yüksek düzeylerdeydi. Daha önce nüfusa kaydettirilmemiş pek çok çocuk okula başlama çağı geldiğinde kaydettirilebilmektedir. Ne var ki, geç kayıt nedeniyle çocuğun yaşı da kayıtlara doğru geçmemekte, böylece çocuğun başka yaş gruplarından çocuklarla aynı sınıfta olması sorularını ortaya çıkarmaktadır (Unicef, 2012). Bu bilgiler ışığında çocukların gerçek yaşlarını günü gününe yazılmamış olabileceği ihtimali, çocukların yaşlarına bağlı olarak anlamlı bir farklılığın oluşmamasında etkili olmuş olabilir.

Kapıkıran, İvrendi ve Adak (2006) ise 4-6 yaş çocukların sosyal beceri puanlarının yaşa göre değişip değişmediğini inceledikleri araştırmalarında 4 yaşındakilerin sosyal beceri açısından 5 yaşındakilerden ve 6 yaşındakilerden daha düşük sosyal beceriye sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Kara (2003) öğrencilerin algılamalarına göre sahip oldukları sosyal becerilerin yaşa ve cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Sarı (2007) ise çocukların sosyal uyum ve becerilerinin çocuğun yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği; 6 yaşındaki

çocukların, 5 yaşındakilere göre daha uyumlu oldukları; yaş büyüdükçe, çocukların daha sosyal davranışlar sergiledikleri bulgusuna ulaşmıştır. Bu araştırmadan elde edilen, okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre sosyal becerilerinin farklılaşmadığı bulgusu literatürdeki bir kısım araştırmalarla paralellik gösterirken bir kısmı ile de çelişmektedir.

Bu araştırmanın bir diğer bulgusu; okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusudur.

Çimen (2009), Seven (2006) Aykır ve Tekinarıslan (2012), okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Orçan ve Deniz (2004) de anaokuluna devam eden çocukların cinsiyetlerine göre sosyal uyum puanlarının anlamlı bir farklılaşma göstermediği bulgusunu elde etmişlerdir (Akt, Öztürk, 2008). Erbay (2008), Öztürk (2008), Aktaş Özkafacı (2012) ve Sarı (2007), araştırmalarında çocukların cinsiyetlerine göre sosyal beceri ve uyumların farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Tatlı (2014) ise okul öncesi eğitime devam eden çocuklarla yaptığı araştırmasında, çocukların sosyal beceri puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Okul öncesi dönem çocukları ile yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunda cinsiyetin sosyal becerilerde anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında okul öncesi dönemde çocuklarının içinde buldukları gelişimsel özellikler etkili olmuş olabilir. Okulöncesi dönem çocukları meraklı, soru soran, hareketli, dürtü kontrolünü kazanmamış bu nedenle de ihtiyaçlarının anında giderilmesini bekleyen çocuklardır. Bu özellikler hem kız hem de erkek çocuklarda görülür. Henüz cinsiyet rolleri ve ayrımı tam olarak kazanılmadığından çocukların oyunlarında ve etkinliklerinde cinsiyete göre farklılaşmalar çok yoğun olarak görülmez. Benzer etkinliklerde her iki cinsiyetten çocuklarında yer aldığı okullarda ve çocuk oyun alanlarında gözlenmektedir. Bu durum cinsiyete bağlı olarak sosyal becerilerde farkın ortaya çıkmamasında etkili olmuş olabilir.

Daha büyük yaş gruplarıyla yapılan çalışmalar incelendiğinde; Kabakçı ve Korkut (2008) 12-14 yaş çocukları ile yürüttükleri araştırmada cinsiyet değişkenine göre kızların toplam sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu ancak bu farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Seven ve Yoldaş

(2007) sınıf öğretmeni adaylarından kızların sosyal beceri puanlarının erkeklere göre düşük olduğu bulgunu elde etmişlerdir. Erdoğan (2002) ise 12-14 yaş grubu çocuklarla yaptığı çalışmada, kız çocukların kendi sosyal beceri düzeylerini erkeklere göre daha yüksek algıladıkları bulgusunu elde etmişlerdir.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumlarının geri-normal-ileri olması duruma göre sosyal beceri puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bu araştırmadan elde edilen bir diğer bulgudur. Çalışma grubunda yer alan çocukların kişilerarası beceriler ve dinleme becerileri bakımında gelişim durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdikleri görülmüştür. Kendini kontrol etme becerisi ve sözel açıklama becerileri bakımında ise gelişim durumunun anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı bu araştırmadan elde edilen bulgudur.

Aykır ve Tekinarslan (2012), zihinsel yetersizliği olan çocukların, zihinsel yetersizliği olmayan çocuklara göre; sosyal beceri düzeylerinin düşük, problem davranışlarının ise yüksek olduğu sonucunu elde etmiştir. Lyon, Albertus, Birkinbine ve Naibi (1996), Sucuoğlu ve Özokçu (2005) zihinsel yetersizliği olan çocukların sosyal becerilerinin düşük olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Kaya, Kanık ve Alkın (2015), üstün zekalı ve yetenekli tanısı alan ve almayan öğrenciler arasında iletişim becerileri bakımından anlamlı fark bulunmamışken; duygusal zeka düzeyi bakımından tanı alanlar lehine anlamlı fark bulmuşlardır. Araştırmalarında, duygusal zeka ve iletişim becerilerinin birbiri ile ilişkili ve bilişsel zeka düzeylerini destekleyen faktörler olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Uz Baş (2003), dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri ve okul uyumları ile akademik başarıları arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu görmüştür. Dobbs, Doctoroff, Fisher ve Arnold (2006), matematik becerileri ile sosyal-duygusal davranışlar arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında kendini kontrol ve bağlılığın daha çok matematik becerileri ile ilişkili olduğunu ve geri çekilme, kapsamlı davranış problemleri, sosyal problemler ve dikkat problemlerinin zayıf matematik becerileriyle ilgili olduğunu bulmuşlardır. Ogelman, Seçer, Alabay ve Uçar (2012), çocukların bilişsel gelişimleriyle sosyal becerileri arasında ilişki olduğunu ve bilişsel gelişimin sosyal beceriyi etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Çocukların bilişsel gelişiminin, kişiler arası beceriler, kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerilerini, akran baskısı ile başa çıkma, kendini kontrol etme, sözel açıklama, sonuçları kabul etme ve dinleme becerilerini

yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Koçak, Pınarcık ve Ergin (2015), çocukların bilişsel yetenekleri ile sosyal becerileri arasında doğrusal ilişki olduğu, çocukların bilişsel gelişim puanları arttıkça kişiler arası beceriler, kendini kontrol etme, sözel açıklama ve dinleme becerileri alt ölçeklerinden elde ettikleri puanlarda artış gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Zihinsel yetersizliği olan çocukların sosyal becerilerin kullanımında zorlandıkları bilinmektedir. Avcioğlu (2012), zihinsel yetersizliği olan çocukların işbirliğine dayalı öğrenme ortamında, drama yöntemiyle kendini tanıtmaya sosyal becerisini kazandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Parker ve Asher (1987) sosyal beceri eksikliğinin ya da yetersizliğinin çocukları okul başarısızlığına, saldırganlık ve suça eğilimli olmalarına götürebileceğini belirtirler. Davis ve Rimm (1998)'e göre üstün zekâlı ve yetenekliler yetenekli olduğu alanlarda kendine güven duymakta fakat fiziksel ve sosyal becerilerde güven eksikliği hissetmektedir (Oğurlu ve Yaman, 2010).

Özbek (2003) çalışmasında, okul öncesi eğitim sürecinde, ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, grupta iş yapabilme becerileri, duygulara yönelik becerileri, stres durumuyla başa çıkma becerileri, plan yapma ve problem çözme becerileri ve özdenetimi koruma becerileri yüksek olan çocukların çocuklarda ilköğretim birinci sınıf geldiklerinde sosyal gelişimlerinin ve sosyal becerilerinin diğer çocuklardan daha ileri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Oğurlu ve Yaman (2010) araştırması sonucunda, üstün zekâlı ve yetenekli çocukların kabul görmediği ortamlarda çevresine uyum sağlamak için farklı yollar seçtiğini; gruptan kendilerini soyutlama, dikkat çekme ve kabul görmek için gösterilerde bulunma veya herkes gibi görünmeye çalışma davranışları sergiledikleri bulgusunu elde etmişlerdir.

Bu araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu; okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre fiziksel saldırganlık ve depresif duygular boyutunda sosyal davranışlarının anlamlı düzeyde farklılaştığıdır. Yaşı 36-48 aylar arasında olan çocukların fiziksel saldırganlıkları, yaşı 49-60 ve 61-72 aylar arasında olan çocuklardan anlamlı derecede yüksektir. Depresif duygular bakımından ise 49-60 aylar arasındaki çocukların, 36-48 ve 61-72 aylar arasındaki çocuklardan anlamlı derecede depresif oldukları bulgusu elde edilmiştir.

Dinç (2002), çocukların sosyal gelişim düzeylerinin yaş değişkeninden etkilendiğini ve 5 yaş grubu çocuklarının, 4 yaş grubu çocuklarına göre sosyal yönden daha gelişmiş olduklarını; Erdoğan (2002), 12-14 yaş grubu çocukların olumsuz sosyal davranışların yaş ilerledikçe azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Şen (2009) çocukların olumlu sosyal davranışları ile yaşları arasında anlamlı farklılık olduğu ve çocukların ilişkisel saldırganlık davranışlarının yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucunu elde etmiştir.

Graham ve Hoehn (1995), dört ile altı yaş arasındaki çocuklara saldırganlık ve çekingenlik/içe kapanıklık gibi çocukların akranlarından hoşlanmama nedeni olabilecek iki davranışla ilgili öykücükler anlatmışlar. Dört yaşındaki çocuklar çekingenlik ile saldırganlığı birbirinden ayırt edemezken, altı yaşından itibaren ise çocukların, saldırgan çocukları çekingen çocuklardan daha olumsuz olarak değerlendirip reddettikleri gözlenmiştir.

Arı ve Yaban (2016) yaş değişkeninin sosyal davranışlar üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Yaşa göre yapılan karşılaştırmalara göre, olumlu sosyal davranış puanları açısından dört ve beş-altı yaşındaki çocuklar arasındaki farkların anlamlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gizir (2002), yaş değişkeninin iş birliği alt boyutunda anlamlı bir farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Gökbüzoğlu (2008) yaş değişkeninin saldırganlık düzeyinde anlamlı bir farklılık yaratırken, problem çözme becerisinde bir farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yüce (2015), özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların saldırganlık puanlarının ve asosyal davranış geliştirmelerinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık oluşturmadığı, yardımcı amaçlayan sosyal davranışların ise farklılık oluşturduğu bulgusunu elde etmiştir. İkiz (2015) ise yaş değişkeninin fiziksel ve ilişkisel saldırganlık üzerinde anlamlı farklılığa sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal davranışlarının cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bu araştırmadan elde edilen bir diğer bulgudur. Cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda anlamlı farklılığın oluşmamasında değişen çocuk yetiştirme stilleri etkili olmuş olabilir. Ayrıca geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin günümüzde değişime uğraması da kız ve erkek çocuklardan beklenen davranışları birbirine yaklaştırmıştır. Benzer davranış ve becerilerle yetişen çocukların sosyal davranışlarının da benzer özellik göstermesi beklenir.

Seven (2007) altı yaş çocukların sosyal davranış problemleri üzerinde ailesel faktörlerin etkisini incelediği çalışmasında; sosyal davranış problemi puanının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusunu elde etmiştir. Arı ve Yaban (2016) cinsiyetin sosyal davranışlar üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı sonucunu elde etmesi araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir. Yüce (2015) araştırmasında, özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların yardımı amaçlayan sosyal davranışları ve asosyal davranışları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

İkiz (2015) cinsiyet değişkeninin fiziksel saldırganlık davranışı üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu, Şen (2009) ve Karaca, Gündüz ve Aral (2011) çocukların fiziksel davranışları ve olumlu sosyal davranış alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı bir fark oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmada cinsiyete göre sosyal davranışlarda anlamlı bir farklılaşma olmamakla birlikte fiziksel ve ilişkisel saldırganlık puanlarının erkek çocuklarda daha yüksek olduğu görülmüştür. Olumlu sosyal davranış ve depresif duygular boyutlarında ise kız çocukların puanı yüksektir. Alanda yapılan çalışmalarda erkek çocukların fiziksel saldırganlık puanlarının kız çocuklardan yüksek olduğu sonuçları elde edilmiştir (Özdemir, 2012; Sezer, Kolaç ve Saime, 2013) Dinç (2002), sosyal ilişkiler ve işbirliği boyut puan ortalamalarının kız çocuklar lehine sonuçlandığını bulmuştur. Bu çalışmadan elde edilen bulgular diğer araştırmalarla paralellik göstermektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim durumlarına göre; fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve olumlu sosyal davranış puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı, depresif duygular puanlarının farklılaşmadığı da bu çalışmadan elde edilen bir sonuçtur.

Hay, Payne ve Chadwick (2004) duygusal anlayış ile akran ilişkileri arasında ilişki olduğunu belirtmektedir. Zihin kuramının vurguladığı başkasının bakış açısını alma becerisinin, çocukların akranlarıyla sosyal etkileşimini geliştirdiğini vurgulamaktadır. Bu beceriye sahip olan çocukların sözel yeteneklerde başarılı olduğu, yakın arkadaşlara sahip oldukları ve akranları tarafından popüler olarak algılandıkları belirtilmektedir. Özyaprak ve Deringöl (2013), üstün zekalı olan ve olmayan çocukların depresyon puanlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, normal zekâlı çocukların depresyon puanlarının üstün zekâlı ve yetenekli akranlarının depresyon

puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusunu elde etmiştir. Walker (2005), kız çocuklarda bilişsel yetenekle uyumlu davranışlar arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkinin olduğu; erkek çocuklarda bilişsel yetenek ile utangaç ve çekingen davranışlar arasında ise negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Oğurlu (2010) üstün yetenekli ve zekalı çocukların arkadaşlık ilişkileri ve sosyal uyumları konusundaki araştırmaları derlemiştir. Araştırmaların üstün zekâlı ve yetenekli çocukların sosyal uyum konusunda ciddi problem yaşamadıkları ve en azından diğer çocuklar kadar uyumlu oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bunun yanı sıra üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarda normal yaşlarına göre daha farklı arkadaşlık beklentilerinin olduğu kabul edilmektedir. Dodge ve Feldman (1990), akran ilişkilerinde sosyal becerileri gösteremeyen çocukların daha çok kendi amaçlarına odaklanmış olduklarını, sosyal yönden etkisiz oldukları ve saldırgan davranışlar gösterdiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle bu çocuklar akranları tarafından reddedilmektedir. Akranları tarafından reddedilme; sadece beceri eksikliğinden değil aynı zamanda sosyal bilgileri bilişsel olarak yorumlamadaki sorunlardan da kaynaklanabilmektedir.

Gelişim durumu ileri olan çocukların, insanları anlayış biçimleri, empati kurma becerileri, arkadaşlık ilişkilerinden beklentileri diğer çocuklara göre daha farklı olabilmektedir. Bu beklentideki farklılıkların sosyal davranış biçimlerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Üstün zekalı bireylerin diğer insanlara göre empati kurma becerisinin yaşlarına göre daha gelişmiş olmasının olumlu sosyal davranış gösterme sıklıklarının artırabileceği söylenebilir. Zihinsel yetersizliği olan bireyler ise kendini diğer insanlara ifade etmekte sıkıntı yaşayabilmekte, öğretmenleriyle veya arkadaşlarıyla sosyal yaşantısına sınırlılık getirebilmektedir. Bu durum da daha çok saldırgan davranışlar göstermelerine zemin hazırlamış olabilir. Daha fazla saldırgan davranış sosyal ilişkilerde de sorunlara neden olabilmektedir

Sonuç olarak; çocukların yaşlarına bağlı olarak gelişim durumlarının farklılaştığı, yaşı ileri olan çocukların gelişim özelliklerinin de genelde daha iyi olduğu görülmüştür. Çocukların genel gelişimsel özelliklerinin cinsiyetlerine göre değişmediği ancak gelişim durumuna göre (Geri-Normal-İleri) değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların sosyal becerilerinde yaşlarının ve cinsiyetlerinin bir farklılaştırma oluşturmadığı görülmüştür. Bir başka ifade ile okul öncesi dönem sosyal beceriler bakımından (gelişim durumu hariç) anlamlı farklılaşmaların

yaşanmadığı bir dönemdir. Yani okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş grubu çocukların sosyal becerileri birbirine yakındır. Bunun bir sebebi çocukların gerçek takvim yaşının hatalı yazılmış olması olabileceği gibi çocukların okul öncesi eğitim almış olmaları da olabilir. Zira bu çalışma okul öncesi eğitime devam eden çocuklarla yürütülmüştür. Okul öncesi eğitim programlarında da günlük etkinlikler içerisinde sosyal beceri ve davranışlara yönelik etkinliklere çokça yer verilmektedir

5.2. Öneriler

5.2.1. Yapılacak uygulamalara yönelik öneriler

- Gelişim durumu geri olan çocuklar ve gelişim durumu ileri düzey olan çocukların sosyal becerilerini ve sosyal davranışlarını geliştirici çalışmalar yapılabilir. Bu duruma ilişkin okulda aile katılım çalışmaları, seminerler düzenlenebilir.
- Çocukların gelişimlerinde etkin rol oynayan anne-babalara çocukların sosyal gelişimlerine katkıda bulunabilmeleri için eğitici etkinlikler uygulanabilir.

5.2.2. Yapılacak araştırmalara dönük öneriler

- Yapılacak çalışmalarda örneklem büyüklüğünün Bayburt ilinden sayıca daha çok olması tercih edilebilir.
- Sosyal beceriler ve sosyal davranışlarla etkenlerin belirlenmesinde daha farklı değişkenler kullanılabilir.
- Farklı yaş gruplarıyla boylamsal araştırmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akduman, G. (2015). Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi. G.Uyanık Balat (Ed.) *Okul öncesi eğitime giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık, ss.3-11.
- Akman, B., Üstün, E., ve Güler, T. (2003). 6 yaş çocuklarının bilim süreçlerini kullanma yetenekleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 11-14.
- Akoğlu, G ve Turan, F. (2015). Bebeklikte iletişim ve dil gelişimi. F. Turan ve A. Yükselen. (Editörler). *Her yönüyle Okul öncesi eğitim-1*. Ankara: Hedef Yayıncılık, ss. 165-169.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi: İstanbul Ar-EI Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü.
- Altay, F. (2007). *Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlilikler, ve olumlu sosyal davranışları ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arı, M. ve Yaban, E.H. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: Mizaç ve duygu düzenlemenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 31(1): 125-141.
- Arı, R. (2006). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel.
- Arslan, Ü. (2007). Okul öncesi eğitimde temel becerilerin ve sosyal davranışların kazandırılması. G. Haktanır (Ed.). *Okul öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Anı yayıncılık, ss.205-230.
- Aslan, E. (2008). *Drama temelli sosyal beceri eğitiminin 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atılgan, G. (2001). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ilköğretim 1.kademe 1.devre öğrencilerinin sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Avcioğlu, H. (2003). Okul öncesi dönemdeki çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinde işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sunulan öğretim programının etkililiğinin incelenmesi, *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı*, Cilt:1. Ankara: Ya-pa .

- Avcioğlu, H. (2007). Sosyal becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması (4-6) yaş. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2), 87-101.
- Avcioğlu, H. (2012). Zihinsel yetersizliği olan çocuklara sosyal beceri kazandırmada işbirliğine dayalı öğrenme ve drama yöntemlerinin etkililiği. *Eğitim ve Bilim*, 37, (163), 110-125.
- Aykır, T. ve Tekinarıslan, Ç. (2012). Okul öncesi dönemdeki zihinsel yetersizliği olan ve olmayan çocukların sosyal becerileri ve problem davranışlarının karşılaştırılması. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 627-648.
- Aytar, G. (2013). Ahlaki (törel) gelişim. A. Ulusoy (Ed.). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 70-91.
- Ayvalı, M. (2012). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin benlik saygısı ile sosyal uyum düzeyi ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bacanlı, H. (2014). *Sosyal beceri eğitimi*. (5. Basım). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Baykoç Dönmez, N. ve Kurt, Z.Ş. (2004). *Bebeklik ve okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocukların ve ailelerinin yönlendirilmesi*. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı: Çocuk Vakfı yayınları.
- Berk, L. (2013). *Bebekler ve çocuklar*. (Çev. N. Işıkoğlu Erdoğan) Ankara: Nobel.
- Blake, S., Bird, J. & Gerlach, L. (2007). *Promoting emotional and social development in schools*. India: Sage Publications.
- Buldu, M. (2013). Çocuk gelişim kuramları. B. Akman. (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim (Çok kültürlü bir bakış açısı)*. Ankara: Nobel, ss.45-50.
- Bullock, J.R.(1988). Encouraging the development of social competence in young children. *Early Child Development and Care*, 37 (1),47-54.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (18.Basım) .Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş. (2015). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.(21.Basım). Ankara: Pegem akademi.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Annelerin özyeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 18-30.
- Brody, G. H. and Shaffer D. R. (1982). Contributions of parents and peers to children's moral socialization. *Developmental Review*, 2, 31-75.

- Calderelle, P. and Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review*, 26 (2), 264-278.
- Can Yaşar, M. (2011). Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların sosyal uyum ve becerilerinin incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (2), 99-112.
- Cartılı, K., ve Bedel, A. (2015). Sosyal problem çözme beceri eğitiminin annelerin sosyal problem çözme ve çocuk ilişkisine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (43), 95-105.
- Cirhinlioğlu, F.G.(2015). Çocuk gelişimi ve ruh sağlığı. Ankara: Nobel.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocukların sosyal gelişimlerine etkileri*. Doktora Tezi, Konya : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15 , (60), 555-576.
- Çelik, N. (2007). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerin sosyal uyum becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çimen, N. (2009). *Okul öncesi eğitimi programı'nda altı yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin gerçekleşme düzeyi*. Yüksek lisans tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çubukçu, Z ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*,155-174.
- Denham, A., Hatfield, S.,Smethurst, N., Tan, E and Tribe, C. (2006). The effect of social skills interventions in primary school. *Educational Psychology in Practise*, 22 (1), 33-51.
- Dereli, E. (2008). *Çocuklar için sosyal beceri eğitim programının 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi*. Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dermez, H. G.(2008). *İlköğretim 4. ve 5.sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dervişoğlu, C.M. (2007). *Okul öncesi kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve problem davranışlarını etkileyen faktörlerin incelenmesi*.

- Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dinç, B. (2002). *Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dinç, B. ve Gültekin, M. (2003). *Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri*. OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı. Ankara: YA-PA Yayınları.
- Dobbs, J., Doctoroff, G. L., Fisher, P. H. ve Arnold, D. H. (2006). The association between preschool children's socio-emotional functioning and their mathematical skills. *Applied Developmental Psychology, 27* (2), 98-108.
- Dodge, K. A ve Feldman, E. (1990). Issues in Social Cognition and Sociometric Status. S. R. Asher ve J. D. Coie (Ed.). *Peer Rejection in Childhood* (s. 119-155). New York: Cambridge University Press.
- Doğru, S., Kayılı, G., Alabay, E., Kuşçu, Ö., ve Sarıkaya, A. (2013). Ailesinde engelli birey bulunan okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışlarının incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*, (2), 219-236.
- Durdu, M. (2013). Duyuşsal davranış eğitimi programının erinlik dönemi çocukların sosyal beceri düzeylerine etkisi. Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durualp, E. (2009). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi: Çankırı örneği*. Doktora tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Elibol, F. (2015). Zihinsel engelli çocuklar. Figen Turan ve Arzu Yükselen. (Ed.). her yönüyle Okul öncesi eğitim-1. Ankara: Hedef. 352-364.
- Elliott, S.N. ve Gresham, F.M. (1987). Children's social skills: assessment and classification practices. *Journal of Counseling and Development, 66*, 66-99.
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=6dfa290d-7de9-4646-be85-26a094e224c5%40sessionmgr4001&hid=4106>
- Elliot, S. N. ve Busse, R.T. (1991). Social skills assessment and intervention with children and adolescents: Guidelines for assessment and training procedures. *School Psychology International, 12*, (5), 63-83.
- Eminoğlu, B. (2007). *Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

- Erbay, E. (2008). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri*. Yüksek lisans tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdamar Koç, G. (2013). Sosyal öğrenme kuramı. A. Ulusoy. (Ed.) *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Anı yayıncılık, ss.208-240.
- Erdoğan, F. (2002). *İlköğretim 11.kademe öğrencilerinde sosyal becerilerin sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve yaş ile ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ergin, B. (2012). 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile sosyal kabul durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkan, S. (2009). Fiziksel gelişim. Y. Özbay ve S. Erkan. (Ed.). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem akademi yayıncılık, ss.50-58.
- Erler, Ö. (2011). *Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fox, L. ve Lentini, R. (2006). You got it! teaching social and emotional skills. *Young Children*, 61 (6), 36-42.
<http://search.proquest.com/openview/7cc847448d7768c38f3f6a9fd7e1e229/1?pq-origsite=gscholar>
- Gander, M.J ve Gardiner, H.W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: İmge.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gökbüzoğlu, B. (2008). *Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Graham, S. ve Hoehn, S. (1995). Children's Understanding of Aggression and Withdrawal as Social Stigmas: An Attributional Analysis. *Child Development*, 66 (4), 1143 – 1161.

- Gross, M.U.M. (1999). Small poppies: Highly gifted children in the early years. *Roper Review*, 21, (3), 207-14. DOI:10.1080/02783199909553963
- Guralnick, M. J., Hammond, M. A., Connor, R. T. Ve Neville, B. (2006) Stability, change, and correlates of the peer relationship of young children with mild developmental delays, *Child Development*, 77(2), 312- 324.
- Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Ankara: Akademi.
- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem
- Gültekin, M . (2011). Sosyal bilişsel öğrenme kuramı . B. Oral (Ed.). *Öğrenme Öğretme Kuram ve Yaklaşımları*. Ankara: Pegem yayıncılık, ss.103-127.
- Gültekin, S. E. (2008). *5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Günder, E. (2011). *Okul öncesi dönemde çocukların sosyal uyum becerilerinin değerlendirilmesi*. 20. Eğitim Bilimleri Kurultayı (8-10 Eylül), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Günindi, Y. (2011). Bağımsız anaokullarına ve anasınıflarına devam eden çocukların sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, (1), 133-144.
- Hasdemir, A. (2005). *Sosyal beceri eğitiminin lise öğrencilerinin utangaçlık düzeylerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Hay, D.F., Payne, A., ve Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (1), 84-108.
- Hilooğlu, S., ve Cenkseven, F. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde zorbalığı yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. *İlköğretim Online*, 9 (3), 1159-1173.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2004). *Üstün yetenekli çocukların karakter özellikleri ve değerler eğitimi*. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı: Çocuk Vakfı yayınları.
- İkiz, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Johnson, C., Ironsmith, M., Snow, C. W., ve Poteat, G. M. (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood and Educational Journal*, 27 (4), 207-212.

- Kabakçı, Ö.F. ve Korkut, F.(2008). 6-8.sınıftaki öğrencilerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi, *Eğitim ve Bilim*, 33, (148),76-87.
- Kabasakal, Z ve Çelik, N. (2010). Sosyal beceri eğitimin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi, *İlköğretim Online*, 9(1), 203-212.
- Kalkan, M. (2009). Sosyal öğrenme kuramı. Y. Özbay ve E. Serkan (Ed.). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem akademi.
- Kapıkıran Acun, N., İvrendi, A.,ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,19 (1), 19-27.
- Karaca, N.H, Gündüz, A. ve Aral, N. (2011). Okul öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Davranışının İncelenmesi, *Kuramsal Eğitimbilim*,4 (2), 65-76.
- Kara, E. (2003). *Öğretmenlerin ve öğrencilerin sosyal beceri algılarına etki eden faktörler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kartal, H. (2007). Erken çocukluk eğitimi programlarından anne- çocuk eğitimi programı'nın altı yaş grubundaki çocukların bilişsel gelişimlerine etkisi. *İlköğretim Online* 6(2), 234-248.
- Kasuto, S. A. (2005). *Aile etkileşiminin çocuğun sosyal ve bilişsel gelişimi üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, F.,Kanık, P ve Alkın, S. (2015). Üstün zekalı ve yetenekli öğrencilerin duygusal zeka ve iletişim becerileri düzeylerinin karşılaştırılması, *International Online Journal of Education Sciences*, 8(1), 229-244.
- Kocayörük, A.(2000). *ilköğretim öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede dramının etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köksal-Akyol, A. Ve Körükçü, Ö. (2003). Çocuklarda empati gelişimi ve bilişsel gelişimin incelenmesi. *OMEP Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı Bildiri Kitabı*, Cilt:1. Ankara: Ya-pa .
- Yıldırım, A. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimini etkileyen faktörlerin incelenmesi (konya ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, N., Ergin, B ve Yalçın, H. (2014). 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanımı düzeyleri ve etki eden faktörlerin incelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 2,100-106.

- Koçak, N., Pınarcık, Ö., ve Ergin, B.(2015). Okul öncesi dönem çocuklarının bilişsel gelişim özellikleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (konya örneği). *Asya Öğretim Dergisi*, 3(1), 21-29.
- Koçyiğit, S. (2012). Okul öncesi eğitimin tanımı, amacı, önemi ve ilkeleri. R. Zembat (Ed.). *Okul öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Hedef, ss.14-25.
- Koşay, A. (2013). *Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurt, F. (2007). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine proje yaklaşımli eğitim programlarının etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lane, K.L.,Menzies,H.M.,Barton-Arwood S.M., Doukas, G.L. ve Munton, S.M.(2005). Designing, implementing and evaluating social skills intervention for elementary students: step-bystep procedures based on actual school-based investigations. *Preventing School Failure*, 49 (2).
<http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=b6b61616-f5d3-4573-8650-31d081646147%40sessionmgr113&hid=115>
- Langlois J.H. ve Downs A.C. (1980). Mothers, fathers, and peers as socialization agents of sex- typed play behaviors in young children. *Child Development*, 51(4), 1237-1247.
- Leffert, J. S., Siperstein, G. N., ve Millikan, E. (2000). Understanding social adaptation in children with mental retardation: a social-cognitive perspective. *Exceptional Children*, 66 (4), 530-545.
- Lyon, M. A., Albertus, C., Birkinbine, J. ve Naibi, J. (1996). A validity study of the social skills rating system–teacher version with disabled and nondisabled preschool children. *Perceptual and Motor Skills*, 83(1), 307-316.
- Miller, P.H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*.(Çev. Z. Gültekin). Ankara: İmge
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2012). Okul öncesi eğitim,
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/80/04/747201/icerikler/okul-oncesi-egitim_10957_3.html
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2006), Okul öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü,
http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_04/04124340_programkitabi.pdf

- Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. Okul öncesi Eğitim Programı. Ankara. <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooporam.pdf>
- Muskett, D.P. (2008). A study of the impact of social skills training incorporating cognitive behavioral interventions in the framework of the 7 habits of effective people on elementary students with emotional/behavioral disabilities, *Cardinal Stritch University*.<http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/304812595/4EBB8D9AA96D4521PQ/1?accountid=37161>
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ogelman, H., Seçer, Z., Alabay, E. ve Uçar, F.(2012). Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların bilişsel gelişimleri ile sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (15), 391-402.
- Oğurlu, Ü. (2010). Üstün zekâlı ve yeteneklilerde sosyal uyum ve arkadaşlık ilişkileri literatür taraması. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (39), 90-99.
- Oğurlu, Ü. ve Yaman, Y. (2010). Üstün zekâlı/yetenekli çocuklar ve iletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28,213-223.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(1), 169-173.
- Özbay, Y. (2009). Bilişsel gelişim. Y. Özbay ve S. Erkan (Ed.). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem yayıncılık, ss.141-147.
- Özbek, A. (2003). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden etmeyen çocukların ilköğretim birinci sınıfta sosyal gelişim açısından öğretmen görüşüne dayalı olarak karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özbey, S. (2012). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri ve problem davranışlarının okul ve ev ortamına göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23 (2), 21-32.
- Özdemir, A.S. (2012). *Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları*. Yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgün, Ö. (2015). Çocuk gelişimi kuramları. F. Turan ve A.İ. Yükselen. (Ed.).*Her Yönüyle Okul öncesi Eğitim-1*. Ankara: Hedef, ss.46-78.

- Öztürk, A. (2008). *Okul öncesi eğitimin ilköğretim 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi*, Doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürker, B.(2014). *6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeciliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özyaprak, M. ve Deringöl, Y. (2013). Üstün zekalı olan ve olmayan çocukların depresyon puanlarının karşılaştırılması. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1, 143-154.
- Parker, J.G ve Asher, S.R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: are low-accepted children at risk?, *Psychological Bulletin*, 102(3), 357-389. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.102.3.357>
- Rutherford, R., Mathur, B., Sarup, J.,Quinn, R. Ve Mary, M. (1998). Promoting social communication skills through cooperative learning and direct instruction. *Education and Treatment of Children*, 21 (3), 354-369.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sezer, A., Kolaç, N. ve Saime, E. (2013). Bir ilköğretim okulu 4,5, ve 6.sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anne baba tutumları ve bazı değişkenler ile ilişkisi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3 (4), 184-190.
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya*. Ankara: Yargı
- Senemoğlu, N. (1994). Okul öncesi Eğitim Programı Hangi Yeterlilikleri Kazandırmalı, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 21-30.
- Sucuoğlu, B ve Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerin sosyal becerilerinin incelemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6(1),41-57.
- Seven, S. (2006). *6 yaş çocukların sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 51,ss.477-499.

- Seven, S ve Yoldaş, C. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), -18.
- Spence, S. H. (2003). Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice. *Child and Adolescent Mental Health*, 8 (2), 84-96. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1475-3588.00051/epdf>
- Şahin, H. (2009). Psikoseksüel gelişim. Y. Özbay ve S. Erkan. (Ed.). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem akademi, ss.68-97.
- Şahin, S. (2013). Okul öncesi dönemde motor gelişim. F. Turan (Ed.). *Okul öncesi Dönemde Gelişim*. Ankara: Hedef, ss.226-236.
- Şengül, E.A ve Yükselen, A.İ. (2015). Bebeklikte sosyal ve duygusal gelişim F. Turan ve A.İ. Yükselen. (Ed.). *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim -1*. Ankara: Hedef, ss.186-202.
- Şen, M. (2009). *3-6 yaş grubu çocukların sosyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şen, S. (2007). Okul öncesi dönem çocukların temel özellikleri ve gereksinimleri. G. Haktanır (Ed.). *Okul öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Anı yayıncılık, ss.34-60.
- Tatlı, S. (2014). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne-babalarıyla ve öğretmenleriyle olan ilişkilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekinarslan Çiftçi, İ., Pınar Sazak, E ve Sucuoğlu, B. (2012). Zihin yetersizliği olan öğrencilerin sosyal becerilerinin anneleri ve öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2767-2788.
- Temel, Z., Bekir, H., ve Yazıcı, Z., (2014). Erken çocuklukta dil edinimi. Ankara: Vize.
- Trawich- Smith, J. (2010). *Erken çocukluk döneminde gelişim çok kültürlü bir bakış açısı*, (Çev. Berrin Akman) Ankara: Nobel.
- Turaşlı, N. (2014). Okul öncesi eğitimin tanımı, kapsamı ve önemi. G. Haktanır (Ed.). *Okul öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Anı, ss. 1-24. 1-24).
- Unicef: Türkiye'de çocuk ve genç nüfusun durumunun analizi. (2012). <http://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/033.pdf>
- Uysal, A. (2014). *Anne destekli, anne desteksiz sosyal beceri eğitimi alan ve almayan Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ve benlik kavramlarının karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Uzamaz, F. (2000). *Sosyal beceri eğitimin ergenlerin kişilerarası ilişki düzeylerine etkisi*. Yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uz, B., A. (2003). *İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda okuyan öğrencilerin sosyal becerileri ve okul uyumu ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uzmen, S. (2001). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 193-212.
- Ünver, G. (2013). Bedensel ve devinsel gelişim. A. Ulusoy (Ed.) *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Anı, ss.20-39.
- Walker, S. (2005). Gender differences in the relationship between young children's peer related social competence and individual differences in theory of mind. *The Journal of Genetic Psychology*, 16 (3); 297-312. <http://dx.doi.org/10.3200/GNTP.166.3.297-312>
- Webster-Stratton, C., Reid, M.J. and Hammond, M. (2001). Social skills and problem-solving training for children with early-onset conduct problems: who benefits?. *J. Child Psychol. Psychiat*, 42(7), 943-952.
- Winsler, A., and Wallace, G. I. (2002). Behavior problems and social skills in preschool children: Parent teacher agreement and relations with classroom observations. *Early Education and Development*. 13(1), 41-59. DOI:10.1207/s15566935eed1301_3
- Woolfolk Hoy, A. (2015). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Kaknüs Yayınlar.
- Veziroğlu, M. (2012). Erken çocukluk döneminde fiziksel gelişim. E. Kargı (Ed.). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Ankara: Pegem akademi, ss.18-31.
- Vural, E.D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. Yüksek lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yaşar, M. (2015). Okul öncesi dönemde sosyal ve duygusal gelişim. F. Turan ve A.İ. Yükselen (Ed.). *Her Yönüyle Okul öncesi Eğitim-1*, Ankara: Hedef yayıncılık, ss.276-287.
- Yavuzer, H. (1987). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Yılmaz, N. (2004).*Çoklu üstün yeteneklilerde duygusal, sosyal, ahlaki gelişim ve yaratıcılık: Bir vak'a çalışması*. 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi, Üstün Yetenekli Çocuklar Bildiriler Kitabı: Çocuk Vakfı yayınları.
- Yılmaz, P. (2012). *Odaklanmış dikkat ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüce, G. (2015). *Okul öncesi eğitime devam eden özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren çocukların akran ilişkileri ve akran şiddetine maruz kalma düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yüksel, G. (1999). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 2(11),37-47.
- Yükselgün, Y. (2008). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin internet kullanım durumlarına göre saldırganlık ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zembat, R. (2012). Okul öncesinde temel ihtiyaçlar ve temel alışkanlıkların kazandırılması. Rengin Zembat. (Ed.). *Okul öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Hedef.

EKLER

EK-1.Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (4-6 Yaş)

YÖNERGE: Aşağıda 4-6 yas arasındaki çocukların sahip olması gereken bir takım sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun sonra da değerlendirmesini yaptığınız çocuğun, sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki duruma uygun olanına (X) işareti koyunuz. Gözleme olanağı bulamadığınız beceriyi boş bırakınız.	Her Zaman Yapar	Çok Sık Yapar	Genellikle Yapar		Çok Az Yapar	Hiçbir Zaman Yapmaz
Kişiler Arası Beceriler (KB)						
1. Başkalarının duygularının farkına varır.						
2. Hata yaptığında özür diler.						
3. Grup üyelerinden izin alarak gruba katılır						
Kendini Kontrol Etme Becerileri (KKEB)						
1. Baskı altında sakin kalır						
2. Baskı altında kendini uzun süre kontrol etmeye devam eder						
3. Başkalarından aldığı eşyayı geri getirir						
Sözel Açıklama Becerileri (SAB)						
1. Başkalarına kendini tanıtır						
2. Başkalarına arkadaşlarını tanıtır						
3. Akran övgüleriyle karşılaştığında bu durumu açıklar						

Dinleme Becerileri (DB)						
1. Başkalarınca verilen sözel yönergeleri dinler						
2. Başkalarıyla etkileşim içerisindeyken konuşan kişiyi aktif olarak dinler						

EK-2.Okul öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu (OÖSDÖ)

<p>YÖNERGE: Aşağıda Okul öncesi dönem çocukların sahip olması gereken bir takım sosyal beceriler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun sonra da değerlendirmesini yaptığınız çocuğun, sahip olduğu sosyal becerilerin karşısındaki duruma uygun olanına (X) işareti koyunuz.</p>	Hiç	Çok sık değil	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
Faktör 1(Fiziksel Saldırganlık)					
1.Akranlarına tekme atar ya da onlara vurur					
2.Akranlarını, onlara vurmakla veya onları dövmekle tehdit eder					
3.Diğer çocukları iter veya dürter					
Faktör2 (İlişkisel Saldırganlık)					
1.Bir akranı onun söylediğini yapmadığı sürece, onu oyuna almamakla tehdit eder					
2.Akranlarına istediklerini yapmadıkça onlarla oynamayacağını ya da arkadaş olmayacağını söyler					
Faktör 3 (Olumlu Sosyal Davranış)					
1.Akranlarına yardım eder					
2.Diğer çocuklara iyi davranır veya güzel şeyler söyler					

EK-3.Kişisel Bilgiler Formu

Kişisel Bilgiler (A)

Çocuğun cinsiyeti: Kız () Erkek ()

Çocuğun yaşı: 3 () 4 () 5 () 6 ()

Kardeş sayısı:

Engel durumu:

Kişisel Bilgiler (B)

Anne / Baba eğitim durumu:

Okur yazar değil () () Ortaokul () ()

Okur yazar () () Lise () ()

İlkokul () () Yüksek () ()

Anne mesleği:

Baba mesleği:

Ek-4. Tez İzin Belgesi

T.C.
BAYBURT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 67155047-821-E.9238122

15.09.2015

Konu: Araştırma İzni

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Personel Daire Başkanlığı'nın 28/08/2015 tarih ve 27056262-900/1018 sayılı yazısı.

Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanlarından Arş. Gör. Hilal KARAOĞLU'nun "Okul Öncesi Dönem Çocukların Gelişim Özellikleri ve Sosyal Becerileri (Bayburt İli Örneği) İncelemesi" başlıklı çalışmasını Müdürlüğümüze bağlı Anaokulları ve İlkokullarda uygulamak isteğini ilgi (b) yazı ile talep etmektedir.

Uygulanmak istenen çalışmasına ilişkin ölçme araçları ilgi (a) Yönetmeliğinin 5. Maddesinin (b) bendi çerçevesine göre Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme Komisyonunca incelenmiş olup, söz konusu tez çalışmasının uygulanmasında bir sakınca olmadığı belirtilmiştir.

Bu bağlamda; tez çalışmasının Müdürlüğümüze bağlı ilgi (b) yazının ekinde belirtilen okullarda tamamen okul idaresi izni doğrultusunda ve eğitim-öğretimi aksatmadan uygulanmasında Müdürlüğümüzce bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Metin BİLGİN
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

EK: Tutanak (1 adet)

OLUR
15.09.2015

Seydi DOĞAN
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Alim ATEŞ
Şef

Cumhuriyet Caddesi 69000/BAYBURT
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: temelegitim69@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A. ATEŞ Şef
Tel: (0 458) 211 2181
Faks: (0 458) 211 6077

ÖZGEÇMİŞ SAYFASI

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Hilal KAROĞLU

Doğum Tarihi ve yeri: 02.02.1990/TRABZON

Eğitim Durumu

Lise: Ardeşen Anadolu Öğretmen Lisesi

Lisans: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Hopa Karadeniz İlkokulu (Artvin/Hopa)

Bilimsel Faaliyetleri:

Uluslararası makale: Karoğlu, H. ve Ünüvar, P.(2015). Analzing the Prosocial Behaviors of Pre-School Children in Accordance with Teacher's Point of Wiew, International Journal of Social Sciences and Education Research, 1 (3),821-828.

Uluslararası Bildiri (Sözlü Sunum): International Conferance on Social Sciences and Education Research, 29-31.10.2015-ANTALYA.

İletişim:

E-posta adresi: karogluhilal@hotmail.com

Tarih: 2016

